

MATERIALISTINEN HISTORIANKÄSITYS

4. LUKU

HISTORIALLISEN MATERIALISMIN OLEMUS

1. Vallankumouksellinen mullistus yhteiskunnallisissa katsomuksissa

Kysymys siitä, mikä määrää yhteiskunnallisen järjestelmän, miten ihmisyyhteiskunta kehittyi, on kiinnostanut ihmisiä ammoisista ajoista. Ei ainoastaan sen vuoksi, että ihmiset tahtovat ymmärtää yhteiskuntaa, jossa he elävät, vaan myös sen vuoksi, että tämä kysymys liittyy välittömästi heidän elämänsä polttavimpiin ongelmiin ja koskettaa monella tavalla heidän perusetujaan.

Onko yhteiskunnassa vallitseva järjestys satunnainen vai onko se joittenkin näkymättömien mutta pakottavien syiden aiheuttama? Voidaanko tätä järjestystä muuttaa vai ovatko ihmiset tuomitut alistumaan ikuisesti siihen? Mitkä voimat voivat parantaa miljoonien ihmisten osaa, joita kourallinen etuoikeutettuja on sortanut, orjuuttanut ja nöyryyttänyt vuosituhansia? Voidaanko päästä siihen, että kaikki eläisivät hyvin ja olisivat vapaita eikä vain vähemmistö? Jos voidaan, niin millä tavalla? Ja kuka vie ihmiskunnan näihin toivottuihin päämääriin? Vihdoin, mikä on ihmiskunnan liikunnan suunta — kukoistus ja edistys vaiko pysähdystila ja rappio?

Kaikkien aikojen ja kansojen ajattelijat ovat koettaneet vastata näihin kysymyksiin. Mutta monien vuosisatojen kuluessa on toisten oppineiden arvostelu samoin kuin ajan arvostelu ja historian kehityksen koko kulku kumonneet säännöllisesti heidän teorianensa ja ajatusrakennelmansa. Yhteiskuntatutkimuksessa on tietoon johtava tie osoittautunut erittäin vaikeaksi ja pitkäksi.

Tässä onkin jo kysymys siitä, että yhteiskuntaelämä on huomattavasti mutkikkaampaa kuin luonnon kehitys. Luonnon ilmiöt toistuvat välittömän havaintomme puitteissa suhteellisen oikein, säännöllisesti, ja se helpottaa niiden olemuksen ymmärtämistä. Sitä vastoin sellaisen säännöllisyyden ja toistuvuuden havaitseminen yhteiskuntaelämässä on paljon vaikeampaa. On luonnollista, että jo tämä sinänsä vaikeuttaa sen tiedostamista, estää huomaamasta siinä vallitsevaa tiettyä lainmukaisuutta.

Yhtä tärkeä on toinenkin eroavuus. Luonnossa olemme tekemisissä persoonattomien luonnonvoimien vaikutuksen kanssa. Yhteiskunnan historiassa toimivat ihmiset, joilla on tajunta ja tahto ja jotka aina pyrkivät joihinkin tavoitteisiin. Yhteiskunnallisia ilmiöitä tarkasteltaessa näyttää ensi katsannolta, että päätehtävänä on saada selville vaikutteet, jotka kannustavat ihmisiä toimintaan: ottaa selvää siitä, mitä tarkoituspäriä jokin henkilö on asettanut itselleen — ja silloin selviää, miksi hän menetteli noin eikä näin. Tuollainen psykologinen yhteiskuntaelämän selittäminen, mikä oli yleistä sosiologiassa ennen marxilaisuutta ja on vallitsevana tänäkin päivänä porvarillisissa yhteiskuntateorioissa, on kuitenkin pinnallinen, riittämätön.

Jokainen ihminen toimii tietenkin tiettyjen vaikutteiden ohjaamana, pyrkien tiettyihin tavoitteisiin. Mutta ensiksikin herää kysymys, miksi jonkun ihmisen vaikutteet ja tavoitteet ovat juuri tällaisia eivätkä toisenlaisia. Ja toiseksi pinnallinenkin tutustuminen historiaan osoittaa, että eri ihmisten tavoitteet ja edut ja niin ollen myös heidän tekonsa ovat aina joutuneet ristiriitaan ja tämän ristiriidan lopputulos — historiallinen tapahtuma — eroaa olennaisesti siitä, mihin sen kukin osanottaja oli pyrkinyt.

Niinpä vuosien 1789—1794 Ranskan vallankumouksen useat johtomiehet luulivat, että he pystyttävät järjen ja ikuisen oikeudenmukaisuuden valtakunnan, luovat yhteiskunnan, joka perustuu ihmisen luonnolliseen yhdenvertaisuuteen ja eittämättömiin oikeuksiin. Hyvin pian kävi kuitenkin selville, että todellisuudessa he olivat vain raivanneet tien porvariston luokkaherruudelle. Entisen, feodaalien ja maaorjien välisen epäyhdenvertaisuuden tilalle vakiintui uusi, porvariston ja työläisten välinen epäyhdenvertaisuus.

Pyrkiessään tyydyttämään välittömiä etujaan ihmiset eivät tavallisesti ole voineet nähdä ennakolta menettelynsä yhteiskunnallisia seurauksia, ja tämä tekee yhteiskunnan historian samanlaiseksi vaistonvaraiseksi prosessiksi kuin luonnonhistoria on. Tämä ristiriita yhtäältä jokaisen yksityisen ihmisen tietoisesta toiminnan ja toisaalta yhteiskunnan koko kehityksen vaistonvaraisuuden välillä huomattiin jo paljon ennen Marxia. Mutta tiedemiehet eivät voineet selittää sitä oikein. Tutkiessaan historian konkreettista kulkua he eivät pystyneet enempää kuin olettamuksiin yksityisten historiallisten henkilöiden tavoitteista ja vaikutteista ja siten tekivät historiallisesta prosessista satunnaisuuksien kasautuman. Sitä vastoin ne tiedemiehet, jotka pyrkivät tarkastelemaan historiaa välttämättömyyden alaisena prosessina, luisuivat hyvin pian fatalismin asenteihin, pitivät sitä tuloksena jonkinlaisen ulkoisen voiman (jumalan, „absoluuttisen idean”, „maailmanjärjen” jne.) vaikutuksesta, joka muka määrää ihmisten käyttäytymisen.

Riistävät luokat, jolle on etua taloudellisen ja yhteiskunnallisen epäyhdenvertaisuuden, toisten rikkauden ja vallan sekä toisten kurjuuden ja oikeudettomuuden todellisten syiden salaaamisesta, ovat kannattaneet voimaperäisesti idealistista historiankäsitystä, jolle yhteiskunnallisen kehityksen monimutkaisuus antaa ravintoa. Näiden luokkien ponnistusten johdosta idealistiset käsitykset yhteiskunnasta vaikuttavat nykyisinkin ihmisiin ja ovat laajalle levinneitä kapitalistisissa maissa.

Sen seikan selvittämiseksi, mikä määrää ihmisten aatteet, mielipiteet ja tietoisien toiminnan, tarvittiin jyrkkää, vallankumouksellista mullistusta suhtautumisessa yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimiseen. Tämä mullistus kävi mahdolliseksi vasta kapitalismin vakiinnuttua, mikä paljasti luokkataistelun aineelliset, taloudelliset juuret, ja myös sen jälkeen, kun historian areenalle oli ilmestynyt työväenluokka — historiassa ensimmäinen luokka, joka, kuten tuonneimpana osoitetaan, ei ainoastaan ole pelkäämättä yhteiskunnan johdonmukaista tieteellistä selittämistä, vaan jolle on suorastaan etua sen selittämisestä.

Vasta näissä historiallisissa olosuhteissa kävi mahdolliseksi Marxin ja Engelsin tieteellinen suurtyö, joka ulotti dialektisen materialismin yhteiskunnan ja sen historian tutkimiseen ja loi tieteellisen teorian yhteiskunnallisen kehityksen yleisistä laeista. Tämä teoria on *historiallinen materialismi, materialistinen historiankäsitys*.

Mullistus, jonka Marx ja Engels suorittivat yhteiskuntatieteessä, ilmeni ennen muuta siinä, että he todistivat, ettei yhteiskunnassa ole minkäänlaisia salaperäisiä, tuonpuoleisia voimia, ja osoittivat, että ihmiset luovat itse historiaansa. Siten annettiin kuolettava isku kaikenlaisille mystillisille käsityksille yhteiskunnasta ja näytettiin tie historian ymmärtämiseen luonnollisena prosessina, joka ei vaadi, että siihen puututtaisiin missään muotoa ulkoapäin.

Toisaalta marxilaisuus totesi, etteivät ihmiset luo historiaansa mielivaltaisesti, vaan aikaisemmilta sukupolvilta perimiensä objektiivisten, aineellisten ehtojen pohjalla. Siten annettiin kuolettava isku voluntarismille ja subjektivismille sekä näytettiin tie historian käsittämiseen lainmukaisena prosessina.

Marx muotoili historiallisen materialismin perusväittämän seuraavasti: „Ihmisten tajunta ei määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa”. Toisin sanoen yhteiskunnassa samoin kuin luonnossakin on oleminen, aineellinen elämä ensisijainen, määräävä suhteessa henkiseen elämään, tajuntaan.

Tällöin ei tietenkään ole puhe yksityisten ihmisten, vaan suurten ryhmien, luokkien, yhteiskuntakerrosten ja lopulta koko yhteiskunnan olemisesta ja tajunnasta, ts. ei yksilöllisestä, vaan yhteiskunnallisesta olemisesta ja yhteiskunnallisesta tajunnasta.

Marxilaisessa käsityksessä yhteiskunnallinen tajunta on tietyn yhteiskunnan poliittisten ja oikeusteorioiden, uskonnollisten, filosofisten ja siveellisten katsomusten kokonaisuus; sen lisäksi yhteiskunnalliseen tajuntaan kuuluvat yhteiskunnallinen tiede, taide ja yhteiskunnallinen psykologia (sosiaaliset tunteet, mielialat, tavat jne.). Ja yhteiskunnallinen oleminen on yhteiskunnan aineellista elämää sen kaikessa monisäikeisyydessä ja ristiiriittaisuudessa.

Mitä sitten konkreettisesti käsitetään yhteiskunnan aineellisella elämällä, joka määrää, kuten historiallinen materialismi on todennut, yhteiskunnan kaikki piirteet, sen järjestelmän, sen katsomukset ja laitokset?

2. Tuotantotapa yhteiskunnallisen elämän aineellisena perustana

Yhteiskunnan aineelliseen elämään kuuluu ennen muuta ihmisten työtoiminta, joka tarkoittaa heidän elämälleen välttämättömien esineiden ja hyödykkeiden — ravinnon, vaatteiden, asuntojen jne. — tuottamista. Tämä toiminta on ikuinen luonnollinen välttämättömyys, yhteiskunnan olemassaolon eittämätön ehto. Eli kuten Engels sanoi, ennen kuin ihmiset voivat harrastaa politiikkaa, tiedettä, taidetta, uskontoa jne. heidän täytyy syödä, juoda, saada asuntoja ja pukeutua¹.

Tuotantoprosessin luonnollisia aineellisia edellytyksiä ovat yhtäältä maantieteellinen ympäristö ja toisaalta väestö. Mutta vaikka nämä luonnolliset aineelliset ehdot vaikuttavat olennaisesti yhteiskunnallisen kehityksen kulkuun, jouduttavat tai hidastavat sitä, ne eivät muodosta historiallisen prosessin perustaa. Samassa luonnonympäristössä voi esiintyä erilaisia yhteiskuntajärjestelmiä, ja väestön tiheys esittää erilaista osaa erilaisissa historiallisissa olosuhteissa. Erotukseksi eläimistä, jotka mukautuvat passiivisesti ulkoiseen ympäristöön, ihminen vaikuttaa siihen aktiivisesti hankkien elämälle välttämättömiä aineellisia hyödykkeitä työllä, jonka edellytyksenä on erikoisten työvälineiden käyttäminen ja valmistaminen.

Yhteiskunta ei voi valita mielivaltaisesti näitä työvälineitä. Jokainen uusi sukupolvi saa elämään astuessaan ne tuotannonvälineet, jotka on luotu edelläkävneiden sukupolvien ponnistuksin, ja harjoittaa tuotantoa näiden työkalujen avulla parannellen ja muuttaen niitä vain vähitellen. Yhteiskunta ei voi luopua niistä eikä siirtyä entisaikojen työkaluihin — traktorista puusahraan, koneteollisuudesta alkukantaiseen keskiaikaiseen käsityöverstaaseen — sillä se merkitsisi jollei koko yhteiskunnan, niin sen enemmistön tuhoa lisääntyneen väestön elämälle välttämättömien aineellisten hyödykkeiden riittämättömyyden tähden.

Samalla näiden välineiden kehitys seuraa tiettyä vuorojärjestystä. Ihmiskunta ei esimerkiksi voinut siirtyä heti kivikirveestä atomikäyttöiseen voimalaitokseen. Jokainen uusi parannus ja keksintö voidaan suorittaa vain edelläkävneiden parannusten ja keksintöjen pohjalla. Uusien parannusten ja keksintöjen täytyy tällöin nojata kyseisen maan tai jonkin toisen, edistyneemmän maan ihmisten vähitellen kartuttamaan tuotannolliseen kokemukseen, työtottumuksiin ja tietoihin.

Mutta työvälineet eivät toimi itsestään. Pääosaa tuotantoprosessissa esittävät ihmiset, työtätekevät, jotka luovat nämä työvälineet ja panevat ne käyntiin tiettyjen tuotannollisten tottumusten ja työkokemuksen perusteella.

Tuotannonvälineet, työkalut, joiden avulla aineelliset työdykkeet luodaan, ja ihmiset, jotka harjoittavat tuotantotoimintaa tietyn tuotannollisen kokemuksen pohjalla, muodostavat yhteiskunnan *tuotantovoimat*.

Yhteiskunnan aineellinen elämä ei kuitenkaan rajoitu vain tuotantovoimiin.

Tuotantoa ei harjoita Robinsonin tavoin asumattomalle saarelle eristetty ihminen. Sillä on aina *yhteiskunnallinen* luonne. Aineellisten työdykkeiden tuotantoprosessissa ihmiset joutuvat tahtoen tai tahtomattaan tavalla tai toisella yhteyteen keskenään ja jokaisen tuottajan työstä tulee yhteiskunnallisen työn osa.

Historian alkuvaiheissakin ihmisten täytyi yhtyä elämään, hankkiakseen alkeellisimpien työkalujen avulla toimeentulovälineensä taistelussa villieläimiä, luonnonvoimia jne. vastaan. Sitä mukaa kuin yhteiskunnallinen työnjako kehittyi tämä ihmisten riippuvuus toisistaan vain lisääntyi. Niinpä käsityöammattien ilmaannuttua talonpojat tulivat riippuviksi käsityönharjoittajista, käsityönharjoittajat toisistaan sekä talonpojista jne. Siten tuottajat joutuvat toistensa kanssa monipuolisiin keskinäissuhteisiin.

Nämä keskinäissuhteet eivät rajoitu siihen, että eri tuotannon aloilla toimivat tuottajat ovat suhteissa keskenään. Tuotantovoimien tietyllä kehitystasella, kuten myöhemmin näemme, kaikkien tai tärkeimpien tuotannonvälineiden omistus joutuu eroon välittömistä tuottajista ja keskittyy yhteiskunnan muutamaen jäsenen käsiin. Tällöin tuottajat ja työvälineet eivät voi yhtyä eikä tuotantoprosessi voi alkaa, jolleivät tuotannonvälineiden omistajat ja tuottajat ryhdy tietynlaisiin suhteisiin keskenään. Tuotannon kulussa ihmisten kesken muodostuvat suhteet muuttuvat *luokkien* — suurten ihmisryhmien suhteiksi, joista toiset luokat omistavat tuotannonvälineet ja anastavat itselleen työn tulokset toisilta luokilta, jotka ovat kokonaan tai osittain vailla tuotannonvälineitä ja joiden on pakko tehdä työtä ensinmainittujen hyväksi. Niinpä kapitalistisessa yhteiskunnassa kapitalistiluokka ei tee työtä, mutta omistaessaan tehtaat ja rautatiet se voi anastaa itselleen työläisten työn hedelmät. Mutta

työläiset, heidän omasta tahdostaan riippumatta, voivat ansaita toimeentulonsa vain myymällä työtään kapitalistille, koska heillä ei ole tuotannonvälineitä.

Suhteita, joihin ihmiset joutuvat aineellisia hyödykkeitä tuottaessaan, Marx ja Engels nimittivät *tuotantosuhteiksi*. Niitä nimitetään myös taloudelliseksi, omistussuhteiksi, koska niiden luonne johtuu siitä, kenen omistuksessa tuotannonvälineet ovat.

Ihmisten tuotantosuhteet ovat olemassa ihmisten tajunnan ulkopuolella ja niillä on siinä mielessä aineellinen luonne. Tuotantosuhteiden luonne määräytyy tuotantovoimien kehitystasosta ja luonteesta. Taloudelliset suhteet, jotka olivat ominaisia sanokaamme orjanomistukselle, olisivat olleet mahdottomat alkuperäisessä yhteiskunnassa. Ensiksikin työkalut olivat silloin valmistustavaltaan niin yksinkertaiset (nuija, kivikirves), että niitä pystyi tekemään käytännöllisesti katsoen jokainen, joten niiden yksityisomistus ei ollut mahdollista. Ja toiseksi kukaan ei olisi voinut riistää toisia työntekijöitä, koska silloisen työn tuottavuuden vallitessa he tuottivat niin vähän, että heille tuskin riitti hyödykkeitä itselleen ja sen vuoksi loislukkiin ylläpitäminen oli fyysillisesti mahdotonta.

Jo tästä esimerkistä näkyy, että suhteet, joihin ihmiset joutuvat tuotantoprosessissa, ja tuotantovoimat eivät esiinny erikseen toisistaan, vaan tietynlaisessa yhteydessä. Tätä tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden yhteyttä historiallinen materialismi ilmaisee käsitteellä *tuotantotapa*.

Miten tuotanto
kehittyy

Koska tuotantotapa muodostaa yhteiskunnan elämän aineellisen perustan, on yhteiskunnan historia ennen muuta tuotannon kehityksen historiaa, tuotantovoimien kasvun johdosta toisiaan seuraavien tuotantotapojen historiaa.

Mutta miten tämä kehitys tapahtuu? Mikä sitä liikuttaa eteenpäin?

Tosiasiat osoittavat, ettei tuotannon kehityksen alkusyitä ole etsittävä sen ulkopuolelta, vaan siitä itsestään. Tätä korosti Marx määritellesään historian ihmisten „itsekehittyväksi yhteiskunnalliseksi tilaksi”².

Työprosessissa ihmiset vaikuttavat ulkopuoliseen luontoon ja muuttavat sitä. Mutta vaikuttaessaan luontoon he samanaikaisesti muuttuvat itsekin: kartuttavat tuotannollista kokemusta, työtottumuksia ja tietoja ympäröivästä maailmasta. Kaikki tämä tekee mahdolliseksi parantaa työvälineitä ja niiden käyttömenehtelmiä, keksiä uusia työvälineitä ja ottaa käytäntöön yksiä ja toisia parannuksia tuotantoprosessissa. Mutta jokainen sellainen parannus tai keksintö tuo mukanaan uusia parannuksia aiheuttaen joskus todellisen mullistuksen tekniikassa ja työn tuottavuudessa.

Mutta tuotanto, kuten on jo osoitettu, ei edellytä yksistään jonkinlaista ihmisten suhdetta luontoon, vaan ehdottomasti

myös tuotantoon osallistuvien ihmisten keskeisiä suhteita. Nämä suhteet puolestaan vaikuttavat tuotantovoimien kehitykseen. Ne määräävät välittömien tuottajien ja työkalujen omistajina olevien luokkien toiminnan kiihokkeet. Tuotantosuhteista riippuvat jokaisen tuotantotavan taloudelliset lait samoin kuin työntekijäin elin- ja työehdot sekä muut tuotantovoimien kehitykseen vaikuttavat tekijät.

Tuotantovoimien
ja tuotantosuhteiden
keskinäisvaikutus

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden yhteys, joka ilmenee tuotantotavassa, ei suinkaan sulje pois niiden välisiä ristiriitoja.

Näiden ristiriitojen syntymisen syyt piilevät siinä, että tuotantotavan molemmat ainekset — taloudelliset suhteet ja tuotantovoimat — kehittyvät eri lailla. Tekniikka, ihmisten tuotannolliset tottumukset ja työkokemus — olkoon kysymys koko historiasta tai yksityisestä, erillisestä tuotantotavasta — kasvavat kokonaisuudessa otettuna jokseenkin keskeytymättä. Ne muodostavat tuotannon vallankumouksellisimman, liikkuvimman aineksen.

Mitä tulee tuotantosuhteisiin, niin vaikka ne tietyn tuotantotavan vallitessa kokevat tietynlaisia muutoksia, nämä muutokset eivät koske niiden olemusta. Niinpä nykyinen valtiomonopolistinen kapitalismi, kuten tuonnempana näemme, eroaa huomattavasti 19. vuosisadan kapitalismista. Mutta kapitalististen tuotantosuhteiden perusta — tuotannonvälineiden ja työkalujen yksityisomistus — on jäänyt samaksi ja niin muodoin kapitalismin peruslait pysyvät voimassa. Omistussuhteiden perinpohjaiset muutokset ovat ehdottomasti harppauksen, asteittaisuuden katkeamisen luontoisia, mikä merkitsee vanhojen tuotantosuhteiden *lopettamista* ja niiden korvaamista uusilla, ts. uuden tuotantotavan syntyä.

Tästä näkyy selvästi, minkä vuoksi omistussuhteiden ja tuotantovoimien luonteen välinen vastaavuus voi jokaisen tuotantotavan historiassa ennen sosialistista aikakautta olla vain tilapäinen, väliaikainen. Tavallisesti se esiintyy vain tuotantotavan kehityksen alkuvaiheessa, jolloin astuvat voimaan uudet tuotantosuhteet, jotka vastaavat kyseistä tuotantovoimien kehityksen astetta. Mutta sen jälkeen ei tekniikan kehitys eikä työtottumusten, kokemuksen ja tietojen kasaantuminen pysähdy, vaan tavallisesti lisääntyy. Tässä ilmenee havainnollisesti tuotantosuhteiden myönteinen vaikutus tuotantovoimien kehitykseen. Kun omistussuhteet vastaavat tuotantovoimia, tapahtuu tämä kehitys verraten tasaisesti ja esteettömästi.

Mutta omistussuhteet eivät voi keskeytymättä seurata kehityksessään tuotantovoimia. Luokkayhteiskunnassa nämä suhteet kerran synnyttyään vakiintuvat oikeudellisesti ja poliittisesti omistusmuodoiksi laeissa, luokkien politiikassa, valtiossa ja muissa laitoksissa.

Sitä mukaa kuin tuotantovoimat kasvavat kehittyä niiden ja tuotantosuhdeiden välillä väistämättömästi epäsuhte, joka lopulta muodostuu selkkaukseksi, sillä aikansa eläneet tuotantosuhdeet haittaavat tuotantovoimien etenevää kehittymistä.

Niinpä feodaalisen yhteiskunnan omistussuhteet, jotka perustuivat feodaaliherran maanomistukseen maahan kiinnitettyine talonpoikineen, vastasivat aikanaan niitä tuotantovoimia, jotka vallitsivat yhteiskunnassa ja sen vuoksi auttoivat niiden kehitystä. Mutta aikakautena, jolloin teollisuus (manufaktuuri- ja sitten koneteollisuus) alkoi kehittyä voimakkaasti, tilanne muuttui: maaorjuudesta tuli jarru, joka ehkäisi teollisuuden kasvua tämän tarvitessa työntekijöitä, jotka toisaalta olisivat olleet henkilökohtaisesti vapaita ja toisaalta vailla omia tuotannonvälineitä ja jotka nälkä ajaisi tehtäisiin kapitalistien ikeeseen. Kirkkaan esimerkin tuotantosuhdeiden ja tuotantovoimien epäsuhteesta tarjoaa myös nykyaikainen kapitalismi. Tämä epäsuhte ilmenee tuhoisissa pulissa, sodissa, taloudellisen kehityksen vauhdin hidastumisessa jne.

Selkkaus tuotantosuhdeiden ja tuotantovoimien välillä johtaa ristiriitojen kärjistymiseen yhteiskunnan elämän eri aloilla ja ensi sijassa luokkien välillä, joista toiset ovat sidottuja etujensa puolesta vanhoihin, toiset kehkeytyviin uusiin omistussuhteisiin.

Yhteiskunta ei voi palata tuotantovoimiin, jotka vastaisivat aikansa yli eläneitä tuotantosuhdeita, ei sittenkään, vaikkapa vallassa olevat luokat ymmärtäisivät, että se on heidän ainoa pelastusmahdollisuutensa. Ennemmin tai myöhemmin ristiriitoja ratkeaa toisella, ainoalla mahdollisella tavalla — vanhojen tuotantosuhdeiden vallankumouksellisella lopettamisella ja korvalla ne uusilla tuotantosuhdeilla, jotka vastaavat kasvaneiden tuotantovoimien luonnetta ja niiden edelleen kehittymisen tarpeita. Syntyy uusi tuotantotapa. Alkaa uusi kehityskierros, joka kulkee samojen vaiheiden läpi ja, jos kysymys on antagonistisesta luokkayhteiskunnasta, päättyy jälleen vanhan tuotantotavan tuhoon ja uuden syntymiseen.

3. Perusta ja päällysrakennelma

Tuotantovoimien tila määrää, kuten olemme nähneet, ihmisten tuotantosuhdeiden luonteen, ts. yhteiskunnan taloudellisen järjestelmän. Tämä taloudellinen järjestelmä vuorostaan muodostaa *perustan*, jolla moninaiset yhteiskunnalliset suhteet, aatteet ja laitokset syntyvät. Yhteiskunnalliset aatteet (poliittiset, oikeudelliset, filosofiset, uskonnolliset jne.), laitokset ja järjestöt (valtio, kirkko, poliittiset puolueet jne.), jotka syntyvät tälle perustalle, muodostavat yhteiskunnan *päällysrakennelman*. Perustan ja päällysrakennelman teoria selittää, miten, millä tavalla tuotantotapa määrää viime kädessä yhteiskunnallisen

elämän kaikki puolet, ja osoittaa taloudellisten yhteiskunnallisten suhteiden yhteyden kyseisen yhteiskunnan kaikkiin muihin suhteisiin.

Jokaisella historiallisesti tunnetulla yhteiskunnalla on oma-laatuinen perustansa ja sitä vastaava päällysrakennelma.

Hallitsevasta omistusmuodosta riippuu yhteiskunnan sosiaalinen jäsentely, sen luokkakokoonpano, ja tämä vuorostaan määrää poliittisten laitosten ja oikeusnormien luonteen. Monarkiaa ei voida ajatella sosialismin vallitessa ja yleinen äänioikeus olisi ollut mahdotonta orjanomistusyhteiskunnassa. Feodaaliset tuotantosuhteet eivät edellytä, kuten tuonnempana näemme, ainostaan talonpojan omistuksellista vaan myös hänen henkilöllisen riippuvuutensa maanomistajasta (maajorjuus). Feodaalilaitoksessa tämä ilmenee talonpoikien ja feodaaliherrojen oikeudellisena epäyhtenäisyytenä: feodaali-tilanherra saattoi sekä anastaa talonpojan työn että puuttua kaikkiin tavoin tämän elämään, kun taas talonpoika jäi vaille oikeuksia.

Siirtyminen kapitalistisiin tuotantosuhteisiin aiheutti muutoksen oikeussuhteissakin. Suoranaisen pakottamisen ja henkilökohtaisen riippuvuuden vaihtaminen „nälkäkuriin” sai oikeudellisen ilmaisunsa siinä, että laki tunnusti muodollisesti työläisen ja kapitalistin yhdenvertaisiksi. Mutta koska porvarillinen oikeus perustuu yksityisomistujärjestelmään, sen julistama yhdenvertaisuus todellisuudessa vain varmistaa omistavien luokkien hallitsevan aseman. Poliittiset ja oikeudelliset suhteet johtuvat siis taloudellisista suhteista ja ovat näiden määräämät.

Samaa on sanottava myös filosofisista, uskonnollisista, siveellisistä, taiteellisista ja muista yhteiskunnallisista aatteista ja käsityksistä. On esimerkiksi tunnettua, että alkukantaisessa yhteiskunnassa tapettiin ja toisinaan syötiinkin vankeja, jotka oli otettu eri heimojen välisissä sodissa. Myöhemmin heistä alettiin tehdä orjia. Mistä sellainen yhteiskunnallisten tapojen „lauhtuminen” johtui? Siitä, että työn tuottavuuden kasvu teki mahdolliseksi vieraan työn anastamisen, toisen ihmisen riiston. Tällä taloudellisella pohjalla syntyivät sitten uudet tavat ja uudet katsomukset, jotka olivat ominaisia orjanomistuskaudelle.

Aivan samoin sosialismin vallitessa tapahtuvat tuotantosuhteiden muutokset aiheuttavat perinpohjaisen mullistuksen yhteiskunnan jäsenten katsomuksissa, moraalissa ja heidän käyttäytymisensä arvioimisessa. Kapitalismin vallitessa pidetään keinottelua samanlaisena ammattina kuin esimerkiksi lääkärin tai asianajajan ammattia — siis ammattina, jota parhaimmassa tapauksessa säännöstellään (suurkeinottelijain eduksi, pienten vahingoksi), mutta joka on aina laillistettua, samoin kuin tämänkaltaista toimintaa palvelevat laitoksetkin (esimerkiksi pörssi). Toisin ei voi ollakaan yhteiskunnassa, jossa vieraan työn riisto on laillistettu ja raha on korkein arvo, kaikkien hyveiden mitta.

Sitä vastoin sosialismin vallitessa ei vain yhteiskunta tuomitse sellaisia toimia moraalisesti, vaan myös laki kieltää ne.

Siltä tosiasiasta, että perusta määrää päällysrakennelman, seuraa, että perustan — tuotantosuhteiden — jokainen vaihdos aiheuttaa myös päällysrakennelman vaihdoksen, perinpohjaisia muutoksia valtion, oikeuden, poliittisten suhteiden, moraalien ja ideologian aloilla. Päällysrakennelman vuorostaan vaikuttaa tuotantosuhteisiin, se voi jarruttaa tai jouduttaa niiden vaihtumista. On esimerkiksi selvää, että nykyaikaisen porvariston poliittiset laitokset (ensi kädessä valtio), sen oikeus ja ideologia esittävät tärkeää osaa kapitalistisen omistuksen suojelemisessa, jarruttavat sen jo kauan sitten ajankohtaiseksi tullutta korvaamista sosialistisella (yhteiskunnallisella) omistuksella.

Jokaisen luokkayhteiskunnan päällysrakennelmassa ovat hallitsevan luokan aatteet ja laitokset hallitsevina. Mutta niiden rinnalla päällysrakennelmaan sisältyvät myös sorrettujen luokkien aatteet ja järjestöt, jotka auttavat näitä luokkia taistelemaan etujensa puolesta.

Siten porvarillisen yhteiskunnan jakautuminen työläisiin ja kapitalisteihin heijastuu ennemmin tai myöhemmin kumpienkin tajunnassa. Tämä johtaa siihen, että porvariston luokkaideologian ja järjestöjen — sen valtion, poliittisten puolueiden, lehdistön jne. — rinnalle yhteiskunnassa ilmaantuvat ja kehittyvät työväenluokan ideologia ja järjestöt. Työläiset tajuavat ennemmin tai myöhemmin olevansa erikoinen luokka, heissä herää tietoisuus omien etujensa yhteisyydestä sekä niiden ja kapitalistien etujen sovittamattomuudesta. Luokkaedun tajuaminen johtaa siihen, että työläiset alkavat liittyä yhteiseen taisteluun kapitalisteja vastaan. Työväenluokan edistynein osa yhtyy poliittiseksi puolueeksi, syntyy ammattiyhdistyksiä ja muita työtätekevien joukkojärjestöjä. Suhteet, jotka yhdistävät proletaareja luokkajärjestöön — poliittiseen puolueeseen ja ammattiyhdistykseen — ovat jo sellaisia suhteita, jotka ennen muodostumistaan ovat kulkeneet ihmisten tajunnan kautta, sillä työläisethän liittyvät puolueeseen tietoisesti, aatteellisista vaikutteista ja omasta tahdostaan. Työläisten keskuudessa kehittyi luokkasolidarisuus, oma moraalinsa, joka on vastakkainen hallitsevalle porvarilliselle moraalille.

Siten luokkasuhteiden reaalilla perustalla syntyy erilaisen maailmankatsomusten, sosiaalisten tunteiden, poliittisten ja muiden järjestöjen ja laitosten kokonainen pyramidi — kaikkea sitä mikä yhtyy päällysrakennelma-käsitteessä.

Missään yhteiskunnassa ei sen eri puolien — tuotantovoimien, talouselämän, politiikan, ideologian jne. — liittyminen toisiinsa ole satunnaista. Ei voi olla yhteiskuntaa, jossa esimerkiksi kapitalistisen aikakauden tuotantovoimat kytkettäisiin feodaalisiin tuotantosuhteisiin ja niiden ylle kohoaisi orjanomistajain ideologia.

Tuotantovoimien luonne ja niiden kehitystaso määräävät ne suhteet, joihin ihmiset joutuvat keskenään tuotantoprosessissa, ja nämä suhteet muodostavat perustan, jolle tietty poliittinen ja ideologinen päällysrakennelma vuorostaan kohoaa. Tästä syystä jokainen yhteiskunta muodostaa kokonaisen elimistön, niin sanotun *yhteiskunta- ja talousmuodon*, ts. tietyn historiallisen yhteiskuntatyyppin sille ominaisine tuotantotapoineen, perustoineen ja päällysrakennelmineen.

Yhteiskunta- ja talousmuodon käsitteellä on valtava merkitys koko yhteiskuntatieteelle. Se tekee ymmärrettäväksi, minkä vuoksi konkreettisten yksityiskohtien ja erikoisuuksien kaikesta moninaisuudesta huolimatta kaikki kansat kulkevat peruspiirteiltään yhteistä tietä. Onhan niiden kaikkien historian edellytyksenä viime kädessä tuotantovoimien kehitys, joka on samojen sisäisten lakien alainen. Yhteiskunnan kehitys tapahtuu yhteiskunta- ja talousmuotojen peräkkäisenä ja lainmukaisena vaihtumisena, jolloin edistyneemmässä yhteiskuntamuodostuksessa elävä kansa näyttää muille kansoille niiden tulevaisuuden samoin kuin nämä näyttävät sille sen menneisyyden.

Oppi yhteiskunta- ja talousmuodoista repäisee ihmiskunnan historiasta irti sitä peittäneet mystilliset verhot, tekee sen ymmärrettäväksi ja tiedostettavaksi. „Sekasorron ja mielivallan tilalle, jotka näihin saakka olivat hallinneet historiaa ja politiikkaa koskevia katsomuksia, tuli hämmästyttävän ehyt ja sopusuhtainen tieteellinen teoria, joka näyttää, kuinka yhteiskunnallisen elämän yhdestä muodosta kehittyy tuotantovoimien kasvun seurauksena toinen, korkeampi...” (*V. I. Lenin*)³.

4. Historia yhteiskunta- ja talousmuotojen kehityksenä ja vaihtumisena

Historiallinen materialismi ei tyrkytä historialle ennakolta keksittyjä kaavoja eikä yritä ahtaa menneitä ja tulevia tapahtumia omiin johtopäätöksiinsä. Päinvastoin se itse on historian tieteellistä yleistämistä.

Tieteellisesti luotettaviin menneisyyttä koskeviin tietoihin perustuu sekin johtopäätös, että ihmiskunnan historia on yhteiskunta- ja talousmuotojen peräkkäistä vaihtumista. Kokonaisuutta ajatellen ihmiskunta on kulkenut neljän yhteiskunta- ja talousmuodon kautta: alkukantaisen yhteisön, orjanomistajien yhteiskunnan, feodaalisen ja kapitalistisen — ja elää nyt siirtymäkautta seuraavaan, kommunistiseen yhteiskunta- ja talousmuotoon, jonka ensimmäistä vaihetta nimitetään sosialismiksi.

Millaisia ovat olleet näiden yhteiskunta- ja talousmuotojen tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden peruserikoisuudet? Mihin suuntaan on kehittynyt niiden perustan, tuotantosuhteiden yläpuolelle kohonnut poliittinen ja ideologinen päällysrakennelma?

Seuraavassa koetamme vastata näihin kysymyksiin kosketellen tietenkin vain yhteiskunta- ja talousmuotojen yleisimpiä piirteitä ja puuttumatta yksityiskohtiin, toisarvoisiin erikoisuuksiin ja erikoispiirteisiin, joista jokaisen maan ja jokaisen aikakauden historia on niin rikas.

Alkukantainen yhteisöjärjestelmä

Alkukantainen yhteisöjärjestelmä oli historiallisesti ensimmäinen yhteiskuntamuoto, joka syntyi sen jälkeen, kun ihminen hankittuaan jatkuvassa työprosessissa ne ominaisuudet, jotka erottavat hänet kaikista muista elollisista olennoista, oli erottautunut eläinmaailmasta.

Työkalut, joita ihmiskunnan käytössä oli alkukantaisen yhteisöjärjestelmän alkuvaiheissa, olivat kaikkein alkeellisimpia: nuija, kivikirves, piikiviveitsi, kivikärkinen keihäs; myöhemmin keksittiin jousi ja nuolet. Ainoa käyttövoima siihen aikaan oli ihmisen lihasvoima.

Tuotantovoimien kehitystasoa, vastasivat myös ihmisten keskinäiset tuotantosuhteet. Senaikaisilla työkaluilla oli mahdollonta taistella yksinään luonnonvoimia vastaan turvatakseen itselleen toimeentulon. Vain alkukantaisen yhteisön kaikkien jäsenten yhteistyö (yhteinen metsästys, kalastus jne.), heidän solidaarisuutensa ja keskinäisapunsa saattoivat auttaa heitä hankkimaan välttämättömän toimeentulonsa. Yhteinen työ edellytti tuotannonvälineiden yhteisömistusta, joka muodosti ihmisten tuotantosuhteiden perustan siihen aikaan. Yhteisön kaikki jäsenet olivat samanlaisessa suhteessa tuotannonvälineisiin, kukaan ei voinut riistää yhteisön toisilta jäseniltä tuotannonvälineitä eikä muuttaa niitä yksityisomaisuudekseen.

Kun ei ollut yksityisömistusta, ei voinut olla toisen ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistämistäkään. Alkeellisten työkalujen käyttö antoi niitä yhteisestikin käytettäessä ihmisille niin mitättömän toimeentulon, että kukin voi töin tuskin ravita itsensä. Ei yksinkertaisesti jäänyt lisätuotetta, jonka olisi voinut ottaa tuottajalta yhteiskunnan toisten jäsenten hyväksi. Ja kun kerran ei ollut vieraan työn riistoa, ei ollut myöskään erikoisen pakotuskoneiston tarvetta. Silloiset yksinkertaiset hallintotohtävät toimitettiin joko yhteisesti tai uskottiin yhteisön kunnioitettuihin ja kokeneimpiin jäsenten hoidettavaksi.

Alkukantaisen yhteisön talousmuodon erikoisuuksien edellytysinä olivat niin muodoin tuotannon alhainen kehitystaso ja ihmisen voimattomuus ankaraan luontoon nähden. Tuon aikakauden ihmisten tajunnassa hallitsivat lapsellisen naiivit uskonnolliset kuvitelmat, he alistuivat sokeasti perinteen ja tottumuksen valtaan. Heidän maailmansa rajoittui heimon puitteisiin, kaikki mikä oli sen ulkopuolella, oli myös lain ulkopuolella, heimojen välillä käytiin verisiä sotia. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä, vaikka se olikin vapaa niistä muodottomuuksista ja inhottavista piirteistä, joita riistojärjestelmien herruus

toi myöhemmin yhteiskunnalle ja ihmisille, ei suinkaan ollut ihmiskunnan „kulta-aikaa”.

Aikaa myöten alkukantainen yhteisöjärjestelmä siirtyi rappio-kauteensa. Alkukantaisen yhteisön tuhon perimmäiset syyt olivat tuotantovoimien kehityksessä. Ihmiset oppivat vähitellen metallinvalmistuksen salaisuuden. Kiviset ja puiset työkalut alkoivat väistyä metallisten työkalujen tieltä. Metallivannaksinen aura, metallikirveet, nuolien ja keihäiden pronssi- ja rautakärjet alkoivat tulla yleisiksi jne. Tuotantovoimien — työkalujen ja työntekijäin tuotannollisen tottumuksen ja kokemuksen — kehitys johti tuntuviin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Syntyi yhteiskunnallinen työnjako: maanviljelys ja karjanhoito ja sen jälkeen myös käsityö alkoivat erottautua erikoisiksi työtoiminnan muodoiksi. Alkoi kehittyä työntuotteiden vaihto, ensin heimojen välillä ja sitten yhteisön puitteissa. Koko yhteisön yhteistyön tarve poistui vähitellen. Heimo ja suku jakautuivat perheiksi, joista jokaisesta tuli itsenäinen talousyksikkö. Työ alkoi erikoistua, syntyi yksityisomistus, ilmaantui riistonkin mahdollisuus — tuotanto kehittyi jo siinä määrin, että ihmisen työvoima alkoi tuottaa enemmän kuin tarvittiin pelkästään työntekijän oman toimeentulon turvaamiseksi.

Välttämättömyys, pyrkimys työnsä helpottamiseen ja varastojen muodostamiseen tuhoisien luonnonmullistusten varalta saattoi ihmiset parantamaan työkalujaan ja kehittämään työtottumuksiaan. Mutta muuttaessaan työkaluja he valmistelivat tahtomattaan ja tajuamattaan, jopa aavistamattaakaan niitä yhteiskunnallisia seurauksia, joihin se johtaisi, perinpohjaista yhteiskunnallista mullistusta — alkukantaisen yhteisön korvaamista orjanomistusjärjestelmällä. Yhteiskunnan kasvaneet tuotantovoimat vaativat uusia tuotantosuhteita ihmisten kesken.

Orjanomistusjärjestelmä Tämän järjestelmän tuotantosuhteiden perustana oli orjanomistajien yksityinen omistusoikeus ei ainoastaan tuotannonvälineisiin vaan myös työntekijöihin, orjiin nähden. Sen ajan tuotantovoimien kehitystaso edellytti orjanomistajien omistusoikeutta orjiin ja kaikkeen, mitä nämä tuottivat. Tämä taso oli kyllin korkea aiheuttaakseen työtätekevien riiston mahdollisuuden. Mutta samalla se oli vielä siinä määrin alhainen, että työntekijäin riisto, heidän valmistamiensa tuotteiden tietyn osan anastus voitiin suorittaa vain supistamalla heidän kulutuksensa vähimmäismäärään, jättämällä heille vain sen verran, etteivät kuolleet nälkään. Se oli mahdollista vain siten, että riistettävät jätettiin kaikkia oikeuksia vaille ja alennettiin „puhuvien työkalujen” asemaan, ja siten, että heitä vastaan käytettiin mitä julmimpia pakkokeinoja.

Tuotantosuhteiden vaihtuminen aiheutti mullistuksen yhteiskunnallisen elämän muillakin aloilla.

Yhteistyön ja solidaarisuuden suhteet, jotka olivat ominaisia alkukantaiselle yhteisölle, tekivät tilaa suhteille, jotka merkitsi-

vät yhteiskunnan toisen osan herruutta toiseen nähden, riiston, sarron ja leppymättömän vihan suhteille. Yhteiskunta jakaantui vastakkaisiin luokkiin — orjanomistajien luokkaan ja orjien luokkaan.

Orjuuden aikakausi toi työtätekeville kauheita raskuuksia ja onnettomuuksia. „Mitä halpamaisimmat intressit — alhainen voitonhimo, raaka nautinnonhalu, likainen ahneus, itsekäs yhteisomaisuuden ryöstö — ovat olleet uuden sivistyneen yhteiskunnan, luokkayhteiskunnan, kummeja; mitä katalimpien keinojen — varkauden, väkivallan, vilpin ja petoksen — avulla on kai-vettu maata vanhan luokattoman sukuyhteiskunnan alta ja saatettu se kukistumaan”⁴. Siten luonnehti Engels alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä orjanomistusjärjestelmään siirtymisen aikakautta.

Orjien petomainen riisto aiheutti näiden puolelta kiivasta vastarintaa. Sen lannistamiseksi oli sukujen ja heimojen entisten johtoehtinten tilalle muodostettava erikoinen pakotuskoneisto — valtio, jonka tarkoituksena oli suojella orjanomistajien omaisuutta ja turvata orjien alituinen lisääntyminen sotavankien hankkimisella ja myös tekemällä maksukyvyttömistä velallisista orjia. Valtion mukana syntyi oikeuslaitos — juridisten säädösten ja määräysten järjestelmä, joka ilmensi hallitsevan luokan tahtoa ja jota valtion pakkovalta suojeli. Ilmaantuivat uudet tavat ja orjanomistajain yhteiskunnan erikoinen ideologia. Sortajien keskuuteen leviää vähitellen ruumiillisen työn ylenkatsominen ja halveksuminen, työtä aletaan pitää vapaan ihmisen arvolle sopimattomana; ihmisten epäyhdenvertaisuuden ajatus alkaa juurtua.

Ja sittenkin orjanomistusjärjestelmä merkitsi suurta askelta eteenpäin ihmiskunnan kehityksessä. Tapahtui yhteiskunnallisen työnjaon edelleen kehittymistä maanviljelyksen ja kaupunkien käsityön välillä sekä myös käsityön eri alojen välillä. Ja työnjako merkitsi erikoistumista, työkalujen parantamista ja ihmisten työtottumusten karttumista. Maataloudessa syntyi viljanviljelyksen rinnalle uusia aloja (puutarhanhoito, hedelmänviljely jne.). Valmistettiin sellaisia työkaluja kuin pyörällä varustettu aura, karhi ja viikate. Ihmisen lihasvoiman lisäksi alettiin käyttää laajalti juhtaeläinten voimaa. Orjajoukkojen työn käyttö teki mahdolliseksi patojen ja kasteluverkostojen, teiden ja merialusten, vesijohtojen ja suurten kaupunkitalojen rakentamisen. Ja orjien riiston johdosta tapahtunut yhteiskunnan jäsenten erään osan vapautuminen välittömästä osallistumisesta tuotantoon loi edellytykset tieteen ja taiteen kehittymiselle.

Mutta tuli aika, jolloin orjanomistukseen perustuvaan tuotantotapaan sisältyneet edistyksen mahdollisuudet oli käytetty loppuun ja sen tuotantosuhdeet muuttuivat yhä enemmän tuotantovoimien edelleen kehittämisen kahleiksi. Orjanomistajat, joilla oli käytössään halpaa orjatyötä, eivät pyrkineet parantamaan

tuotannonvälineitä entisestään. Eikä orjalle, joka ei ollut kiinnostunut työnsä tuloksista, voitu uskoa monimutkaisia ja kalliita työvälineitä. Tuotantovoimien kehityksen tarpeet vaativat yhä enemmän vanhojen tuotantosuhteiden lakkauttamista.

Sen saattoi tehdä vain yhteiskunnallinen vallankumous. Tämän liikkeelle panevaksi voimaksi tulivat luokat ja kansankerrokset, jotka kärsivät eniten orjanomistusjärjestelmästä ja joille sen vuoksi oli suoranaista etua orjajärjestelmän lopettamisesta. Näitä olivat ensi kädessä orjat ja vapaan väestön köyhin osa. Sitä mukaa kuin vanhan tuotantotavan ristiriidat kypsyivät, muuttui luokkataistelu yhä jyrkemmäksi. Se sai mitä erilaisimpia muotoja — tahallisuudesta työvälineiden rikkomisesta kapinoihin, joihin osallistui kymmeniä tuhansia ihmisiä. Lopulta orjanomistusjärjestelmä kukistui työtätekevien luokkien kapinoiden ja barbaaristen naapuriheimojen hyökkäysten yhteisistä iskuista, joita sisäisten ristiriitojen ja taistelujen heikentämä orjanomistajien valtio ei voinut enää kestää. Sen tilalle tuli uusi yhteiskunta- ja talousmuoto — feodalismi.

Feodaalijärjestelmä Tämän järjestelmän tuotantosuhteiden perustan muodostaa feodaaliherrojen omistusoikeus tuotannonvälineisiin, ennen kaikkea maahan (itse käsite „feodalismi” johtuu latinalaisesta sanasta „feodum” — siten nimitettiin maita, joita kuninkaat jakoivat lähimmilleen, jotka sitoutuivat sen korvaukseksi suorittamaan sotapalvelusta). Talonpojat olivat riippuvaisia feodaaliherroista, mutta eivät olleet enää näiden täyttä omaisuutta.* Feodaaliherroilla oli omistusoikeus talonpoikien työhön. Viimeksi mainitut kiinnitettiin maahan ja veloitettiin suorittamaan työtä herrojensa hyväksi.

Feodaaliyhteiskunnassa oli myös talonpojilla ja käsityöläisillä oikeus omistaa henkilökohtainen taloutensa. Maaorjatalonpojalla oli oma maaosuutensa, oli oma henkilökohtainen taloutensa, josta saadut tuotteet jäivät hänen käyttöönsä sen jälkeen, kun työvelvollisuus feodaaliherran hyväksi oli suoritettu.

Tämä tuotantosuhteiden erikoisuus avasi uusia mahdollisuuksia tuotantovoimien kasvulle. Välitön tuottaja alkoi tuntea tiettyä aineellista kiinnostusta työnsä tuloksiin. Sen vuoksi hän ei rikkonut eikä turmellut työkalujaan, vaan päinvastoin suojeli ja paransi niitä huolellisesti. Maatalous kehittyi: maanviljelyksessä alettiin käyttää kolmivuoroviljelyä ja lannoittaa pelloja yhä laajemmassa mitassa.

Vielä merkittävämpiä menestyksiä saavutti käsityö, joka toimitti maataloustyökaluja, feodaaliherrojen ja kauppiaiden kotioiloissa tarvittavia käyttöesineitä, erilaista talouskalustoa sekä aseita ja sotavarusteita. Käsityön ja kaupan kehitys edisti kau-

* Eräissä maissa, esimerkiksi Venäjällä, maaorjuus sai erikoisen karkeita, orjuutta lähenteleviä muotoja: tilanherra voi myydä ja ostaa talonpoikia jne.

punkien kasvua. Aikaa myöten kaupungeista tuli suuria taloudellisia, poliittisia ja kulttuurielämän keskuksia, uuden, kapitalistisen tuotantotavan kehto.

Feodalismin aikakaudella tehtiin monia huomattavia keksintöjä, joilla oli suuri vaikutus ihmiskunnan myöhempään historiaan: ihmiset oppivat tekemään rautaa raakaraudasta, rakentamaan kaukaisia matkoja varten kelvollisia kölillä varustettuja purjelaivoja, valmistamaan yksinkertaisimpia optillisia kojeita (silmälaseja, kaukoputkia), keksittiin kompassi, ruuti, paperi, kirjapainotaito ja koneistolla varustettu kello. Ihmisen ja eläinten lihasvoiman rinnalla otettiin yhä laajemmin käyttöön tuulen voima (tuulimylly, purjelaivat) ja putoavan veden voima (vesimylly, vesiratas — yksinkertaisin voimakone, joka levisi laajalti keskiajalla).

Orjanomistukseen perustuvien tuotantosuhteiden vaihtumisen feodaalisiin aiheutti muutoksia koko yhteiskuntaelämässä.

Ennen kaikkea muuttui luokkarakenne. Feodaalisherroista, maanomistajista tuli hallitseva luokka. Toisena perusluokkana feodaaliyhteiskunnassa oli maaorjatalonpoikien luokka. Näiden luokkien väliset suhteet olivat luonteeltaan antagonistiset, ne perustuivat luokkaetujen sovittamattomaan vastakkaisuuteen. Riiston muodot, vaikka ne hiukan lievenivätkin orjuuteen verraten, olivat erittäin julmia. Talonpoikien riisto nojasi edelleenkin ei-taloudelliseen pakotukseen. Vain henkilökohtaisessa taloudessa maaorja teki työtä taloudellisten kiihokkeiden, aineellisten etujen kannustamana. Mutta suurimman osan ajasta hän työskenteli feodaaliherran hyväksi saamatta siitä minkäänlaista palkkiota. Pääkiihokkeena tässä työssä oli rangaistuksen, fyysisen pahoinpitelyn pelko sekä kaiken henkilökohtaisen omaisuuden menettämisen vaara, koska tilanherra voi ottaa sen pois.

Luokkataistelu nousi feodaalisessa yhteiskunnassa korkeammalle tasolle kuin orjanomistusyhteiskunnassa. Talonpoikaiskapinat käsittivät toisinaan suuria alueita. Talonpoikien feodaalisherroille tekemän vastarinnan voimasta ovat todistuksena talonpoikaissodat, jotka järkyttivät maata toisensa jälkeen: Wat Tylerin kapina Englannissa (14. vuosisadalla), Jacquerie Ranskassa (14. ja 15. vuosisadalla), talonpoikaissota Saksassa (16. vuosisadalla), taipingien kapina Kiinassa (19. vuosisadalla), sikhain kapinat Intiassa (17. ja 18. vuosisadalla), Bolotnikovin, Razinin kapinat (17. vuosisadalla) ja Pugatševin kapina (18. vuosisadalla) Venäjällä jne.

Feodaaliyhteiskunnan poliittinen ja ideologinen päällysrakennelma heijastaa riiston ja luokkataistelun muotojen erikoisuuksia. Riistääkseen ja pitääkseen kurissa maaorjia feodaalivaltion oli turvauduttava alituisesti asevoimaan, jota ei ollut ainoastaan keskusvallalla vaan myös jokaisella feodaaliherralla. Tämä oli tiloillaan täysivaltainen haltija, joka käytti oikeutta ja rankaisi oman mielensä mukaan.

Oikeusjärjestys vahvisti feodaaliyhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden, luokat ja niiden eri kerrostumat esiintyivät säätyinä (feodaaliyhteiskunta jakautui aatelis-, pappis-, talonpoikais-, kauppias- ym. säätyihin). Säätyjen keskinäiset ja sisäiset suhteet perustuivat ankaraan alistusjärjestelmään, henkilökohtaiseen riippuvuuteen. Sosiaalisten aitojen liikkumattomuus vaikeutti nousua feodaalisen hierarkiaportaiden alemmalta askelmalta korkeammalle. Kirkko ja uskonto valtasivat itselleen hallitsevan aseman feodaalisen yhteiskunnan henkissä elämässä.

Aikaa myöten tuotantovoimien kehitys törmäsi feodaalisessa yhteiskunnassa hallitseviin tuotantosuhteisiin ja niiden määräämään poliittiseen ja ideologiseen päällysrakennelmaan. Pienten käsityöverstaiden rinnalle syntyi suuria manufaktuuriyrityksiä, jotka perustuivat käsityötekniikkaan, mutta sovelsivat laajalti työnjakoa ja käyttivät maaorjuudesta riippumattomien työntekijäin työtä. Perustaessaan manufaktuuriyrityksiä ei Euroopan nuori porvaristo luonnollisestikaan tietänyt eikä ajatellut sitä, millaisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin tämä oli johtava: se ajoi vain välittömiä etupyyteitään. Kuten J. V. Stalin on oikein huomauttanut, syntyvä porvaristo „ei tajunnut eikä käsittänyt, että tämä „pikku” uudistus johtaa sellaiseen yhteiskunnallisten voimien uudelleenryhmitykseen, jonka täytyy päättyä vallankumoukseen sekä kuningasvaltaa, jonka suosiota se piti niin suuressa arvossa, että aatelisherroja vastaan, joiden joukkoon sen parhaimmat edustajat melko usein haaveilivat pääsevänsä...”⁵

Aivan samoin eivät yritteliäät kauppiaatkaan, jotka kehittivät kauppaa ja valloittivat kuninkaallisten sotajoukkojen avulla uusia markkinoita mertentakaisissa maissa, ajatelleet toimintansa yhteiskunnallisia seurauksia. Vaihdon lisääntyminen johti vuorostaan tuotannon nopeaan kehittymiseen. Sitä edistivät myös 16. ja 17. vuosisadalla tehdyt tieteelliset ja teknilliset keksinnöt.

Feodaalisen yhteiskunnan uumenissa muodostui vähitellen uusi, kapitalistinen tuotantotapa. Sen edelleen kehittyminen vaati feodaalisen järjestelmän lopettamista. Uuden tuotantotavan uranuurtajana esiintynyt porvariluokka tarvitsi „vapaita” työmarkkinoita, ts. maaorjuudellisesta riippuvuudesta sekä omaisuudesta vapautettuja työntekijöitä, jotka nälkä ajaisi tehtaisiin. Porvaristo tarvitsi yleiskansallisia markkinoita, feodaalisherrojen pystyttämien tull- ja kaikkien muiden esteiden poistamista. Se pyrki poistamaan verot, joilla ylläpidettiin hovia ja aateliston monilukuista palvelusväkeä, ja hävittämään säätyetuouikeudet. Se taisteli saadakseen mahdollisuuden isännöidä vapaasti yhteiskunnan elämän kaikilla aloilla.

Porvariston ympärille liittyivät kaikki luokat ja väestökerrokset, jotka olivat tyytymättömiä feodaaliseen järjestelmään —

kurjuuden painamista, nöyryytetyistä ja ahdistetuista maaorjatalonpojista ja kaupunkien alhaisosta etevimpiin tiedemiehiin ja kirjailijoihin saakka, joita feodalismien ja kirkon henkinen sorto kuristi heidän syntyperästään riippumatta.

Alkoi porvarillisten vallankumousten aikakausi.

**Kapitalistinen
järjestelmä**

Kapitalististen tuotantosuhteiden pohjana on kapitalistien yksityisomistusoikeus tuotannonvälineisiin. Kapitalistiluokka riistää palkkatyöväen luokkaa, joka on vapaa henkilökohtaisesta riippuvuudesta, mutta jonka on pakko myydä työvoimansa, koska se on vailla tuotannonvälineitä.

Kapitalistiset tuotantosuhteet avasivat laajoja mahdollisuuksia tuotantovoimien kehittämiseen. Näin syntyi ja kehittyi nopeaa vauhtia koneellinen suurtuotanto, joka perustui sellaisten mahdavien luonnonvoimien kuin höyryn ja sitten sähköön käyttöön sekä tieteeseen laajaan soveltamiseen tuotantoprosessiin. Kapitalismi toteutti työnjaon eri maissa, vaan myös maiden välillä luoden samalla maailmanmarkkinat ja sittemmin myös taloudellisen maailmanjärjestelmän.

Ja muutokset tuotantotavassa aiheuttivat taaskin muutoksia koko yhteiskunnallisessa elämässä.

Yhteiskunnan perusluokiksi tulivat kapitalistiluokka ja työväenluokka. Niiden välisillä suhteilla oli entiseen tapaan antagonistinen luonne, koska ne perustuivat riistoon, omistavien harjoittamaan omistamattomien sortamiseen. Ne ovat leppymättömän luokkataistelun suhteita. Mutta riisto- ja sortomenetelmät ovat muuttuneet olennaisesti — vallitsevaksi pakottamisen muodoksi on tullut taloudellinen pakotus. Kapitalistin ei tavallisesti tarvitse pakottaa ketään väkivalloin tekemään työtä hänen hyväkseen. Ollessaan vailla tuotannonvälineitä työläisen on pakko tehdä se „vapaaehtoisesti” — nälkäkuoleman uhalla. Riiston suhteet on tässä verhottu työläisten „vapaaseen” palkkaamiseen isäntien palvelukseen, työvoiman ostoon ja myyntiin.

Riistomenetelmien muuttumisen jälkeen muuttuivat myös poliittisen herruuden menetelmät. Ilmaantui mahdollisuus siirtyä edeltäneiden aikakausien peittelemättömästä despotismista hiotumpaan, porvarillisen demokratian muotoon verhottuun despotismiin. Perinnöllisen monarkin rajaton valta teki tilaa parlamentaariselle tasavallalle, saatettiin voimaan äänioikeus, julistettiin kansalaisten poliittiset vapaudet ja heidän yhdenvertaisuutensa lain edessä. Sellainen järjestelmä vastasi eniten taloudellisten voimien vapaan kilpailun, vapaan pelin periaatteita, joihin kapitalismi nojasi pitkän aikaa. Työtätekevien, ennen kaikkea työväenluokan taistelu sekä yhä uusien demokraattisten muotojen voimaansaattamista ja vanhojen laajentamista vaativien kansanjoukkojen keskeytymätön painostus esittivät suurta osaa porvarillis-demokraattisen järjestyksen pystyttämässä.

Porvarillisen yhteiskunnan poliittisen ja taloudellisen päälysrakennelman kaikki eroavuudet feodaalisesta eivät kuitenkaan muuttaneet sitä perustavaa tosiasiaa, että se pysyi yksityisomistuksen ja riiston suhteiden päälysrakennelmana. Sortavan luokan, porvariston, laitokset ja aatteet, joiden kutsumuksena oli suojella sen luokkaherruutta, pitää riistettyjä joukkoja kurissa, muodostivat tämän päälysrakennelman valtaosan.

Kuten nykyisin on jo todistettu sekä teoriassa että yhteiskunnallisessa käytännössä, kapitalistinenkin yhteiskunta- ja talousmuoto osoittautui tilapäiseksi, ohimeneväksi. Ratkaisemattomat vastakohtaisuudet, ja ennen muuta ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistuksen yksityisen muodon välillä, kypsyivät ja tulivat yhä syvällisemmiksi sen uumenissa *. Ainoa ulospääsy näistä ristiriidoista on siirtyminen tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen, ts. sosialismiin.

Mutta samoin kuin aikaisemminkin, siirtyminen uuteen tuotantotapaan on mahdollista vain yhteiskunnallisen vallankumouksen avulla. Voima, jonka kutsumuksena on suorittaa tämä vallankumous, on kapitalismin itsensä synnyttämä työväenluokka. Liittäen ympärilleen kaikki työtätekevät se kukistaa pääoman herruuden ja luo uuden, sosialistisen järjestelmän, joka ei tunne ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa.

Sosialistinen järjestelmä Sosialistisen tuotantotavan perusta on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Sen vuoksi sosialistisen yhteiskunnan tuotantosuhteet ovat riistosta vapaiden työntekijäin yhteistyön ja keskinäisavun suhteita. Ne vastaavat tuotantovoimien luonnetta: tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus varmistaa tuotannon yhteiskunnallisen luonteen.

Erotukseksi alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä tapahtuu tuotannonvälineiden yhteiskunnallistaminen sosialismin vallitessa jättiläismäisesti kasvaneiden tuotantovoimien, kulttuurin ja ihmisen luontoon nähden saaman vallan pohjalla. Uusi järjestelmä avaa ihmiskunnalle rajattomat edistyksen mahdollisuudet ei ainoastaan tuotantovoimien kehittämisessä vaan myös kaikilla muilla yhteiskunnan elämänaloilla.

* * *

Sellaiset ovat yleispiirteittäin perusvaiheet, joiden kautta ihmisyhteiskunta on kulkenut.

Tietomme menneisyydestä vahvistavat havainnollisesti ja elävästi materialistisen historiankäsityksen tieteellisen luotet-

* Kapitalistisen ja myös sosialistisen tuotantotavan erikoinen analyysi esitetään tämän kirjan seuraavissa osissa — kolmannessa ja viidennessä.

tavuuden, käsityksen, jonka ydinajatuksen Marx muotoili seuraavalla tavalla esipuheessa kirjaan „Poliittisen taloustieteen arvostelua”:

„Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset astuvat tiettyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa kutakin kehitysstetta. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalian perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennelma kohoaa ja jota vastaavat yhteiskunnallisen tajunnan tietyt muodot. Aineellisen elämän tuotantotapa on yhteiskunnallisen, poliittisen ja yleensä henkisen elämänprosessin edellytys. Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa. Kehityksensä tietyllä asteella joutuvat yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat ristiriitaan olemassa olevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain saman asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat tähän asti liikkuneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista muuttuvat nämä suhteet niiden kahleiksi. Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttumisen mukana mullistuu hitaammin tai nopeammin koko valtava päällysrakennelma”⁶.

5. Historiallinen lainmukaisuus ja ihmisten tietoinen toiminta

Yhteiskunnan kehitys on lainmukaista prosessia, joka on ihmisten tahdosta ja tajunnasta riippumattoman tietyn historiallisen välttämättömyyden alainen. Tämän välttämättömyyden tiedostaminen ja sen seikan selvittäminen, millaiset lait määräävät historian kehityksen ja kuinka ne toimivat, on yhteiskuntatieteen tärkeimpiä tavoitteita, välttämätön edellytys objektiivisten lakien käyttämiselle yhteiskunnan hyväksi.

Miten yhteiskunnalliset lait vaikuttavat Marxilainen oppi historiallisen prosessin lainmukaisuudesta on vastakkainen ei vain subjektiivisille kuviteluille, joiden mukaan

historia on sattumien kasautumista, vaan myös fatalismille, joka kieltää ihmisten tietoisien toiminnan merkityksen, heidän kykynsä vaikuttaa yhteiskunnallisen kehityksen kulkuun.

Fatalismin näkökanta on täysin vieras materialistiselle historiantähtäykselle. Eiväthän lait, joiden mukaisesti yhteiskunta kehittyy, toimi automaattisesti eivätkä itsestään. Muodostuen ihmisten toiminnan tuloksena nämä lait vuorostaan määräävät ihmisten toiminnan yleisen suunnan. Yhteiskunnallisia lakeja ei ole eikä voi olla ilman ihmisiä eikä heidän toimintansa ulkopuolella.

Tällainen historiallisen välttämättömyyden käsittäminen erottaa perin juurin marxilaiset opportunisteista, jotka esimerkiksi tekevät siitä oikeasta väitteestä, että sosialismin voitto on lainmukainen, kerrassaan väärän johtopäätöksen, ettei muka ole syytä taistella kapitalismia vastaan, on vain odotettava aikaa, jolloin „historian lait” itse tuovat kapitalismin tilalle sosialismin.

Todellisuudessa historian lait eivät tee historiaa itsestään, ilman ihmisiä. Ne määräävät historian kulun ainoastaan miljoonien ihmisten toiminnan, taistelun ja määrätietoisten ponnistusten tuloksena.

Marxilaisuuden porvarilliset arvostelijat ovat löytävinaan ristiriitaisuutta siinä, että toisaalta marxilaiset sanovat sosialismin tulevan kapitalismin tilalle väistämättömästi, mutta toisaalta muodostavat poliittisen puolueen taistellakseen sosialismin puolesta. Kenenkään päähän ei pälkähä, he selittävät, muodostaa puoluetta auringonpimennyksen aikaansaamiseksi, kun keran tiedetään, että se tulee joka tapauksessa.

Tuollaiset päättelyt ovat porvarillisten „kriitikkojen” lyhytjärkisyyden hedelmiä, todistuksia heidän kykenemättömyydestään tai haluttomuudestaan käsittää marxilaisuuden teoriaa ja historian kulkua. Toisin kuin auringonpimennys, joka tapahtuu ilman minkäänlaista ihmisten osallistumista, siirtyminen kapitalismista sosialismiin on muutos yhteiskunnallisissa oloissa, jotka muodostuvat ihmisten toiminnan tuloksena eivätkä voi muuttua itsestään. Ihmisten aktiivinen toimintakin kuuluu välttämättömänä osana yhteiskunnan lainmukaiseen kulkuun sosialismia kohti. Kun sanotaan, että objektiiviset lait joka tapauksessa raivaavat tiensä, ei tarkoiteta, että välttämättömät muutokset yhteiskunnassa tapahtuvat itsestään, vaan sitä, että ennemmin tai myöhemmin löytyvät ne yhteiskunnalliset voimat, joiden etu vaatii näiden lakien voimaansaattamista ja saavuttavat taistelullaan niiden toteutumisen.

Marxismi-leninismi tarkastelee yhteiskunnallista lakia dialektisesti ja näkee, että se vaikuttaa tiettyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitsevana kehityssuuntana. Tämä merkitsee, että laki määrää liikkeen yleisen suunnan, joka johtuu välttämättömyydellä näistä tai noista objektiivisista ehdoista. Mutta yhteiskunnallinen kehitys on ristiriitaista eikä konkreettinen tapahtumien kulku riipu ainoastaan yleisistä laeista vaan myös luokkavoimien tosiasiallisesta keskinäissuhteesta, taistelevien luokkien politiikasta ja monista muista erikoisehdoista. Kun marxilaiset väittävät, että kapitalismin tilalle tulee väistämättömästi sosialismi, he tarkoittavat seuraavaa: kapitalistisen yhteiskunnan objektiiviset lait vievät väistämättömästi sen taloudellisten ja poliittisten ristiriitojen kärjistymiseen; tämä synnyttää työväenluokan ja kaikkien työtätekevien jatkuvasti tehostuvan taistelun kapitalistista järjestelmää vastaan, ja tämä taistelu päättyy

kapitalismin tuhoon ja sosialismin voittoon. Työväenluokan taistelu ilmentää historiallista välttämättömyyttä, mutta sen menestykseen vaikuttavat kullakin hetkellä monet seikat — työväenluokan tietoisuuden ja järjestyneisyyden taso, marxilaisten puolueiden vaikutuksen aste, socialististen puolueiden politiikka, porvarillisen valtion politiikka ja paljon muuta. Toiset näistä tekijöistä voivat vaikuttaa jouduttavasti ja toiset viivyttävästi työväenluokan taistelun lopulliseen menestykseen. Mutta lopulta työväenluokan ja sosialismin voitto on väistämätön. Sen vuoksi kommunistit ja heidän liittolaisensa, edistäessään työväenluokan ja kaikkien työtätekevien vapauttaistelun kehitystä ja auttaessaan näiden tietoisuuden ja järjestyneisyyden kasvua, samalla jouduttavat historian lainmukaista kulkua, lievittävät uuden yhteiskunnan „synnytystuskia”.

Tunnustamalla historiallisen prosessin välttämättömyyden ja lainmukaisuuden marxilainen teoria korostaa samalla ihmisten ja edistyksekkien luokkien aktiivisen taistelun ratkaisevaa merkitystä. „Marxilaisuus”, Lenin kirjoitti, „eroaa kaikista muista socialistisista teorioista siinä, että objektiivisen asiointilan ja objektiivisen kehityskulun analyysin täydellinen tieteellinen selkeys yhtyy siinä mainiosti joukkojen,— ja tietysti myös eri henkilöiden, ryhmien, järjestöjen ja puolueiden, jotka osaavat löytää yhteyden tiettyihin luokkiin ja realisoida sen,— vallankumouksellisen tarmon, vallankumouksellisen luomistyön ja vallankumouksellisen aloitteen merkityksen mitä päättäväisimpään tunnustamiseen”⁷.

Aatteiden merkitys
yhteiskunnan
kehityksessä

Siitä, että historiallinen lainmukaisuus ilmenee ihmisten aktiivisessa toiminnassa, johtuu yhteiskunnallisten aatteiden valtaavan merkityksen tunnustaminen.

Porvarilliset marxilaisuuden arvostelijat väittävät, että historiallinen materialismi muka väheksyy tai vieläpä kieltää kokonaan aatteiden merkityksen historiassa. Tätä heidän mielestään todistaa se, että marxilaiset pitävät yhteiskunnan henkistä elämää sen aineellisen olemisen heijastuksena. Mutta yhteiskunnallisten aatteiden synnyn alkulähteen osoittaminen ei suinkaan ole niiden merkityksen kieltämistä tai väheksymistä. Todellisuudessa marxilaisuus ei lainkaan kiellä aatteiden, yhteiskunnallisten ihanteiden, inhimillisten intohimojen ja viettymysten, yleensä ihmisen sisäisten vaikutteiden merkitystä. Kommunistit menettelisivät ristiriitaisesti, jos he toisaalta pyrkisivät kehittämään työtätekevissä tieteellistä, kommunistista ideologiaa, luokkasolidarisuuden tunnetta, kansainvälisyyden henkeä jne., mutta toisaalta kieltäisivät subjektiivisen tekijän, ts. ihmisten tietoisien toiminnan merkityksen historiassa.

Marxilaisuus väittää vain, että ihmisten aatteet ja tunteet eivät ole historiallisten tapahtumien perimmäisiä syitä, vaan että itse nämä aatteet ja tunteet johtavat juurensa ihmisten

aineellisen elämän ehdoista. Samalla marxilaisuus kuitenkin korostaa, että aineellisen elämän ehdot voivat saada ihmiset toimimaan tavalla tai toisella vain heidän tajuntansa kautta, kuvastuessaan siinä tiettyinä katsomuksina, ihanteina, tavoitteina jne.

Kaikkien kansojen yhteiskunnallisen ajattelun historia osoittaa, että noiden tai näiden aatteiden syntyminen on läheisesti sidottu yhteiskunnan aineellisen elämän kehitystarpeisiin. Uudet aatteet, jotka kutsuvat muuttamaan yhteiskunnallisia oloja, syntyvät ja leviävät silloin, kun yhteiskunnan aineellisen elämän kehitys asettaa ihmisille uusia tehtäviä. Ihmiset tajuavat nämä tehtävät muodossa tai toisessa ja ne saavat ilmaisunsa vastaavanlaisissa aatteissa. Näin ollen yhteiskunnallisen järjestelmän muuttamiseen kutsuvien uusien, vallankumouksellisten aatteiden synty ja leviäminen ei ole jotain satunnaista. Se on yhteiskunnan aineellisessa elämässä tapahtuvien muutosten lainmukaista heijastusta. Niinpä Engels kirjoitti, että tieteellinen sosialismi ei ole mitään muuta kuin ihmisten ajatustoiminnassa tapahtuvaa uusien tuotantovoimien ja kapitalististen tuotantosuhteiden välisen ristiriidan heijastusta, tästä ristiriidasta välittömästi kärsivän työväenluokan aivoissa tapahtuvaa heijastusta.

Synnyttyään yhteiskunnan kypsyneiden aineellisten tarpeiden pohjalla aatteet vaikuttavat vuorostaan yhteiskunnallisen kehityksen kulkuun. Millä tavalla se tapahtuu?

Aatteet eivät tietenkään voi välittömästi ja itsestään vaikuttaa yhteiskunnan aineelliseen elämään: ne syntyvät ja elävät ihmisten päissä, sen vuoksi ne voivat vaikuttaa yhteiskunnallisen kehityksen kulkuun vain silloin, kun ne ruumiillistuvat ihmisen tietynlaisissa otteissa, teoissa ja käytöksessä. Miten se tapahtuu? Jos aatteet vastaavat yhteiskuntaelämän kypsyneitä tarpeita, niin ennemmin tai myöhemmin ne saavat sijansa *laajojen joukkojen tajunnassa*, tulevat näiden omiksi aatteiksi ja liittävät ne yhdeksi mahtavaksi armeijaksi, jota innoittaa yhtenäinen päämäärä ja tahto. Joukkojen vaistonvarainen tyytymättömyys ja vaistonvarainen liike muuttuvat tietoiseksi ja järjestyneeksi taisteluksi. Aatteet lakkaavat silloin olemasta pelkkiä aatteita — ne ruumiillistuvat *teoksi*: ne yhdistävät ja järjestävät ihmisiä, saavat aikaan tietynlaista *käytännöllistä toimintaa*. Sen vuoksi Marx sanoikin, että joukot vallanneista aatteista tulee aineellinen voima.

Kunkin yhteiskunnan yhteiskunnallinen tajunta on tietenkin monisärmäinen ja ristiriitainen ilmiö. Yhteiskunnallinen oleminen ei ole yhdenlaatuista, vaan sisältää sekä edistyksellisiä, vallankumouksellisia että vanhoja, taantumuksellisia ilmiöitä ja tendenssejä. Tämä heijastuu myös yhteiskunnallisessa tajunnassa. Yhtäältä siinä on vanhoja, taantumuksellisia aatteita, jotka ilmentävät aikansa yli eläneiden luokkien etuja ja heijastavat mahdollisuutensa loppuun käyttäneitä yhteiskuntaoloja. Seläistä on esimerkiksi nykyinen porvarillinen ideologia, joka

pyrkii ikuistamaan lahonneen kapitalistisen järjestelmän. Toisaalta syntyy ja tulee yhä vaikutusvaltaisemmaksi kehityksen kärjessä kulkevien vallankumouksellisten luokkien ideologia, joka heijastaa yhteiskunnallisen elämän uusia tarpeita ja kutsuu ihmisiä eteenpäin, edistyksen tielle.

Silloinkin kun hallitseva luokka on tullut taantumukselliseksi, sen ideologia pysyy vielä kauan aikaa hallitsevana: ensiksikin se nojaa tottumuksen voimaan ja olemassaolevaan perinteeseen; toiseksi koko valtakoneisto (ennen muuta valtio) ja hallitsevan luokan monilukuiset laitokset (kirkko, lehdistö jne.) levittävät sitä aktiivisesti ehkäisten samaan aikaan uusien aatteiden levittämistä. Uudella ideologialla on kuitenkin se ratkaiseva etu, että se heijastaa yhteiskunnallisen kehityksen tarpeita. Vallankumoukselliset aatteet voidaan kieltää, mutta niitä ei voida hävittää. Ennenmin tai myöhemmin uudet aatteet valtaavat joukot, saavat ne liikkeelle, ja silloin tulee vanhan järjestelmän loppu. Siten yhteiskunnalliset aatteet kietoutuvat historiallisen kehityksen lainmukaiseen kulkuun.

Tämä aatteiden tärkeä osuus historiassa antaa niille valtavan arvon taistelussa yhteiskunnan vallankumouksellisen uudistamisen puolesta. Lenin ei suotta ehdottanut, että marxilaisen puolueen perustaminen Venäjällä oli aloitettava sanomalehti „Iskran” julkaisemisesta, ts. marxilaisuuden vallankumouksellisten aatteiden levittämisestä työläisten keskuuteen, ja että vasta sitten oli lujitettava aatteellista yhtenäisyyttä aineellisella järjestöllä, poliittisella puolueella. Ilman uusien aatteiden mobiilisoivaa, järjestävää ja uudistavaa työtä on mahdotonta ratkaista tehtäviä, jotka yhteiskunnan aineellisen elämän kehitys on sille asettanut. Mitä korkeampi on ihmisten vallankumouksellisen tietoisuuden taso, mitä laajemmalle vallankumoukselliset aatteet ovat levinneet joukkoihin, sitä pikemmin ja helpommin suoriudutaan yhteiskunnan ratkaistavana olevista tehtävistä.

**Valstonvaraisuus
ja tietoisuus
yhteiskunnallisessa
kehityksessä**

Kaikkien sosialismia edeltäneiden yhteiskuntamuotojen kehitys tapahtui siten, että objektiiviset lait vaikuttivat luonnonvaraisesti, sokeana välttämättömyytenä, joka raivasi tiensä yksilöiden satunnaisten, erillisten toimintojen läpi. Objektiiviset lait hallitsivat ihmisiä, nämä taas pitivät niitä vieraana ja käsittämättömänä voimana, jonka valtaan heidän oli pakko alistua.

Tätä ei tietysti voida selittää vain sillä, etteivät ihmiset tunneneet yhteiskunnallisia lakeja. Yhteiskunnallisen kehityksen luonnonvaraisuuden pääsyynä oli se, että yhteiskunnallisen elämän pääasiallinen alue — aineellinen tuotanto — oli yhteiskunnan valvonnan ulkopuolella. Työ- ja tuotannonvälineiden yksityisomistus ei suo mahdollisuutta yhteiskunnan kehityksen tietoiseen ohjaamiseen kokonaisuudessaan. Sen vallitessa jokainen toimii omalla vastuullaan erillisessä yrityksessä, omassa

yksityisessä työverstaassaan ja omalla maatilallaan, mutta kokonaisuudessaan yhteiskunnan kehitys tapahtuu luonnonvaraisesti, ihmisten tietoisien valvonnan ulkopuolella. Vihollisuus-suhteissa oleviin luokkiin jakautuneella yhteiskunnalla ei ole yhteistä tahtoa, joka ohjaisi sen kehitystä objektiivisten lainmukaisuuksien määräämään suuntaan.

Sokeiden yhteiskunnallisten voimien valta on tunkeutunut syvälle ihmisten sieluelämään. Riittää kun pidetään mielessä sellaiset mystilliset kuvitelmat kuin usko kohtaloon ja sallimukseen, jotka muka määräävät ihmisten ja kansojen elämästä ja kuolemasta, ja sama koskee tietysti uskontoa.

Mutta jo riistoyhteiskunnassakin ihmisten tietoinen toiminta alkaa ajoittain esittää suurta osaa. Kysymys on tietenkin ennen muuta yhteiskunnallisten vallankumousten ajoista, jotka edellyttävät vallankumouksellisen luokan tai ainakin sen etujoukon tajuavan vaikkapa yleisimmässä muodossa historialliset päätehtävänsä. Vaikka 18. vuosisadan Ranskan vallankumouksellisen porvariston ideologit eivät tunteneet taloudellisten lakien olemusta, jotka vaativat feodalismiin tilalle kapitalismia, he muotoilivat jokakuinkin oikein näistä laeista johtuneet käytännölliset vaatimukset (talonpoikien henkilöllisen riippuvuuden ja ammattikuntasääntöjen lakkauttaminen, aateliston etuoikeuksien hävittäminen jne.), koska porvariston elinedut vaativat näitä toimenpiteitä. Mutta tässäkin oikeat tunnuslauseet kietoutuivat harhakuvitelmiin, ja ranskalaiset valistusfilosofit olisivat varmaankin olleet kovin hämmästyneitä ja pettyneitä nähdessään, että heidän vilpittömästi tavoittelemansa „järjen valtakunnan” asemesta voiton saikin sydämetön rahavalta.

Proletariaatti on historiassa ensimmäinen luokka, joka vapautuu kaikenlaisista harhakuvitelmista. Se ei tarvitse itsepetosta, sillä historian objektiivinen kulku ei ole eikä tule olemaan ristiriidassa sen etujen ja tarkoitusperien kanssa, vaan päinvastoin johtaa niiden toteuttamiseen; se ei tarvitse muiden pettämistä, sillä se ei tavoittele minkäänlaisia erikoisia etuoikeuksia muiden työtätekevien vahingoksi — työväenluokka ei voi vapauttaa itseään vapauttamatta myös koko ihmiskuntaa, hävittämättä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa yleensä.

Työväenluokka aloittaa historiallisten lainmukaisuuksien tietoisien hyväkseen käyttämisen jo kapitalistisen yhteiskunnan oloissa, kun se saa tieteellisen teorian, kun se perustaa poliittisen puolueen, liittää ympärilleen kaikki työtätekevät kansankerrokset ja käy taistelua suuntaan, jonka kapitalismin omat objektiiviset lainmukaisuudet sanelevat, ts. sosialismiin siirtymisen suuntaan. Proletariaatin yhteiskunnallinen vallankumous on historiassa ensimmäinen vallankumous, jossa työtätekevien joukkojen kumouksellinen etujoukko, marxilais-leniniläinen puolue tajuaa selvästi historiallisten tekojensa objektiivisen merki-

tyksen ja johtaa tietoisesti laajojen joukkojen taistelua vallitsevan järjestelmän muuttamiseksi vallankumouksellisesti.

**Yhteiskunnan
kehityslakien
hallitseminen**

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen johdosta ihmiset ottavat sosialismin aikakaudella valvontaansa tuotannon koko yhteiskunnan mitassa. He voivat säätää tieteellisesti perustellut suhteet kansantalouden alojen välille, kulutuksen ja kasautumisen välille, joukkokulutustarvikkeiden tuotannon ja väestön tulojen välille jne. Tärkeimpien tuotannonvälineiden keskittäminen sosialistisen yhteiskunnan haltuun tekee sille mahdolliseksi harjoittaa suunnitelmataloutta, mikä turvaa sen nopean kasvuvauhdin.

Se seikka, että ihmiset käyttävät tietoisesti hyväkseen yhteiskunnallisia lakeja, ei muuta näiden lakien objektiivista luonnetta, mutta tekee yhteiskunnalle mahdolliseksi perähtyä vapaasti tilanteeseen ja ottaen huomioon objektiiviset olosuhteet kulkea suunnitelmanmukaisesti ennakoita asetettuun tavoitteeseen, joka viitoitetaan näiden lakien tiedostamisen pohjalla. Periaatteellisesti asia on tässä samoin kuin luonnonlakien käyttämisessä. Ihminen ei voi muuttaa yleistä vetovoimalakia, mutta aerodynamiikan lakien tuntemus tekee hänelle mahdolliseksi rakentaa lentokoneita, jotka kohoavat ilmaan voittaen Maan painovoiman. Aivan samoin yhteiskunta ei voi mielensä mukaan määrätä kansantalouden perusalojen kehittämisen määräsuhteita, mutta näiden objektiivisten suhteiden tunteminen tekee sille mahdolliseksi talouden edelleen kehittämisen tietoisin suunnittelun ottamalla huomioon tarpeensa, pelkäämättä talouspulua ja epäsuhteellisuuksia. Siten yhteiskunnallisille ilmiöille ominainen välttämättömyys tulee tiedostetuksi välttämättömyydeksi.

Lakien tietoisin hallitsemisen yhteiskunnalliset seuraukset ovat erittäin tärkeitä.

Ensiksikin ihmiset lakkaavat olemasta lakien orjia; hallitessaan tieteellistä teoriaa he voivat nähdä ennakoita ja valmistautua ajoissa tuohon tai tähän lain vaikutukseen, ohjata sitä heille tarpeelliseen uomaan jne. Sanalla sanoen, ihmisistä tulee omien suhteittensa ja niitä säätelevien lakien herroja. Tuloksena on, että yhteiskunnallisen tajunnan ja koko päällysrakennelman merkitys yhteiskunnan kehittämisessä lisääntyy.

Objektiivisten lakien hallitseminen ilmenee sosialismin vallitessa konkreettisesti ennen muuta puolueen ja valtion toiminnassa taloudellisen elämän johdossa. Mitä syvällisemmin sosialistisen talouden objektiiviset lainmukaisuudet on saatu selville, sitä varmemmin puolue ja valtio toimivat määritellessään maan taloudellisen kehityksen tietä, sitä korkeampi on kansantalouden johtamisen taso, sitä vähemmän syntyy epäsuhteellisuuksia ja satunnaisuuksia yhteiskunnallisen tuotannon kulussa, sitä reaalisempia ovat kansantaloudelliset suunnitelmat.

Toiseksi objektiivisten lainmukaisuuksien tunteminen tekee mahdolliseksi nähdä selvästi liikkeen loppupäämäärä sellaisena kuin se hahmottuu koko yhteiskuntakehityksen kulusta. On ymmärrettävää, että kun tunnetaan tavoite, voidaan siihen päästä suorempaa tietä säästäten voimia ja varoja. Tiettyjen vaiheiden ylitse ei voida hypätä, mutta voidaan joututtaa niiden läpäisemistä, välttää tarpeettomia uhreja, liiallisten ponnistusten ja aineellisten arvojen tuhlausta.

Kolmanneksi yhteiskunnan objektiivisen kehityslinjan yhtyminen yhteiskunnan jäsenenemmistön etuihin, pyrkimyksiin ja toiveisiin herättää siinä luovan innostuksen, erikoisen tarmon ja sitkeyden pyrittäessä toivottuun päämäärään, mikä joututtaa yhteiskunnan kehitystä.

6. Porvarillisen sosiologian kestättömyys

Historian lakien pelko

Samaan aikaan kun historiallinen materia-
lismi paljastaa yhteiskunnallisen kehityk-
sen objektiiviset lait ja näyttää tien niiden
tiedostamiseen ja käyttämiseen yhteiskunnan hyväksi, porvaril-
linen sosiologia joko pyrkii kaikin tavoin todistelemaan, ettei
ole olemassa minkäänlaista historiallista lainmukaisuutta tai
koettaa väaristellä yhteiskunnallisten lakien sisältöä.

Tämä porvarillisten sosiologiiden asennoituminen ei ole satun-
naista. Aikoinaan, kun porvaristo oli edistyksellinen luokka, sen
ideologit pitivät yhteiskuntaa luonnon osana ja yrittivät keksiä
sen kehityksen „luonnonlait”. Ja vaikka nämä yritykset eivät
lopultakaan menneet idealistisen historiankäsityksen puitteita
kauemmas, niillä oli edistyksellinen merkitys yhteiskuntatieteen
kehittämiselle. Aivan toisin on asia nykyaikana, jolloin kapita-
lismi kulkee loppuaan kohti.

Miten ovat selitettävissä maailmanhistorian tärkeimmät
nykyajan tapahtumat, sellaiset kuin Lokakuun Suuren socialisti-
sen vallankumouksen voitto, socialistisen maailmanjärjestelmän
muodostuminen, imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistu-
minen ym.?

Niiden lainmukaisuuden tunnustaminen merkitsee kapitalis-
min tuhon ja sosialismin voiton väistämättömyyden tunnusta-
mista, ts. porvarillisesta ideologiasta luopumista. Sitä porvaril-
liset tiedemiehet eivät harvoja poikkeuksia lukuunottamatta
pysty tekemään. Objektiivisen lainmukaisuuden kieltäminen
nykyajan tapahtumilta taas johtaa kiertämättä yleensä historial-
lisen lainmukaisuuden ajatuksesta luopumiseen, yhteiskunnal-
listen suhteiden tieteellisestä tutkimisesta luopumiseen. Juuri
tämä onkin luonteenomaista nykyaikaiselle porvarilliselle sosio-
logialle. Kapitalismin tuhoa tietävien historian lakien pelko
kiihottaa porvarillisia sosiologeja kiivaaseen taisteluun marxis-

maissa, uusien henkisten piirteiden ilmaantuminen (esimerkiksi kollektivismin ilmaantuminen porvarillisen individualismin vastakohtana) kumoavat vakuuttavasti porvarillisten sosiologien väitteet ihmisluonteen muuttumattomuudesta.

Paremmiin eivät ole asiat myöskään niillä porvarillisilla kirjoittelijoilla, jotka eivät julista yhteiskunnan tärkeimmäksi liikkeellepanevaksi voimaksi yksilöllistä, vaan „kollektiivisen”, „ryhmäkuntaisen” tai „yhteiskunnallisen” tajunnan. Olemme nähneet, että yhteiskunnallinen tajunta tai yhteiskunnallisten aatteiden kokonaisuus esittävät todella tärkeää osaa yhteiskunnallisessa elämässä. Mutta tarvitsee vain esittää kysymys, miksi tietynä aikana hallitsevat toiset ja toisena aikana toiset aatteet tai miksi eri luokkien maailmankatsomukset eroavat toisistaan, kun käy täysin selväksi, että koko yhteiskunnan tai yksityisen luokan henkinen elämä juontuu sen aineellisesta elämästä ja esiintyy viimeksi mainitun heijastuksena. Tämän kieltäminen merkitsee yhteiskuntatieteen loppua, sen sisäisten lainmukaisuuksien tiedostamisesta luopumista. Sillä kannalla ovatkin taantumuksellisimmat sosiologit, irrationalistit, jotka todistelevat, ettei historia voi olla tiedettä ja ettei se perustu objektiiviseen tietoon, vaan intuitioon ja „uskontunnustukseen”.

Kuvaus selittämistä vastaan

Huomattavasti hiotummin menetelmin taitelee tieteellistä determinismää vastaan niin sanottu „empiirinen sosiologia”, joka yhtyy läheisesti uuspositivismin filosofiaan. Tämän suuntauksen sosiologit puolustavat sanoissa yhteiskuntasuhteiden tieteellistä, objektiivista tutkimista. Heidän „tieteellisyytensä” supistuu kuitenkin pelkkään yksityisseikkojen kuvaamiseen kohoamatta vähänkään laajoihin yleistyksiin. Tätä perustellaan usein varsin päteviltä näyttävillä viittauksilla yhteiskuntaelämän monimutkaisuuteen, kaavallisuuden vaaraan ym. Maailmassa ei ole kahta samanlaista ihmistä, ei ole kahta samanlaista tapausta, ei siis voi olla historiallisen kehityksen yhteisiä lakejakaan, sanovat nämä sosiologit.

Mutta tuo järkeily on täysin perusteetonta. Jokainen historiallinen tapahtuma on tietenkin ainutlaatuinen, toistumaton. Ei voi olla toista Napoleonian eikä Hitlerin toista itsemurhaa. Mutta minkään tapahtuman tai prosessin toistumattomuus ei sulje pois sitä, että tässä yksilöllisessä prosessissa on tiettyjä yhteisiä, toistuvia piirteitä, joiden yleistäminen tekee mahdolliseksi tietynlaisen lainmukaisuuden selville saamisen. Niin erilaisia kuin ensimmäisen ja toisen maailmansodan syntymisen konkreettiset seikat olivatkin, tieteellinen erittely paljastaa, että molemmat ne syttyivät viime kädessä yksistä ja samoista syistä — imperialististen valtojen välisten ristiriitojen kärjisty misestä niiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden johdosta. Niin moninaisia kuin sosialismin rakentamisen ehdot eri maissa ovatkin, kaikkialla havaitsemme tiettyjä yhtei-

siä lainmukaisuuksia — proletariaatin diktatuurin ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen välttämättömyyden jne. Näiden yhteiskunnallisen kehityksen yhteisten, toistuvien piirteiden tutkiminen ei suinkaan johda kaavallisuuteen eikä dogmatismiin, kuten nykyajan revisionistit väittävät porvarillisten sosiologioiden perässä, vaan se on päinvastoin yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimisen välttämätön ehto, koska se tarjoaa tieteellisen pohjan niiden vertailulle.

Imperialistinen porvaristo pelkää kuitenkin sellaisia yleistyksiä, koska ne paljastavat väistämättömästi kapitalistisen järjestelmän mädännäisyyden. Siitä johtuu sosiologisten tutkimusten aihepiirin rajoittaminen erillisten yksityistapausten tarkasteluun ja kuvailuun ja yleisten, perustavien ongelmien karttaminen.

Sosiaalidarvinismin harjoittama historian lakien vääristely Monet porvarilliset sosiologit koettavat verhota harjoittamansa historian lakien vääristelyn valetieteelliseen ulkoasuun. Eräs heidän mieluiten käyttämistään menetelmistä on yhteiskunnallisten lakien vaihtaminen biologian lakeihin. Tämän 19. vuosisadalla syntyneen ja sosiaalidarvinisiksi nimitetyn suunnan kannattajat järkeilevät seuraavalla tavalla. Koska ihminen, he sanovat, on luonnon osa, on siis ihmisyhteiskunnan kehitys samojen lakien alainen kuin muidenkin biologisten lajien kehitys; luonnossa tapahtuu luonnollinen valinta, voimakkaimman eloon jääminen olemassaolon taistelussa; sama tapahtuu siis yhteiskunnassakin. Tästä tehdään johtopäätös, että luokkataistelu on vain eräs ikuisen olemassaolon taistelun ilmauksista, ja kapitalistinen riistojärjestelmä, siirtomaasorto ym. ovat ilmiöitä, jotka kuuluvat ihmisen varsinaiseen biologiseen olemukseen. Voimakas voittaa aina heikon eikä muuten voi ollakaan. Siten kapitalistiset viidakkolait saavat biologisen perustelun ja ne julistetaan järkkymättömiksi ja ikuisiksi.

Ei kuitenkaan voi olla mitään valheellisempaa kuin tuollaiset teorit, joihin inhottavimmat rotu- ja muut ennakkoluulot perustuvat. „Mikään ei ole helpompaa”, V. I. Lenin kirjoitti, „kuin liistaroida „energeettinen” tai „biologis-sosiologinen” nimilappu sellaisiin ilmiöihin kuin pulat, vallankumoukset, luokkataistelu jne., mutta ei ole myöskään mitään hedelmättömämpää, skolastisempaa eikä kuolleempaa kuin tuollainen askartelu”⁹. Ihmisyhteiskunnan kehityslait ovat erikoisia lakeja, laadullisesti erilaisia kuin luonnonlait. Toisin kuin eläimet, jotka *mukautuvat* passiivisesti luonnon ehtoihin, ihminen itse *tuottaa* itselleen välttämättömät aineelliset hyödykkeet. Sen vuoksi jäävät kaiken arvostelun alapuolelle myös kaikki yritykset selittää biologian lakien avulla ne onnettomuudet, joita kapitalismi tuo työtätekeville. Vastoin eräiden porvarillisten sosiologioiden, taantumusmies Malthusin seuraajien väitteitä, joiden mukaan Maa on „liikakansoitettu”, ihmiskunnalla on kaikki mahdollisuudet kasvavien

aineellisten tarpeittensa tyydyttämiseen. Järjestelmä, jossa ihminen riistää toista ihmistä, ja sen synnyttämä luokkataistelu eivät ole biologisen „olemassaolon taistelun” ilmausta, vaan tietyn, historiallisesti ohimenevän yhteiskunta- ja talousjärjestelmän seurausta. Kapitalisti pystyy riistämään työläistä, ei sen vuoksi, että hänellä on korkeampi biologinen rakenne, vaan sen vuoksi, että hän hallitsee tuotannonvälineitä, joita työläisellä ei ole. Kuten sosialismin rakentamisen kokemus Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa on osoittanut, sosialistinen järjestelmä hävittää sekä luokkien eriarvoisuuden että kilpataistelun, jonka porvarillinen sosiologia julistaa edistyksen ikuiseksi liikkuttajaksi, puhumattakaan työttömyydestä, jota porvarilliset sosiologit pitävät todistuksena Maan liikakansoituksesta. Aivan samoin siirtomaa- ja riippuvaisuussuhteissa eläneiden Idän kansojen herääminen ja niiden nopea edistyminen yhteiskunnallistaloudellisessa ja sivistyksellisessä suhteessa on tosiasia, joka ei jätä kiveä kiven päälle niistä inhottavista „teorioista”, jotka puhuvat „värillisten” kansojen „ala-arvoisuudesta” ja valkoisen rodun „biologisesta oikeudesta” maailman hallitsemiseen.

Siten porvarillisen sosiologian yritykset mustata materialistista historiankäsitystä ja asettaa sitä vastaan omat epätieteelliset, idealistiset katsomuksensa ovat yrityksiä kelvottomin keinoin, jotka ovat todistuksena vain porvarillisen yhteiskuntatieteen vararikosta.

7. Materialistisen historiankäsityksen merkitys muille yhteiskuntatieteillemä ja yhteiskunnalliselle käytännölle

Historiallinen
materialismi
ja yhteiskuntatieteet

Sanotusta on käynyt selville, mikä valtava merkitys historiallisella materialismilla on erikoisille yhteiskuntatieteillemä ja työväenluokan vallankumouksellisten puolueiden käytännölliselle toiminnalle. Yhteiskuntatieteet — historia, kansantaloustiede, oikeustieteet, etiikka, estetiikka ja muut — tutkivat yhteiskunnallisen elämän eri puolia tai eri maiden ja kansojen konkreettista historiaa. Kansantaloustiede tutkii yhteiskunnallisen tuotannon ja aineellisten hyödykkeiden jaon kehityslakeja, oikeustieteet yhteiskunnan poliittista päällysrakennelmaa, valtiota ja oikeuslaitosta, etiikka yhteiskunnallista moraalialia jne. *Historiallinen materialismi on tiede yhteiskunnan yleisistä kehityslaeista.* Historiallisen materialismin johtopäätöksissä ja väittämissä — jotka koskevat yhteiskunnallisen taajunnan riippuvuutta yhteiskunnallisesta olemisesta, yhteiskuntajärjestelmän muutoksia tuotantovoimien muutoksista riippuen, perustan ja päällysrakennelman keskinäissuhteita jne. — on muotoiltu kokonaisuutena otetun yhteiskuntaelämän lait. Ei

ainoakaan konkreettisista yhteiskuntatieteistä ole tekemisissä sellaisten laajojen yleistysten kanssa kuin historiallinen materialismi. Siitä syystä se on kaikkien yhteiskuntatieteiden perusta. Historiallinen materialismi ei pyri korvaamaan muita yhteiskuntatieteitä, vaan palvelee niitä tiedostamisen *metodina* ja itse vuorostaan nojaa niihin yleistyksissään. Historiallisen materialismin selvittämien yleisten lakien tuntemus antaa mahdollisuuden ymmärtää yhteiskunnallisen elämän eri puolien kehitystä, tämän tai tuon maan konkreettista historiaa. Ei ainoakaan yhteiskuntatiede voi ymmärtää oikein tutkimaansa yhteiskuntaelämän alaa selvittämättä sen yhteyttä yhteiskuntaelämän muihin puoliin, selvittämättä sen paikkaa yhteiskunnallisen kehityksen kaikkien ilmiöiden joukossa.

Samalla sanottakoon, että materialistinen historiankäsitely ei ole mikään joka tapaukseen sopiva tiirikka, jota käyttämällä saadaan heti selväksi mikä tahansa historiallinen tilanne, mikä tahansa historiallinen ilmiö. Materialistista historiankäsitelyä hallitsevalla tutkijalla on käsissään varma tiedostusväline, joka auttaa häntä ymmärtämään oikein historiallisia tapahtumia. Mutta näitä tapahtumia ja niitä synnyttäneitä ehtoja on vielä tutkittava kaikessa konkreettisuudessaan. Tämä edellyttää, että historiallinen aineisto, kaikki tosiasiat, jotka kuuluvat tuohon tai tähän aikakauteen, on tutkittava juurtajaksain. Vain siten voidaan löytää historiallisten tapahtumien sisäinen yhteys ja selittää jokainen niistä, minkä ansiosta eivät ainoastaan menneisyys ja nykyisyys käy ymmärrettäviksi, vaan voidaan nähdä tieteellisesti myös tulevaisuus.

Tieteellisestä ennakkonäkemyksestä Porvarilliset filosofit ja sosiologit, jotka kieltävät yhteiskunnallisen kehityksen objektiivisen lainmukaisuuden, pitävät mahdollisena tieteellistä ennakkonäkemystä tulevaisuudesta vedoten siihen, että tulevaisuus riippuu ihmisten aikomuksista ja toiveista, joita kukaan ei voi ennakolta arvata.

Mutta kuten olemme jo tulleet vakuuttuneiksi, ihmisjoukkojen suunnitelmat ja pyrkimykset määräytyvät näiden joukkojen objektiivisten ehtojen mukaan. Sen vuoksi nykyisen yhteiskunnan lainmukaisten kehityssuuntien tunteminen tekee meille mahdolliseksi nähdä myös tapahtumien tuleva kulku. Eihän tulevaisuus putoa taivaasta, vaan se ainoastaan muuttaa todelliseksi nykyisyyteen sisältyvät mahdollisuudet.

Yhteiskunnan kehityslakien tuntemus tarjoaa tietenkin mahdollisuuden nähdä ennakolta vain historiallisen kehityksen yleisen suunnan, ei sen yksityiskohtia eikä konkreettisia muotoja. Monien yhteiskunnallisten prosessien konkreettinen muoto ja tapahtumisajat muodostuvat satunnaisten seikkojen paljouden vaikutuksesta, eikä niitä voi nähdä ennakolta nerokkainkaan ihminen. Mutta ennakkonäkemyksellä kehityksen yleislinjasta on valtava käytännöllinen merkitys.

Marx ja Engels ennustivat enemmän kuin sata vuotta sitten, jo kapitalismin nousevan kehityksen aikana, sen väistämättömän rappion ja tuhon sille olennaisten sisäisten ristiriitojen seurauksena. Tämä ennakkonäkemyks toteutuu vääjäämättömästi meidän aikanamme.

Kauan ennen ensimmäistä maailmansotaa Engels ennusti sen syntymisen mahdollisuuden ja sen seuraukset. Hän kirjoitti, että tulevan maailmansodan seurauksena Euroopassa kukistuvat monet yksinvaltiaat ja kruunuja putoilee tusinoittain, että kauppa- ja teollisuuskoneisto joutuu täydelliseen sekasortoon jne. „...Yksi seuraus”, Engels kirjoitti silloin, „on ehdottomasti epäilemätön: yleinen nääntymys ja ehtojen luominen työväenluokan lopulliselle voitolle”¹⁰. Ja todellakin ensimmäisen maailmansodan tuloksena imperialismien ketju murtui heikoimmasta kohdastaan — Venäjällä, jossa työväenluokka tuli valtaan.

Enemmän kuin puoli vuosisataa sitten Lenin näki ennakolta, että maailman vallankumousliikkeen keskuksen siirryttyä itään Venäjän proletariaatista tulee sosialistien vallankumouksen etujoukko. Ensimmäisen maailmansodan aikana hän näki ennakolta sosialismin voiton mahdollisuuden aluksi yhdessä tai muutamissa maissa. Historia on vahvistanut loistavasti molemmat nämä ennakkonäkemykset.

Marxilaiset ovat usein ennustaneet monia vuosia aikaisemmin sellaisia tapahtumia kuin kansallisen vapausliikkeen voiton siirtomaissa ja riippuvuussuhteessa olevissa maissa, vallankumouksen voiton Kiinassa, fasisetin valtakomennon luhistumisen Saksassa, demokraattisten maiden voiton Neuvostoliiton johdolla toisessa maailmansodassa ja paljon muuta. Kaikki nämä ennustukset ovat toteutuneet, koska ne perustuivat objektiiviseen, tarkoin tieteelliseen todellisuuden analyysiin sen johtavien, lainmukaisten tendenssien valossa. Sitä vastoin porvarillisten poliitikkojen ja sosiologien lukemattomat ennustukset sosialismin tuhon väistämättömyydestä, kapitalismin uuden kukistuksen tulosta jne. ovat joutuneet häpeään, koska he ovat jättäneet huomiotta todellisen historian lait ja erehtyneet pitämään toiveita todellisuutena. Samanlainen on oleva monilukuisten nykyistenkin „kommunismin kriisistä” paasaavien ja „inhimillisen kulttuurin tuhoa” ennustelevien suunsoittajien kohtalo.

**Historiallinen
materialismi
ja työväenliikkeen
käytäntö**

Tieteenä yleisistä yhteiskunnan kehityslaeista ja yhteiskunnallisten ilmiöiden tiedostamismenetelmänä on materialistinen historiankäsitys koko tieteellisen kommunismin sekä kommunististen puolueiden strategian ja taktiikan teoreettinen perusta.

Osoittaessaan, että kapitalistisen yhteiskunta- ja talousmuodon korvaaminen sosialistisella on lainmukaista ja väistämätöntä, marxismi-leninismi antaa työtätekeville varmuuden heidän suuren asiansa lopullisesta voitosta. Se opettaa työväen-

liikkeen henkilöä ajattelemaan laajakatseisesti, yhdistämään työväenluokan jokapäiväiset edut sen lopullisiin päämääriin, tarkastelemaan yhteiskunnallisia tapahtumia niiden sisäisessä yhteydessä, näkemään yksityisten tapahtumien takaa laajat historialliset näköalat. Ihmisestä, joka tuntee yhteiskunnallisen kehityksen lait, tulee kommunismin puolesta käytävän suuren historiallisen taistelun tietoinen osanottaja.

Samalla dialektis-materialistinen metodi ohjaa ihmisiä kunkin tilanteen, maassa ja koko maailmassa vallitsevan tilanteen erikoisuuksien konkreettiseen erittelymiseen. Työväenluokan jokaisen vallankumouksellisen puolueen on toimittava omalaa-tuisessa tilanteessa, erikoisissa kansallisissa olosuhteissa. Sen toiminnan menestys riippuu huomattavassa määrin siitä, miten oikein, miten tieteellisesti se osaa arvioida taistelunsa objektiiviset ehdot, määrittellä sen tavoitteet ja keinot historiallisten tapahtumien konkreettista kulkua vastaavasti.

Tämän metodin omaksuminen ei merkitse historiallisen materialismin päätelmien ja väittämien ulkooppimista. Ei ole esimerkiksi vaikeaa muistaa, että tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita on yhteiskunnallisen vallankumouksen perusta. Mutta vähän olisi arvoa työväenpuolueella, joka rajoittuisi vain toteamaan tämän yleisen totuuden eikä tutkisi, missä konkreettisissa muodoissa tämä ristiriita ilmenee asianomaisessa maassa, millaiset luokkavoimien keskinäissuhteet siellä vallitsevat jne. Materialistisen historiankäsityksen omaksuminen merkitsee, että omaksutaan materialistinen ja dialektinen ydinajatus suhtautumisessa yhteiskunnallisten ilmiöiden erittelyyn, opitaan käyttämään sitä tutkittaessa työväenluokan taistelun konkreettisia ehtoja kullakin hetkellä, opitaan yleistämään vallankumouksellisen liikkeen mitä rikkainta käytännöllistä kokemusta.

Tässä on syy, miksi materialistisella historiankäsityksellä on niin tärkeä sija työväenluokan vallankumouksellisten puolueiden maailmankatsomuksessa, jokaisen sosialismin puolesta tietoisesti taistelevan ihmisen maailmankatsomuksessa, jokaisen, joka tahtoo ymmärtää yhteiskunnallisen kehityksen lakeja ja toimia asiantuntemuksella edistyksen ja työtätekevän ihmiskunnan hyväksi.

5. LUKU

LUOKAT, LUOKKATAISTELU JA VALTIO

Yhteiskunnallinen elämä on erittäin monitahoista ja monenmuotoista. Suuren ihmispaljouden erilaiset, usein vastakkaiset pyrkimykset ovat törmänneet yhteiskunnassa toisiaan vastaan, yhteiskunnan historian kulussa ihmisten välillä on käyty taistelua, on syntynyt ja ratkaistu mitä moninaisimpia ristiriitoja. Yhteiskunnan sisällä käytyyn taisteluun ovat tulleet lisäksi yhteentörmäykset kansojen ja ihmisyhteisöjen välillä, niiden taistelu. Vallankumouksen ja taantumuksen, nopean edistyksen ja pysähdystilan, rauhan ja sodan aikakaudet ovat vuorotelleet historiassa alituisesti. Marxilaisuus antoi ensimmäisenä ohjenuoran, nimittäin *luokkataistelun teorian*, joka tekee mahdolliseksi löytää lainmukaisuutta tässä näennäisessä labyrintissa ja sekasorrossa.

Vain tämän teorian pohjalla voidaan saada selville kaikkien riistoyhteiskunnassa esiintyvien merkittävien tapahtumien ja muutosten salaiset liikkeellepanevat pontimet. Työväenluokalle tämä teoria on sen vapaustaistelun taktiikan tieteellinen perusta.

1. Luokkaeroavuuksien ja luokkien välisten suhteiden olemus

Erilaisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten väliset ristiriidat ja yhteenotot johtivat parhaimpia tiedemiehiä jo ennen Marxia ajatukseen erilaisten yhteiskuntaluokkien olemassaolosta ja niiden välisestä taistelusta. Heidän käsityksensä luokista jäivät kuitenkin varsin hatariksi ja epämääräisiksi. Monista tunnusmerkeistä, jotka erottavat eri luokkiin kuuluvia ihmisiä toisistaan, nuo tiedemiehet eivät kyenneet havaitsemaan tärkeintä ja ratkaisevaa. Siitä johtui, että heidän esittämänsä luokkajaon periaatteet eivät osuneet ongelman ytimeen, olivat

usein satunnaisia ja mielivaltaisia. Tämä on vieläkin suurem-
massa määrin luonteenomaista nykyajan porvarilliselle sosiolo-
gialle.

Porvarilliset sosiologit myöntävät, ettei yhteiskunta ole yhte-
näinen, että se muodostuu monista eri kerrostumista („stratus”) ja
sosiaalisista ryhmistä. Mutta mihin tämä jakautuminen
perustuu? Tähän kysymykseen on vastattu eri tavoin. Eräät
sosiologit tuovat etualalle henkisen puolen, psykologian, uskon-
nollisten katsomusten yhteisyyden jne. Mutta olemme jo näh-
neet, että ihmisten yhteiskunnallinen tajunta riippuu heidän
yhteiskunnallisesta olemisestaan. Toiset pitävät luokkajaon pää-
perusteena aineellista hyvinvointia: tulojen määrää, asunto-oloja
jne. Mutta tulojen määrään riippuu siitä, mikä asema tietyllä
luokalla on yhteiskunnallisessa tuotannossa, onko se tuotannon-
välineiden omistaja vai sorrettu, riistetty luokka. Siitä riippuu
myös sen merkitys poliittisessa elämässä, sen sivistystaso ja
elämäntavat.

Koska yhteiskunnallisen elämän tärkein ja ratkaiseva puoli
on aineellinen tuotanto, on yhteiskunnan luokkajaon perustaa
etsittävä siitä, millainen asema tuolla tai tällä ihmisryhmällä on
yhteiskunnallisessa tuotantojärjestelmässä, minkälaisessa suh-
teessa ne ovat tuotannonvälineisiin.

Täydellisimmän määritelmän luokista on esittänyt V. I. Lenin
teoksessaan „Suuri aloite”: „Luokiksi nimitetään suuria ihmis-
ryhmiä, jotka eroavat toisistaan sen mukaan, mikä on niiden
paikka historiallisesti määräytyneessä yhteiskunnallisen tuotan-
non järjestelmässä, mikä on niiden suhde (joka on suurimmalta
osaltaan laeilla varmistettu ja määritelty) tuotannonvälineisiin,
minkälainen on niiden osuus työn yhteiskunnallisessa organi-
saatiossa, ja siis millä keinoin ja missä määrin ne saavat sen
osan yhteiskunnallisesta rikkaudesta, joka on niiden käytettä-
vissä. Luokat ovat sellaisia ihmisryhmiä, joista toinen voi anas-
taa itselleen toisen työn tulokset niiden erilaisen aseman vuoksi
tietyssä yhteiskunnallisessa talousmuodossa”¹.

Juuri luokkien olemassaolo on perustana sosiaaliselle epä-
oikeudenmukaisuudelle, joka on riistoyhteiskunnan luonteen-
omainen piirre. Ei „jumalan tahto” eivätkä ihmisten yksilölliset
ominaisuudet, kuten riistävien luokkien ideologit ovat aina koet-
taneet todistaa, vaan kuuluminen tuohon tai tähän luokkaan
selittää toisten hallitsevan, etuoikeutetun aseman ja toisten sor-
ronalaisuuden, kurjuuden ja oikeudettomuuden.

Tämä ei tietenkään merkitse, että kaikki muut paitsi luokka-
eroavuudet ja -suhteet ovat yhteiskunnassa epäolennaisia.
Ihmiskunnan historiallisen kehityksen kulussa on muodostunut
aika paljon kestäviä sosiaalisen yhteisyyden muotoja, jotka eivät
käy yhteen luokkajaon kanssa. Sellainen on muun muassa kan-
sallinen yhteisyys — kansakunta.

Luokka ja kansakunta Kansalliset siteet ovat hyvin kestäviä. Tällä perusteella porvarilliset sosiologit koettavat usein esittää ne „luonnollisina”, „synnynnäisinä” suhteina, jotka ovat olennaisempia kuin luokkasuhteet. Sellainen katsomus on kuitenkin perin virheellinen.

Ennen muuta on sanottava, etteivät kansalliset suhteet enempää kuin luokkasuhteetkaan ole ikuisia. Ne ovat pitkäaikaisen historiallisen kehityksen tuotetta. Ihmisten yhteisyyden muodot ovat läheisessä yhteydessä yhteiskunnallisen järjestelmän luonteeseen ja muuttuvat sen mukana. Alkukantaisessa yhteisöjärjestelmässä ihmisten yhteisyyden perusmuotona olivat *suku* ja *heimo*. Päättunusmerkki, joka erotti sukuyhteisön jäsenet muista ihmisistä, oli heidän yhteinen syntyperänsä, verisukulaisuutensa. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän rappeutuessa sukujen ja heimojen kiinteys murtui vähitellen, verisukulaisuussiteiden merkitys heikkeni. Muutamien heimoliittojen yhteensulautumisen tuloksena muodostui *kansallisuuksia*. Samaa kansallisuutena kuuluvat ihmiset eivät enää ole sukulaisuussiteiden yhdistämiä; heille ominaisilla yhteisillä piirteillä (kielen, alueen ja kulttuurin yhteisyydellä) on sosiaalinen, historiallinen syntyperä. Kansallisuuden yhtenäisyys on kuitenkin vielä varsin epävakainen. Orjanomistajain ja feodaalisen järjestelmän olosuhteissa ei voinut olla sitä taloudellisen elämän yhtenäisyyttä, joka on lujan alueellisen yhtenäisyyden ja vakavan kulttuuriyhtenäisyyden välttämätön ehto. Vain kapitalismin aikakauden tullessa, sen lopettaessa feodaalisen pirstoutuneisuuden ja johtaessa yhtenäisten kansallisten markkinain muodostumiseen, ilmaantuvat välttämättömät edellytykset kansallisuuksien muuttumiselle kansakunniksi.

Ihmisten kansallista yhteisyyttä ei saa myöskään samaistaa *rodun* käsitteen kanssa, kuten monet porvarilliset sosiologit tekevät. Rotujako merkitsee ihmisten jakamista ruumiinrakenteen perinnöllisten tunnusmerkkien mukaan. Useista tunnusmerkeistä (ihonväristä, pääkallon muodosta, hiuksista jne.) riippuen tiede erottaa kolme perusrotua: eurooppalaisen (eli valkoisen), neekerirodun (eli mustan) ja mongolilaisen (eli keltaisen). Toisin kuin kansallisella yhteisyydellä on rodullisilla tunnusmerkeillä biologinen luonne ja ne ovat muodostuneet tuloksena ihmisen elimistön pitkäaikaisesta mukautumisesta tiettyihin luonnon olosuhteisiin. Samaan rotuun kuuluu erilaisia kansakuntia. Toisaalta samaan kansakuntaan kuuluu toisinaan ihmisiä, joilla on erilaiset rotutuntomerkit (esimerkiksi neekerit, valkoihoiset ja intiaanit eräissä Latinalaisen Amerikan maissa). Ei myöskään rodun ja kielen välillä ole sisäistä yhteyttä. Esimerkiksi englannin kieli USA:ssa on äidinkielenä sekä valkoisilla että neekereillä. Tästä syystä ovat sellaiset käsitteet kuin „saksalainen rotu” tai „anglosaksilainen rotu” suorastaan mielettömiä. Rotukiihkoilijain väitteet, joiden mukaan toiset rodut tai kansa-

kunnat ovat korkeammalla kuin toiset ja „värilliset” kansat eivät muka ole yhtä kyvykkäitä kuin „valkoinen” rotu, kumoutuivat niin tieteellisiin tosiasioihin kuin myös maailmanhistorian kokemukseen, joka todistaa, että maapallon kaikki kansat kykenevät luomaan kulttuuriarvoja ja että niiden panoksen suuruutta maailman kulttuuriin ei määrää ihonväri eikä pääkallon muoto, vaan niiden historiallisen kehityksen erikoisuudet.

Kansakunnalla marxismi-leninismi tarkoittaa *historiallisesti muodostunutta ihmisten vakiintunutta yhteisyyttä, joka on syntynyt kielen, alueen ja taloudellisen elämän sekä kulttuurin yhteisyydessä ilmenevään henkisen laadun yhteisyyden perustalla* (J. V. Stalin)².

Kansallinen yhteisyys ei voi poistaa kansakunnan sisäisiä luokkaeroavuuksia. Päinvastoin nämä eroavuudet lyövät leimansa sen koko elämään ja jakavat sen vihollisuussuhteessa oleviin osiin. Kansallinen yhteisyys ei näin ollen suinkaan poista luokkavastakohtaisuutta, vaan jos tämä jää huomioon ottamatta, ei kansallista liikettäkään voida ymmärtää oikein.

Toisaalta luokkasolidarisuus ulottuu yli erillisen kansakunnan puitteiden. Amerikkalaiset, saksalaiset ja ranskalaiset kapitalistit puhuvat eri kieltä. Mutta kaikkia heitä lähentää toisiinsa se, että he kuuluvat samaan luokkaan, ja tämä liittää heitä yhteen sosialismia, työväenliikettä ja siirtomaakansojen kansallista vapaustaistelua vastaan. Aivan samoin työläisetkin kuuluvat eri kansallisuuksiin ja rotuihin, mutta he pysyvät ennen muuta proletaareina, ja se määrää heidän kansainvälisten etujensa, tavoitteidensa ja ideologiansa yhteisyyden, johon verraten muut eroavuudet jäävät taka-alalle. Tietoiset työläiset, jotka ymmärtävät, että kansallinen epäsopu ja vieroksuminen aiheuttavat vahinkoa työväenluokan kansainvälisille eduille, käyvät taistelua kansallisen ja rotusyrjinnän kaikkia muotoja vastaan.

Yhteiskunnan luokkajako on historiallisesti ohimenevä ilmiö

Puolustellessaan sosiaalista eriarvoisuutta omistavien luokkien ideologit ovat aina koettaneet esittää sen jokaisen ihmisyhteiskunnan ikuisena, erottamattomana piir-

teenä. Se ei ole totta. Alkukantaisessa yhteisöjärjestelmässä ei ollut yhteiskunnan jakoa riistäjiin ja riistettyihin, ja tämä jako häviää lopullisesti sosialismin olosuhteissa.

Luokkien synty liittyy välittömästi tuotannonvälineiden yksityisomistukseen, joka mahdollistaa ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston, toisen ihmisryhmän työn anastamisen toiselle ihmisryhmälle.

Tietyssä kehitysvaiheessa oli yhteiskunnan luokkajako väistämätön ja historiallisesti välttämätön. Niin kauan kuin ihmisten työ oli vielä niin vähän tuottavaa, että se antoi vain mitättömän ylijäämän elämän ylläpitämiseen välttämättömien tuotteiden lisäksi — niin kauan, kuten Engels korostaa, oli tuotantovoimien kasvu, kanssakäymisen laajeneminen, valtion ja oikeuslaitoksen

kehitys, taiteitten ja tieteitten luominen mahdollista vain voima-
peräisen työnjaon avulla, jonka perustana oli suurimittainen
työnjako yksinkertaista fyysillistä työtä tekevän joukon ja muu-
tamien etuoikeutettujen välillä, jotka viimeksi mainitut johtivat
töitä, kävivät kauppa, hoitivat valtion asioita ja harrasti-
vat myöhemmin tiedettä ja taidettakin³. Tällöin ei yhteiskunnan
johtoon noussut luokka, yksilöllisiä etujaan silmällä pitäen, tie-
tenkään jättänyt käyttämättä tilaisuutta rasittaa työtätekeviä
joukkoja yhä suuremmalla työn määrällä.

Mutta sen jälkeen, kun tuotantovoimien kehitys on tuonut
päiväjärjestykseen yksityisomistuksen korvaamisen yhteisomis-
tuksella ja riistosuhteiden lakkauttamisen, katoaa myös pohja
luokkien olemassaololta. Luokkien säilyttäminen ei tule ainoas-
taan tarpeettomaksi, vaan se muuttuu myös esteeksi yhteiskun-
nan edelleen kehittymiselle.

Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole enää riistäjäluokkia,
työväenluokan ja talonpoikaiston väliset suhteet saavat peri-
aatteellisesti uuden luonteen, joka tekee mahdottomaksi
riiston, yhden luokan herruuden toiseen nähden. Siten alkaa
aikakausi, jolloin jäljelle jääneet eroavuudet luokkien väliltä
hälvenevät. Lopulta luokat katoavat kokonaan kommunismiin
siirryttäessä.

Näin ollen yhteiskunnan luokkajako ja niiden välinen
vihollisuus on vain yksityisomistuksen herruuden aika-
kaudelle ominainen pysyvä piirre.

Yhteiskunnan luokkarakenne

Asemansa puolesta yhteiskunnassa luokat
jakautuvat perusluokkiin ja ei-perusluok-
kiin. *Perusluokiksi* nimitetään luokkia,
joita ilman yhteiskunnassa vallitseva tuotantotapa ei olisi
mahdollinen ja jotka juuri tämä tuotantotapa on synnyttänyt.
Orjanomistajain yhteiskunnassa näitä ovat orjanomistajat ja
orjat, feodaalisessa yhteiskunnassa feodaaliherrat ja maaorja-
talonpojat, porvarillisessa yhteiskunnassa kapitalistit ja työläi-
set. Kysymys on näin ollen luokista, joista toinen on tuotannon
perusvälineiden omistaja ja pitää valtaa, kun taas toinen muo-
dostaa riistettyjen perusosan. Näiden luokkien väliset suhteet
pysyvät aina antagonistisina perustuen vastakkaisiin etuihin.
Esimerkiksi kapitalistin edun mukaista on pakottaa työläinen
tuottamaan mahdollisimman paljon ja maksaa hänelle mahdolli-
simman vähän. Työläisen etu on luonnollisesti suoraan päinvas-
tainen. Antagonististen luokkien taloudellisten etujen sovitta-
mattomuus synnyttää leppymättömän taistelun niiden välillä.
„Vapaa ja orja, patriisi ja plebeiji, tilanherra ja maaorja, mes-
tari ja käsityöläinen, lyhyesti sanoen sortaja ja sorrettu ovat
olleet aina toistensa vastustajia, käyneet keskeytymätöntä, mil-
loin piilevää, milloin näkyvää taistelua, joka on aina päättynyt
koko yhteiskuntarakennuksen vallankumoukselliseen uudestijär-
jestämiseen tai taistelevien luokkien yhteiseen tuhoon”⁴.

Mutta näiden perusluokkien ohella on riistoyhteiskunnassa toisiakin luokkia, *ei-perusluokkia*. Esimerkiksi orjanomistajain yhteiskunnassa oli vapaita talonpoikia ja käsityöläisiä, kapitalistisessa yhteiskunnassa on porvariston ja työväenluokan lisäksi vielä talonpoikaisto, monissa maissa tilanherroja jne. Näiden ei-perusluokkien olemassaolo erikoisine etuineen ja niiden ohella monenlaisten yhteiskuntakerrostumien (esimerkiksi sivistyneistön) olemassaolo tekee huomattavasti monivivahteisemmaksi kuvan luokkien keskinäissuhteista.

Porvarillisen yhteiskunnan luokat Porvarillisen yhteiskunnan perusluokat ovat *kapitalistit* (porvaristo) ja *palkkatyöläiset* (proletariaatti).

Porvaristo on luokka, joka omistaa tuotannon perusvälineet ja elää työläisten palkkatyön riistosta. Se on kapitalistisen yhteiskunnan hallitseva luokka.

Porvaristo esitti aikanaan edistyksellistä osaa yhteiskunnan kehityksessä johtaessaan taistelua aikansa eläneitä feodaalisia suhteita vastaan. Voittoa tavoitellessaan ja kilpailun kannustamana se herätti eloon mahtavat tuotantovoimat. Mutta sitä mukaa kuin kapitalismin ristiriidat kehittyivät, porvaristo muuttui edistyksellisestä luokasta taantumukseksi ja sen herruudesta tuli yhteiskunnan kehityksen pahin jarru.

Porvariston anastamien jättiläismäisten rikkauksien luoja on työväenluokka, kapitalistisen yhteiskunnan pääasiallinen tuotantovoima. Samalla se on luokka, joka ei omista tuotannonvälineitä, minkä vuoksi sen on pakko myydä työvoimansa kapitalistille.

Kapitalismin kehittyessä kasvaa suurkapitalistien rikkaus, mutta samaan aikaan kasvaa työväenluokan sorto ja suuttumus, luokan, „jonka kapitalistisen tuotantoprosessin oma mekanismi kouluttaa, yhdistää ja järjestää” (*Marx*)⁵.

Kapitalismin kehityksen mukana kasvaa siis myöskin sen haudankaivaja — työväenluokka, uuden, korkeamman, sosialistisen tuotantotavan edustaja.

Mutta ainoassakaan pääoman maassa ei yhteiskunnan kokoonpano rajoitu vain näihin kahteen luokkaan. Sellaisessa „puhtaassa muodossa” kapitalismia ei ole ollut missään eikä ole. Pääoma tunkeutuu kansantalouden kaikille aloille ja muuttelee niitä, mutta missään ei se hävitä täydelleen vanhoja talousmuotoja.

Tästä syystä säilyy monissa porvarillisissa maissa *tilanherrojen* suurmaanomistus. He uudistavat talouden maataloiltaan kapitalistiseen tapaan, hankkivat tilaisuuden sattuessa teollisuuslaitoksia, tulevat osakeyhtiöiden osakkeenomistajiksi ja muuttuvat kapitalisteiksi. Tilanherrojen luokan monilukuiset edustajat menevät valtiokoneistoon sekä armeijan ja laivaston päällikkökuntaan. Etujensa, katsomustensa ja poliittisten pyrkimystensä mukaisesti suurmaanomistajat liittyvät tavallisesti

porvariston taantumuksellisimpaan osaan; he muodostavat muun muassa erään fasismin tukijoukoista (esimerkkinä voidaan mainita preussilaiset tilanherrajunkkerit Saksassa).

Myös *talonpoikaisto* siirtyy kapitalistiseen yhteiskuntaan feodaalisesta yhteiskunnasta. Lukuunottamatta talonpoikaiston rikkainta kerrostumaa (maalaisporvaristoa, kylänyrkkejä) se edustaa riistettyjen luokkaa. Talonpoikaiston riisto saa erilaisia muotoja: maanomistajalle maksettava maanvuokra, orjuuttavilla ehdoilla kapitalisteilta saadut lainat, niiden köyhien talonpoikien työn suoranainen riisto, joiden on lisäansioita saadakseen pakko raataa tilanherrojen ja kylänyrkkien pelloilla jne. Talonpoikaisjoukkojen on pakko maksaa veroa suurkapitalisteille myös korkeahintaisten teollisuustavaroiden oston yhteydessä.

Talonpojat, jotka tekevät työtä omalla maallaan, muodostavat yhdessä käsityöläisten, pikkukauppiaiden ja kotiteollisuudenharjoittajien kanssa jotenkin monilukuisen *pikkuporvariston* kerroksen. Siihen kuuluu väkeä, joka omistaa pientuotannon välineitä, mutta toisin kuin porvaristo ei elä vieraan työn riistosta. Pikkuporvareilla on kapitalistisessa yhteiskunnassa välikerroksen asema. Yksityisomistajina he ovat lähellä porvaristoa, mutta omalla työllään elävien ja porvariston riistämien kerrosten edustajina he ovat lähellä työläisiä. Pikkuporvariston asema välikerroksena on synnä sen epävarmaan, häilyvään kantaan luokkataistelussa.

Teollisuuden, tekniikan ja kulttuurin kehittyessä kapitalistisessa yhteiskunnassa muodostuu *sivistyneistön*, ts. henkisen työn tekijäin (insinöörien ja teknikkojen, opettajien, lääkäreiden, virastotyöntekijäin, tiedemiesten, kirjailijain jne.) laaja kerros. Sivistyneistö ei ole itsenäinen luokka, vaan erikoinen sosiaalinen kerrostuma, joka tulee toimeen myymällä henkistä työtään. Se on lähtöisin yhteiskunnan eri kerroksista, pääasiallisesti omistavista luokista ja vain osittain työtätekevien riveistä. Aineelliselta asemaltaan ja elämäntavoiltaan sivistyneistö on epäyhtenäistä. Sen huippukerrokset — korkeimmat virkamiehet, huomattavat asianajajat ja muut — ovat lähellä kapitalisteja ja alemmat kerrokset lähellä työtätekeviä joukkoja. Sivistyneistön edistyksellisin osa siirtyy luokkataistelun laajentuessa kapitalistisessa yhteiskunnassa marxismin-leninisin kannalle ja osallistuu työväenluokan vallankumoukselliseen taisteluun.

Porvarillisessa yhteiskunnassa on vielä eräs kerros, luokastaan suistuneet ainekset — ryysyköyhälistö — kapitalistisen yhteiskunnan „pohjasakka”: rosvot, varkaat, kerjäläiset, yleiset naiset jne. Tämä kerros saa alituisesti täydennystä eri luokista lähtöisin olevista henkilöistä, joita kapitalismin olosuhteet suistavat „pohjalle”. Anarkistit ovat väittäneet, että ryysyköyhälistö on kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellisin aines. Mutta viime vuosisadan historia on todistanut Marxin ja Engelsin olleen täysin oikeassa, kun he luonnehtivat ryysyköyhälistön

kerrokseksi, joka elinehtojensa vuoksi on taipuvainen myymään itsensä taantumuksellisiin vehkeilyihin⁶. Hitleriläisessä Saksassa rikolliset liittyivät joukolla fasistisiin järjestöihin — SA- ja SS-joukkoihin. Amerikan Yhdysvalloissa käytetään gangsterijoukkioita laajalti väkivallan harjoittamiseen työläisiä, neekereitä ja edistyksellisiä toimihenkilöitä vastaan.

Luonnehdittaessa kapitalistisen yhteiskunnan luokkia ja kerrostumia on otettava huomioon myös eroavuudet niiden omassa keskuudessa. Erikoisen olennaisia ovat eroavuudet monopolistisen ja ei-monopolistisen porvariston välillä (ja siirtomaissa kansallisen porvariston ja niiden porvariston kerrosten välillä, jotka ovat siirtomaaorjuuttajien kanssarikollisia). Nämä eroavuudet, jotka ovat meidän päivinämme syventyneet, esittävät, niin kuin vielä saamme nähdä, suurta osaa nykyajan porvarillisen yhteiskunnan poliittisessä elämässä.

Näin ollen porvarillinen yhteiskunta tarjoaa erittäin kirjavan ja monivaihteisen kuvan luokkaeroavuuksista ja -suhteista. Niiden selvä käsittäminen on työväenluokan ja sen puolueen oikean politiikan ja taktiikan välttämätön ehto. Mutta vähintään yhtä tärkeää on nähdä kaiken tämän moninaisuuden takaa porvarillisen yhteiskunnan pääasiallinen luokkaristiriita — antagonistinen ristiriita työväenluokan ja porvariston välillä. Tämän ristiriidan näkökulmasta on lähestyttävä kaikkia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Tapahtukoon kapitalismissa millaisia muutoksia tahansa, mutkistukoot sen luokkarakenne ja luokkien väliset keskinäissuhteet kuinka hyvänsä, se pysyy riistoyhteiskuntana. Ja sellaisen yhteiskunnan luokkien välisissä suhteissa pysyvät pääasiallisina leppymättömän taistelun suhteet riistettävien ja riistäjien välillä.

2. Valtio — luokkaherruuden väline

Marxilais-leniniläinen teoria luokista ja luokkataistelusta antaa avaimen valtion — ihmisyyhteiskunnan elämän monimutkaisimpiin kuuluvan ilmiön — ymmärtämiseen. Tämä marxilais-leniniläinen teoria selittää tieteellisesti valtion olemuksen, synnyn ja kehityksen, valtion vaihtumisen toiseksi ja valtion kuoletumisen väistämättömyyden.

Historia osoittaa, että valtion olemassaolo liittyy luokkien olemassaoloon. Ihmiskunnan varhaisilla kehitysasteilla, luokattoman sukuyhteisöjärjestelmän vallitessa ei valtiota ollut. Yhteiskunta itse hoiti yhteiskunnallisten asioiden johtamistehtävät.

Mutta sen jälkeen, kun ilmaantui yksityisomistus ja sen mukana myös taloudellinen eriarvoisuus ja yhteiskunta jakautui vihollisuussuhteessa oleviin luokkiin, muuttui yhteiskunnallisten asioiden hoitotapa perinpohjin. Näitä asioita ei voitu enää

ratkaista koko yhteiskunnan tai sen enemmistön yhteistahdon pohjalla. Riistävät luokat kaappasivat hallitsevan aseman. Ollen yhteiskunnan mitättömänä vähemmistönä nämä luokat saattoivat pitää yllä mieleistään järjestystä vain nojaamalla taloudellisen mahtinsa lisäksi vielä suoranaiseen pakotukseenkin. Sitä varten on tarpeen erityinen koneisto: aseistetut miesjoukot (armeija, poliisilaitos), tuomioistuimet, vankilat jne. Sellaisen pakotuskoneiston johtoon tulee miehiä, jotka eivät edusta koko yhteiskunnan, vaan riistävän vähemmistön etuja. Siten muodostuu valtio, joka on koneisto yhden luokan herruuden ylläpitämistä varten toiseen nähden. Tämän koneiston avulla taloudellisesti hallitseva luokka varmistaa itselleen edullisen yhteiskuntajärjestelmän, pitää väkivalloin luokkavastustajiaan tietyn tuotantotavan puitteissa. Sen vuoksi riistoyhteiskunnassa valtio on olemukseltaan aina riistäjäluokan tai -luokkien diktatuuria.

Suhteessa yhteiskuntaan kokonaisuudessaan valtio esiintyy johto- ja hallitsemisvälineenä hallitsevan luokan puolelta, suhteessa tämän luokan vastustajiin (riistoyhteiskunnassa väestön enemmistöön) se on kurissapidon ja väkivallan väline.

Valtio on siis luokkaristiriitojen sovittamattomuuden tulos. Se „syntyy siellä, silloin ja sikäli, missä, milloin ja mikäli luokkaristiriidat *eivät voi* objektiivisesti olla sovittavissa”⁷. Taloudellisesti hallitsevan luokan poliittinen valta — se on valtion olemus, sen suhteiden luonne yhteiskuntaan nähden. Mutta tämän lisäksi sillä on muitakin tunnusmerkkejä.

Valtiosta voidaan puhua vain silloin, kun tuon tai tämän luokan poliittinen valta ulottuu tietyille *alueelle* ja sillä asuvaan *väestöön*, kansalaisiin tai alamaisiin.

Alueen laajuus sekä väestön lukumäärä ja kokoonpano voivat tietenkin vaikuttaa valtion mahtiin ja eräissä tapauksissa sen rakenteen muotoon. Mutta valtion olemusta eivät määrää nämä tunnusmerkit, vaan sen luokkaluonne.

Valtion tyypit ja muodot Sekä aikaisemmin olleet että nykyaikaiset valtiot tarjoavat kirjavan näyn: muinaiset despotiat Assyriassa, Babyloniassa ja Egyptissä, vanhan Kreikan tasavallat, Rooman valtakunta, ruhtinaskunnat Kievin Venäjällä, yksinvaltiudet keskiajalla, nykyajan parlamentaariset tasavallat ja lopulta sosialistinen tasavalta. Kaikki nämä ovat valtion erilaisia tyyppejä ja muotoja.

Valtion tyyppi määräytyy sen mukaan, mitä luokkaa se palvelee, siis viime kädessä kyseisen yhteiskunnan taloudellisen perustan mukaan. Tästä syystä valtion tyyppi vastaa yhteiskunta- ja talousmuotoa. Historiassa tunnetaan kolme riistovaltion perusmuotoa: *orjanomistuksellinen*, *feodaalinen* ja *porvarillinen* valtio. Kaikille niille on luonteenomaista riistäjien, ts. yhteiskunnan pienen osan herruus riistettyihin nähden, jotka muodostavat yhteiskunnan valtaenemmistön. Uusi, täysin toisenlainen on *sosialistinen* valtio, missä valta on työväenluokalla

ja kaikilla työtätekeillä, jotka muodostavat yhteiskunnan enemmistön tai koko-yhteiskunnan.

Kun valtion tyyppi ilmaisee sen luokkaolemusta, niin valtiomuoto osoittaa ennen kaikkea, miten sen valta- ja hallintoelimet on järjestetty, millainen on poliittinen hallitustapa. Siten korkeimpien valtaelinten muodon perusteella erotetaan *monarkia*, missä valtion johdossa on yksi henkilö (kuningas, keisari), jota väestö ei valitse, *tasavallasta*, jossa valta on valinnallinen. Sitä paitsi on valtioita, joissa yhdistyvät näiden molempien muotojen piirteet, esimerkiksi perustuslaillinen monarkia, missä kuninkaan tai keisarin valta on rajoitettu lailla, perustuslailla, ja valinnallisilla valtaelimillä on suuri merkitys.

Valtiomuoto ei ole erotettavissa poliittisesta hallitustavasta, jonka hallitseva luokka on pystyttänyt. Tämä hallitustapa voi olla erilainen myös tyypiltään samankaltaisissa valtioissa. Niinpä porvarillinen valtio ei esiinny vain demokraattisen tasavallan muodossa, vaan myös fasistisen terrorijärjestelmän muodossa. Näiden tai noiden valtiomuotojen ilmaantuminen, niiden kehitys ja kukoistus, niiden rappeutuminen ja vaihtuminen toisiin muotoihin ei suinkaan ole satunnaista.

Tyypiltään samankaltaisten valtiomuotojen erilaisuus riippuu ennen kaikkea taloudellisessa järjestelmässä tapahtuvista muutoksista, luokkavoimien ja hallitsevien luokkien omassa keskuudessa esiintyvien erilaisten ryhmittymien keskinäissuhteissa tapahtuvista muutoksista.

Feodaalisen pirstoutuneisuuden aikakautta, jolloin jokainen maatila oli itse asiassa itsenäinen talous ja taloudelliset yhteydet niiden välillä olivat hyvin heikkoja, vastasi desentralisoitu valtio, jolla oli heikko keskusvalta ja jossa eri feodaalisherroilla oli suuri poliittinen riippumattomuus. Feodalismien rappeutumis-kaudella, tavara- ja rahasuhteiden sekä taloudellisten yhteyksien lisääntyessä eri paikkakuntien ja valtioiden välillä sekä porvariston taloudellisen merkityksen lujittuessa muodostui keskitetty valtio, niin sanottu absoluuttinen monarkia.

Mutta valtiomuotoon vaikuttavat muutkin tekijät: kansalliset perinteet, jatkuvuus poliittisten laitosten kehityksessä, kansan poliittisen tietoisuuden taso, keskinäissuhteet ulkovaltioiden kanssa (mm. ulkoisen hyökkäyksen vaaran suuruus) ym.

Marxilais-leniniläinen tiede antaa suuren merkityksen valtiomuodolle. Esimerkiksi porvariston herruuden aikana demokraattinen valtiomuoto tarjoaa huomattavasti suotuisimmat mahdollisuudet yhteiskunnalliselle edistykselle, kulttuurin ja tieteen kehitykselle sekä työtätekevien joukkojen taistelulle sortoa ja riistoa vastaan.

Mutta minkäänlainen, kaikkein demokraattisinkaan muoto ei voi muuttaa riistovaltion olemusta yhden luokan herruuden väliin toisiin nähden. Orjanomistajain valtiolla oli Egyptissä itämaisen despotian muoto, jonka kärjessä oli rajattomalla val-

lalla hallitseva yksinvaltiias — faarao, Ateenassa demokratian muoto, Roomassa aristokraattisen tasavallan ja sitten keisari-vallan muoto jne. Huolimatta muotojen suuresta erilaisuudesta kaikki nämä valtiot olivat olemukseltaan orjanomistajain luokkaherruutta orjiin nähden.

Porvarillinen valtio Porvarillinenkin valtio voi esiintyä erilaisissa muodoissa: demokraattisen tasavallan, perustuslaillisen monarkian ja avoimen fasistisen diktatuurin muodossa. Mutta kaikissa muodoissaan se pysyy porvariston välikappaleena ja siis ennen muuta työtätekevien joukkojen masentamisvälineenä.

Porvarillis-demokraattinen valtio oli suuri askel eteenpäin aikaisempiin valtioihin verraten. Porvarillinen vallankumous murskasi kansan vihaaman absoluuttisen monarkian valtakomennon. Se saattoi voimaan valtaelinten edustusjärjestelmän, valamiesoikeudet ja muita demokraattisia laitoksia. Vallankumouksellisten joukkojen painostuksesta porvarillisiin perustuslakeihin sisällytettiin monia demokratian periaatteita.

Mutta samoin kuin kapitalismin taloudellinen järjestelmä ei poistanut työtätekevien joukkojen riistoa vaan ainoastaan muutti sen muodon, ei porvarillinen demokratiakaan muuttanut riistäjien poliittisen vallan kansanvastaista luonnetta. Demokraattisilla säädöksillä, jotka porvaristo saattaa voimaan, on muodollinen luonne eivätkä ne turvaa työtätekeville todellista mahdollisuutta käyttää hyväkseen julistettuja oikeuksia. Muuten ei voi ollakaan, sillä kapitalismin taloudellinen järjestelmä ei sovi yhteen todellisen yhdenvertaisuuden ja vapauden kanssa. Demokraattisinkin porvarillinen valtio suojelee kapitalistista järjestystä ja yksityisomistusta ja pyhittää ne, kuristaa työtätekeviä, jotka käyvät taistelua tätä järjestystä vastaan.

Erittäin luonteenomaista tämä on nykyiselle aikakaudelle, jolloin imperialistinen porvaristo luopuu kansan valloittamista demokraattisista laitoksista ja muodoista, hyökkää yksilön oikeuksia ja vapauksia vastaan. Fasistinen valtio, monopolistisen porvariston taantumuksellisimman ja hyökkäävimmän osan diktatuuri, joka vallitsi Italiassa (1922—1943), Saksassa (1933—1945) ja vallitsee nykyisin Espanjassa, todistaa tämän selvästi.

Porvariston pyrkimys demokratiasta luopumiseen kohtaa yhä järjestyneempää ja mahtavampaa vastarintaa työväenluokan ja sen marxilais-leniniläisten puolueiden johtamien demokraattisten ja sosialististen voimien taholta.

Sellaisia ovat historiallisen materialismin eräät valtiota koskevat perusajatukset. Ne eivät tietenkään anna tyhjentyvää kuvaa marxilais-leniniläisestä valtio-opista. Nykyisen aikakauden kokemus, erikoisesti uudentyyppisen sosialistisen valtion luoneiden työtätekevien kokemus tuo paljon uutta ja omaperäistä tähän oppiin. Siitä tulee puhe tämän kirjan viidennessä osassa.

3. Luokkataistelu — riistoyhteiskunnan kehityksen liikkeellepaneva voima

Työtätekevien taistelun pelästyttämät taantumukselliset ideologit koettavat kuvata luokkataistelun esteeksi edistykselle, vaaralliseksi poikkeumaksi yhteiskunnallisen kehityksen normaalista kulusta. Ei mikään voi olla kauempana totuudesta kuin sellaiset väitteet. Itse asiassa luokkataistelu ei suinkaan ehkäise edistystä, vaan on päinvastoin yhteiskunnan kehityksen liikkeellepaneva voima.

Luokkataistelun
lainmukaisuus

Riistoyhteiskunnan koko historia on luokkataistelun sävyttämää. Luokkataistelun luova, edistyksellinen merkitys näkyy jokaisen yhteiskunta- ja talousmuodon „rauhanomaisessakin”, evoluutioluontoisessa kehityksessä.

Porvaristo ottaa mielellään itselleen ansion kapitalismin kaudella tapahtuneesta valtavasta teknillisestä kehityksestä. Mutta tekniikan kehitys sinänsä kiinnostaa kapitalistia vähiten. Jos työläiset eivät tekisi vastarintaa, hän lisäisi mieluummin voittojaan sellaisilla „yksinkertaisilla” ja „halvoilla” keinoilla kuin työpalkan alentamisella ja työpäivän pidentämisellä. Juuri työväenluokan sitkeä taistelu etujensa puolesta kapitalistisen kilpailun ohella pakottaa kapitalistia suuressa määrin etsimään muita voiton lisäämislähteitä, muun muassa panemaan käyntiin uusia koneita, parantamaan teknologista prosessia ja ottamaan käytäntöön keksintöjä.

Sorrettujen luokkien taistelulla on valtava edistyksellinen merkitys poliittisessa elämässä. Tunnettua esimerkiksi on, ettei Ranskan porvaristo porvarillisten vallankumousten kaudella asettanut tavoitteekseen tasavallan perustamista, vaan puolusti monarkian säilyttämistä hallitusmuotona, koska se helpotti työtätekevien masentamista. Mutta vähitellen, proletariaatin ja kaikkien työtätekevien yhä laajemmaksi kehittyneen taistelun vaikutuksesta se, kuten Lenin kirjoittaa, „muutettiin kokonaan tasavaltalaiseksi, se sai uuden kasvatuksen ja koulutuksen, se uudestisyntyettiin”⁸ ja sen oli pakko saattaa voimaan sellainen poliittinen järjestelmä, joka kelpasi paremmin työtätekeville.

Jos työtätekevät luokat eivät kävisi sitkeää taistelua, näyttäisi nykyajan kapitalistimaiden poliittinen elämä kokonaan toiselta. Onhan tunnettua, että porvaristo pyrkii imperialismin aikakaudella kaikkiin keinoihin kaventamaan demokraattisia vapauksia ja lopettamaan ne, rajoittamaan edustuselinten, erityisesti parlamenttien valtaa, tukahduttamaan kaiken demokraattisen ja edistyksellisen, mitä kapitalististen maiden kulttuurissa on. Vain proletariaatin johtamien työtätekevien joukkojen sitkeä luokkataistelu on esteenä näille kansanvastaisille pyrkimyksille. Nykyisissä olosuhteissa sellainen taistelu voi tuottaa

huomattavia tuloksia, turvata rauhan, demokratian ja kansallisen suvereenisuuden, asettaa sulun fasismin, taantumuksen ja sodan voimien tielle.

Mitä sitkeämpää on sorrettujen luokkien taistelu riistäjiä vastaan, mitä menestyksellisemmin ne tekevät vastarintaa sortajille, sitä nopeampaa on tavallisesti edistys yhteiskunnallisen elämän kaikilla aloilla.

**Yhteiskunnallinen
vallankumous**

Luokkataistelun merkitys riistoyhteiskunnan kehityksen liikkeellepanevana voimana ilmenee erikoisen havainnollisesti aikakausina, jolloin yksi yhteiskunta- ja talousmuoto vaihtuu toiseksi, ts. yhteiskunnallisten vallankumousten aikakausina.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita, joka muodostaa yhteiskunnallisen vallankumouksen taloudellisen perustan, kypsyy hitaasti ja vähitellen vanhan tuotantotavan kehitykskulussa. Mutta tämän ristiriidan ratkaisemiseksi on tarpeen vallitsevien tuotantosuhteiden perinpohjainen murskaaminen, ja sitähan ei milloinkaan onnistuta suorittamaan vähitellen tapahtuvien muutosten avulla. Ovathan hallitsevien luokkien edut erottamattomasti sidotut näihin suhteisiin senkin jälkeen, kun nämä suhteet ovat lakanneet vastaamasta tuotantovoimien tasoa. Hallitsevat luokat voivat viettää loiselämää, säilyttää hallitsevan ja etuoikeutetun asemansa vain niin kauan kuin kyseisessä yhteiskunnassa vallitseva omistusmuoto pysyy koskemattomana. Ei ainoakaan riistävä luokka ole koskaan luopunut eikä luovu vapaaehtoisesti omaisuudestaan, etuoikeutetun asemansa lähteestä.

Aikansa elänyt hallitseva luokka ei näet ole pelkästään ihmisryhmä, jonka edut eroavat koko yhteiskunnan eduista. Se on myös järjestynyt voima, joka on ollut vallassa hyvin pitkän ajan. Hallitsevan luokan käsissä on valtio, mahtava väkivaltakoneisto, poliittinen ja ideologinen päällysrakennelma on puolustamassa sen etuja. Vallassa olevan luokan taloudellisen, poliittisen ja henkisen herruuden koko koneisto varmistaa vanhojen tuotantosuhteiden hallitsevan aseman. Siinä on syy, miksi näiden suhteiden korvaaminen uusilla vaatii vähitellen tapahtuvan kehityksen (evoluution) asemesta vallankumousta (revoluutiota), joka pyyhkäisee pois kaikki esteet uusien taloudellisten suhteiden kehityksen tieltä — ensi kädessä aikansa eläneiden luokkien poliittisen herruuden. Sellaisen *yhteiskunnallisen vallankumouksen* toteuttamiseksi on sorrettujen luokkien päättävä taistelu välttämätöntä. Vallankumouksen peruskysymys on kysymys poliittisesta vallasta, sen siirtymisestä luokalle, joka olennoi uusia tuotantosuhteita. Uusi poliittinen valta onkin se voima, joka tuo ajan vaatimat muutokset yhteiskunnan taloudellisiin ja sosiaalisiin suhteisiin.

Mutta ei jokainen poliittinen mullistus ole vallankumousta. Mullistus, joka tähtää aikansa eläneen järjestyksen ja yhteis-

kunnallisten suhteiden palauttamiseen, on päinvastoin vastavallankumousta. Se ei tuo mukanaan edistystä, vaan pysähdystilan, vie yhteiskuntaa taaksepäin, lisää suotta uhrien lukumäärää ja miljoonien ihmisten kärsimyksiä.

Vaikka siirtyminen yhdestä yhteiskuntamuodosta toiseen, korkeampaan, riippuu viime kädessä tuotantovoimien kehityksestä, ei tätä seikkaa saa käsittää siten, että yhteiskunnallinen vallankumous alkaa kaikissa historiallisissa oloissa niistä maista, joissa tekniikan ja työn tuottavuuden taso on korkein. Kapitalismin korkeimmassa, imperialistisessa vaiheessa, jolloin kapitalistinen järjestelmä kokonaisuutena on jo kypsytynyt sosialismiin siirtymistä varten, voi sosialistinen vallankumous tapahtua aluksi vähemmänkin kehittyneissä maissa, jos vain yhteiskunnalliset ja poliittiset ristiriidat ovat siellä saavuttaneet riittävän kärkevyyden. Historiallinen käytäntö, kuten tunnettua, on vahvistanut tämän Leninin tekemän johtopäätöksen, josta vielä tulee puhe seuraavissa luvuissa.

**Yhteiskunnallisten
vallankumousten luonne
ja liikkeellepanevat
voimat**

Historia tuntee erilaisia yhteiskunnallisia vallankumouksia. Ne eroavat toisistaan luonteensa ja liikkeellepanevien voimiensa puolesta. Vallankumouksen luonteella tarkoitetaan sen objektiivista sisältöä, ts. sen ratkaistavina olevien yhteiskunnallisten ristiriitojen olemusta ja sitä järjestelmää, jonka pystyttämiseen se vie. Niinpä vuoden 1789 vallankumous Ranskassa oli luonteeltaan porvarillinen, sillä sen tehtävänä oli feodaalisten suhteiden hävittäminen ja kapitalistisen järjestelmän pystyttäminen. Venäjällä vuoden 1917 lokakuussa tapahtuneen vallankumouksen tarkoituksena oli kapitalististen suhteiden lakkauttaminen ja sosialististen pystyttäminen. Se oli siis luonteeltaan sosialistinen.

Vallankumouksen liikkeellepanevia voimia ovat ne luokat, jotka sen toteuttavat. Nämä voimat eivät ole riippuvia ainoastaan vallankumouksen luonteesta, vaan myös konkreettisista historiallisista oloista, joissa vallankumous suoritetaan. Siinä on syy, miksi samantyyppiset, luonteeltaan samanlaiset vallankumoukset eroavat usein toisistaan liikkeellepanevien voimiensa puolesta. Niinpä 17. ja 18. vuosisadan porvarillisten vallankumousten liikkeellepanevinä voimina Länsi-Euroopan maissa olivat porvariston ohella talonpoikaisto, kaupunkien köyhälistö ja pikkuporvarilliset kerrokset. Näiden vallankumousten johtaja, hegemoni, oli porvaristo. Mutta Venäjällä vuosien 1905—1907 vallankumouksessa ja porvarillis-demokraattisessa (helmikuun) vallankumouksessa vuonna 1917 ei taantumukseksi voimaksi muuttanut, vallankumouksellisen proletariaatin taistelun pelästyttämä porvaristo ollut hegemoni eikä esiintynyt myöskään liikkeellepanevana voimana; porvarillis-demokraattisen vallankumouksen suorittivat täällä työväenluokka ja talonpoikaisto.

**Yhteiskunnallisen
vallankumouksen luova
merkitys**

Hallitsevat luokat pelkäävät vallankumousta pakokauhunomaisesti ja koettavat kuvata sen veriseksi hirviöksi, sokeaksi hävittäväksi voimaksi, joka kylvää vain

kuolemaa, sekasortoa ja kärsimyksiä.

Mitä tulee uhreihin, vereen ja ihmisten kärsimyksiin, niin työtätekevien joukkojen riistoon ja sortoon perustuvien yhteiskuntien koko historia on niitä tulvillaan. Tämä koskee sellaisten yhteiskuntien evolutiivisia kausiakin. Monien maiden historiaan on esimerkiksi piirretty verisiä sivuja, jotka kertovat keskitetyn valtion muodostamisesta hajallaan olleiden pienten feodaalisten ruhtinaskuntien tilalle. Aivan samoin kapitalismikin on tuottanut evolutiivisen kehityksensä aikana ihmiskunnalle kärsimyksiä ja uhreja verrattomasti enemmän kuin mikään yhteiskunnallinen vallankumous. Riittää kun muistetaan maailmansodat, fasistisen terrorin kauhut ja imperialistivaltojen julmuudet siirtomaissa. Jos puhutaan uhreista ja kärsimyksistä, niin yhteiskunnallinen vallankumous, kun historiallinen kehitys tuo sen päiväjärjestykseen, auttaa niiden vähentämisessä. Ja ajankohtaiseksi tulleen vallankumouksen viivyttäminen lisää päinvastoin moninkertaisesti sitä veriveroa, jota antagonistinen luokkayhteiskunta ottaa ihmiskunnalta.

Tämä ei tietenkään merkitse, että yhteiskunnallinen vallankumous tapahtuu uhreitta. Sehän on luokkataistelun kohokohta, korkein aste. Vallankumous ei ole ajateltavissa ilman aikansa eläneiden luokkien vastarinnan voittamista, koska ne tavallisesti eivät kaihda väkivallan käyttöä. Mutta kapinat, veriset barrikaditaistelut eivät lainkaan ilmennä tyhjentyvästi yhteiskunnallisen vallankumouksen koko sisältöä. Sellaiset taistelumuodot ovat luonteellomaisia vain sen muutamille vaiheille (poliittiselle vallankumoukselle, vastavallankumouksen kukistamiselle jne.).

Mutta niissäkin tapauksissa, jolloin aseellinen taistelu on esittänyt konkreettisten historiallisten olosuhteiden vuoksi suurta osaa yhteiskunnallisessa vallankumouksessa, se ei ole ollut itsetarkoituksena. Pääasia jokaisessa yhteiskunnallisessa vallankumouksessa on edellytysten luominen yhteiskunnan nopealle etenemiselle edistyksen tietä. Kirurgin veitsen tavoin vallankumous poistaa sen mikä on haittana yhteiskunnan elimistön jatkuvalla kehitykselle, mikä aiheuttaa pysähdystilan ja kaikenlaisia yhteiskunnallisia onnettomuuksia.

Mutta vallankumous ei ole ainoastaan kaiken aikansa eläneiden, lahonneen ja eteenpäinmenoä haittaavan poisleikkaamista. Hävitetyn tilalle se luo uudet, edistykselliset yhteiskunnalliset olot ja suhteet. Erikoisen luonteenomaista on sellaisten luovien tehtävien ratkaisu, kuten tuonnempana näemme, sosialistiselle vallankumoukselle.

Toisaalta ei yhteiskunnallisen vallankumouksen suorittama mullistus suinkaan merkitse koko vanhan yhteiskunnan täydellistä kieltämistä, luopumista sen saavutuksista. Jos asia olisi siten, ei yhteiskunnan kehitys olisi yleensä ajateltavissa; jokaisen yhteiskunnallisen vallankumouksen jälkeen olisi yhteiskuntaa ryhdyttävä rakentamaan tyhjälle paikalle ja ihmiskunta polkisi siten aivan alkukantaisimmalla tasolla. Todellisuudessa yhteiskunnallinen vallankumous ei suinkaan hylkää kaikkea vanhassa yhteiskunnassa ollutta, vaan ainoastaan sen mikä on vanhentunutta ja mikä estää yhteiskunnallista edistystä. Kaikki muu pysyy, säilyy ja kehittyy edelleen. Tämä koskee tuotanto-voimia kokonaisuudessaan ja hyvin suuressa määrin henkistä kulttuuria: tiedettä, kirjallisuutta ja taidetta siltä osalta, mikä ei ole välittömästi sidottu vanhan järjestelmän puolustamiseen, aikansa eläneiden luokkien ideologiaan.

Vallankumoukset ovat aikakausia, jolloin luokkataistelu kärjistyy äärimmilleen. Kansanjoukkojen tietoisuus, tahto ja innostus ilmenevät näinä kausina erikoisen voimakkaina. Kansanjoukot, Lenin kirjoitti, eivät milloinkaan pysty esiintymään niin aktiivisena uuden yhteiskunnallisen järjestyksen luojana kuin vallankumouksen aikana. Tällöin tapahtuu yhteiskunnallisen kehityksen valtava jouduttaminen, yhteiskunnan nopein ja päätävin liike edistyksen tiellä. Siitä syystä Marx nimitti vallankumouksia „historian vetureiksi”.

Luokkataistelu on siis historiallisen prosessin tärkein liikkeellepaneva voima antagonistisessa luokkayhteiskunnassa niin evolutiivisen kuin vallankumouksellisenkin kehityksen kaudella.

Tästä seuraa, että ne jotka himmentävät luokkaristiriitoja, ehdottavat työtätekevien luokkien taistelun supistamista, pyrkivät taittamaan siltä kärjen ja heikentämään sitä sekä saarnaavat luokkarauhaa, ovat edistyksen vihollisia, pysähdystilan ja taantumuksen puoltajia, niin kauniiden sanojen taakse kuin he kätkeytynevätkin. Sellainen asennoituminen ei kelpaa työläisille eikä muillekaan edistyksellisille ihmisille, jotka katsovat tehtäväkseen sorrettujen luokkien taistelun kehittämisen riistäjiä vastaan. Niin yhteiskunnan ratkaistavina olevien välittömien kuin kaukaisempienkin tehtävien kannalta vastaa tämä taistelu ihmiskunnan enemmistön etuja ja auttaa sen edistystä.

4. Proletariaatin luokkataistelun perusmuodot

Proletariaatin luokkataistelu kehittyy erilaisissa muodoissa: taloudellisessa, poliittisessa ja ideologisessa.

Taloudellinen taistelu Taloudelliseksi nimitetään taistelua työläisten elämän- ja työehtojen parantamiseksi: työpalkan kohottamiseksi, työpäivän lyhentämiseksi jne. Taloudellisen taistelun eniten levinnyt menetelmä on se, että työläiset esittävät vaatimuksensa ja ellei niitä tyydytetä,

ryhtyvät lakkoon. Puolustaessaan taloudellisia etujaan työväenluokka muodostaa ammattiliittoja, keskinäisapukassoja ja muita järjestöjä.

Jokainen työläinen, kehittymättöminkin, ymmärtää välittömien taloudellisten etujensa puolustamisen välttämättömyyden. Sen vuoksi työväenliike alkaakin taloudellisesta taistelusta. Mutta se ei merkitse, että taloudellinen taistelu edustaa proletariaatin luokkataistelun eilistä päivää. Taloudellisten vaatimusten puolustaminen esittää tärkeää osaa myös nykyisissä oloissa, niissäkin maissa, joissa on voimakas ja järjestynyt työväenliike.

Taloudellinen taistelu tarjoaa ensiksikin tiettyjä mahdollisuuksia työväenluokan aseman parantamiseen jo kapitalismin olosuhteissa. Tästä on todistuksena monien maiden kokemus, joissa työläiset ovat temmanneet porvaristolta tärkeitä myönnytyksiä. Kommunistit — työväenluokan ja kaikkien työtätekevien etujen johdonmukaisimmat puolustajat — kiinnittävät sen vuoksi suurta huomiota proletariaatin taloudellisen taistelun järjestämiseen.

Toiseksi taloudellisten vaatimusten puolesta käytävä taistelu, joka on läheisintä ja käsitettävintä joukoille, vetää liikkeeseen mitä laajimmat työläiskerrokset ja muodostuu työläisille kapitalisminvastaisen taistelun ja luokkatietoisuuteen kasvattamisen välttämättömäksi kouluksi. Siitä riippuu siis monessa suhteessa työväenliikkeen korkeampien muotojen menestys.

Taloudelliselle taistelulle on kuitenkin ominaista tietynlainen rajoittuneisuuskin: kun se ei koske kapitalistisen järjestelmän perusteita, ei se voi turvata työläisten perimmäisen taloudellisen edun tyydyttämistä — se ei voi vapauttaa heitä riistosta. Sitä paitsi taloudellisen taistelun menestykset, jolleivät niitä vahvista poliittiset saavutukset, eivät voi olla kovinkaan pysyviä. Porvaristo käyttää kaikki mahdollisuudet ottaakseen takaisin myönnytykset, siirtyäkseen hyökkäykseen työväenluokan taloudellisia etuja vastaan.

Siitä syystä marxismi-leninismi katsoo, että siellä missä työläisten taistelu supistuu vain taisteluun välittömien taloudellisten etujen puolesta, työväenliike ei voi saavuttaa merkitseviä voittoja.

Proletariaatin todellinen luokkataistelu alkaa silloin, kun se ulottuu työläisten välittömien etujen puolustamisen ahtaiden puitteiden yli ja kehittyy poliittiseksi taisteluksi. Sitä varten on ennen muuta välttämätöntä, että koko maan työväenluokan parhaimmisto aloittaa taistelun „kapitalistien *koko luokkaa* vastaan ja tätä luokkaa tukevaa hallitusta vastaan” (*Lenin*)⁹.

Ideologinen taistelu Työväenluokan samoin kuin minkä tahansa muun luokan taistelua kannustaa sen etu. Tämä etukysymys syntyy kapitalistisen yhteiskunnan taloudellisista suhteista, jotka tuomitsevat työväenluokan riistettäväksi,

sorrettavaksi ja huonoihin elämän ehtoihin. Työläisten luokkaetu ei ole jonkun teoreetikon tai jonkin puolueen keksintöä, vaan se on objektiivisesti olevaa.

Mutta tämä ei merkitse että työväenluokka tajuaa heti autoomaattisesti omat etunsa. Proletariaatin elämän ehdot synnyttävät luonnollisestikin jokaisessa työläisessä tietynlaisia mielialoja. Hän törmää koko ajan tosiasioihin, jotka ovat todistuksena oikeudettomuudesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta. Se synnyttää työläisten keskuudessa tyytymättömyyden, vaistonvaraisen vastarinnan ja suuttumuksen tunnetta. Mutta sellaiset tunteet eivät ole vielä luokkaetujen tajuamista. Leninin määritelmän mukaan luokkatietoisuus „on sitä, kun työläiset ymmärtävät, että ainoa keino, jonka avulla he voivat parantaa asemaansa ja hankkia itselleen vapauden, on taistelu kapitalistien ja tehtailijain luokkaa vastaan... Edelleen työläisten tietoisuus merkitsee sen seikan ymmärtämistä, että kunkin kyseisen maan kaikkien työläisten edut ovat yhtäläiset, solidaariset, ja että he kaikki muodostavat yhden luokan, joka eroaa yhteiskunnan kaikista muista luokista. Vihdoin työläisten luokkatietoisuus merkitsee, että työläiset ymmärtävät, että tarkoitusperiensä saavuttamiseksi heidän on pyrittävä vaikuttamaan valtion asioihin...”¹⁰

Sellainen tietoisuus ei synny jokaisen työläisen päässä itsestään.

Ensiksikään työläisen ei ole kovinkaan helppoa tajuta olevansa erikoisen luokan edustaja. Muurari ja veturinkuljettaja, ammattitaitoinen sorvaaja ja sekatyöläinen, kaivosmies ja maatyöläinen eroavat kaikki toisistaan työehtojen puolesta ja melko usein myös elintasoltaan. Monien maiden työväenliike ei ole suotta kulkenut ammattikuntajärjestöjen asteen kautta, jolloin yhdistymisen pääperiaatteena oli ahdas erikoisala, ammatti; esimerkiksi samalla rautatiellä toimivat junailijat, lämmittäjät ja junamiehet kuuluivat eri ammattiyhdistyksiin, jotka eivät olleet yhteydessä toisiinsa. Ja usein sattui, että näiden ammattiyhdistysten tavoitteet supistuivat myönnytysten saavuttamiseen „omille” työläisille toisten kustannuksella.

Mutta kysymys ei ole vain tästä. Jokainen yksityinen työläinen ei suinkaan aina käsitä oikein sorrettua asemaansa kapitalistisessa yhteiskunnassa. Hän voi esimerkiksi pitää tätä asemaa henkilökohtaisten vastoinkäymisten seurauksena. Silloin työläisen tyytymättömyys asemaansa voi ilmetä pyrkimyksenä päästä millä keinoin tahansa, vaikkapa tovereittensa kustannuksella, „parempien ihmisten” joukkoon. Joillekin tämä ehkä joskus onnistuu, mutta miljoonien osa pysyy entisenä.

Työläisten vaistonvarainen vastarinta voi myös suuntautua väärään kohteeseen, ts. ei todellisiin vastustajiin. Esimerkiksi 18. ja 19. vuosisadan teollisuusvallankumouksen aikana proletariaatin keskuudessa levisi „koneitten murskaajien”

(luddiittien) liike. Työläiset näkivät, että koneiden käytäntöön ottaminen tuotannossa huononsi heidän asemaansa, mutta he eivät voineet ymmärtää, ettei pahan juuri ollut näissä koneissa, vaan siinä, että nämä koneet kuuluivat kapitalisteille, jotka käyttivät niitä riiston tehostamiseen ja työtätekevien aseman huonontamiseen.

Vaikeus, joka työläisillä on luokkaetujensa tajuamisessa, lisääntyy vielä suuresti sen vuoksi, että heihin vaikuttaa turmelevasti porvarillinen ideologia, propaganda, jota porvaristo harjoittaa vartavasten harhauttaakseen työtätekeviä. Työläisten luokkatietoisuuden muodostumista voi ehkäistä muun muassa se, että heidän keskuuteensa levitetään ajatusta riistojärjestelmän ikuisuudesta ja järkkymättömyydestä, mahdollisuudesta saavuttaa parannuksia työläisten asemaan sovitteluilla ja kompromisseilla porvariston kanssa ja että lietsotaan kansallista eripuraisuutta, jolla pyritään hajottamaan työtätekevien rivejä jne.

Proletariaatin luokkatietoisuuden synty on näin ollen mutkikas prosessi. Riippuen eri maiden konkreettisista olosuhteista se voi tapahtua nopeammin tai hitaammin, helpommin tai vaikeammin. Muutamissa maissa tämä prosessi on viivästynyt. Siellä proletariaatti pysyy nykyisinkin melkoiselta osaltaan, kuten Marx ilmaisi asian, „luokkana sinänsä” eikä „luokkana itseään varten”, joka tajuaisi olevansa erikoinen luokka ja ymmärtäisi perusetunsa vaatimukset.

Paras työläisten luokkatietoisuuden koulu on jokapäiväinen taistelu, johon kuuluu myös taistelu välittömien etujensa puolesta. Mutta yksin tämä ei riitä. Sitä varten, että työväenluokka kohoaisi luokkatietoisuuden korkealle asteelle, tarvitaan vielä erikoista, ideologista taistelun muotoa.

Proletariaatin ideologiseen taisteluun sisältyy ennen muuta maailmankatsomuksen, tieteellisen teorian kehittäminen, joka valaisee työväenluokalle tietä vapauteen. Työväenluokan taistelu välittömien etujensa puolesta, esimerkiksi ammatillinen taistelu, ei vielä synnytä sosialistisia katsomuksia. Sosialismin opin luominen oli mahdollista vain pisimmälle kehittyneiden filosofisten, taloudellisten ja poliittisten teorioiden pohjalla. Tämän tehtävän suorittivat suuret tiedemiehet Marx ja Engels, jotka sitoivat koko elämänsä ja luovan työnsä työväenluokan vapaustaisteluun. He loivat opin, jossa on tieteellisellä luotettavuudella selitetty työväenluokan perusetu. — riistosta vapautumisen välttämättömyys, tämän päämäärän saavuttamisen keino — kapitalismin vallankumouksellinen hävittäminen ja sosialismin rakentaminen sekä myös työväenliikkeen taktiikan perusteet.

Mutta Marxin ja Engelsin luoma työväenluokan tieteellinen maailmankatsomus ei ole kokoelma valmiita vastauksia kysymyksiin, jotka voivat nousta työtätekevien eteen historian seuraavissa vaiheissa, uusissa olosuhteissa, uudessa tilanteessa. Jotta tämä maailmankatsomus pysyisi aina työväenluokan terä-

vänä taisteluaseena sosialistisen yhteiskunnan rakentamisen puolesta, sitä on konkretisoitava alituisesti, kehitettävä ja rikastutettava tieteen uusilla tuloksilla ja miljoonaisten joukkojen luokkataistelun uudella kokemuksella. Tämä luova teoreettinen työ on ollut, on ja tulee olemaan työväenluokan marxilais-leniniläisten puolueiden tärkeä tehtävä.

Jotta työväenluokan tieteellinen maailmankatsomus voisi esittää osansa sen vapaustaistelussa, täytyy työväen joukkojen omaksua se. Tästä seuraa, että tieteellinen maailmankatsomus on tuotava työväenliikkeeseen taloudellisen taistelun sekä työläisten ja isäntien välisten suhteiden piirin *ulkopuolelta*. Marxilais-leniniläinen puolue täyttää tämän tehtävän. V. I. Leninin määritelmän mukaan juuri puolue onkin sosialismin aatteiden yhdistämistä työväen joukkoliikkeeseen.

Edelleen on eräänä ideologisen taistelun tärkeimmistä tehtävistä säilyttää kaikissa olosuhteissa työväenluokan sosialistisen maailmankatsomuksen puhtaus, estää vihollisia väärentämästä sitä ja siten lyömästä pois proletariaatin käsistä tätä terävää asetta. Onhan tunnettua, että heti kun marxismi-leninismi oli tullut mahtavaksi aatteelliseksi voimaksi, työväenluokan viholliset alkoivat hyökkäillä sitä vastaan, ei vain suoraan rintamasta, vaan myös selustasta, työväenliikkeessä olevien asiamiestensä avulla. Marxilaisuuden „parantamisen” varjolla nämä koettavat lakkaamatta väärentää tätä oppia, tehdä sen vaaratomaksi porvaristolle ja hyödyttömäksi työläisille. Tämä on kaikenkarvaisten opportunistien, reformistien ja revisionistien „teoreettisen” toiminnan tarkoitus. Taistelu heitä vastaan on kaikkien tietoisien työläisten ja ennen kaikkea marxilais-leniniläisten puolueiden alituinen tehtävä.

Mutta proletariaatin ideologisen taistelun alue ei rajoitu vain työläisten luokkatietoisuuden muodostamiseen ja marxismin-leninismien aatteiden levittämiseen heidän keskuuteensa. Työväenluokka ei käy vapaustaisteluaan yksin, vaan liitossa kaikkien työtätekevien kanssa, joiden etujoukko se on. Ei-proletaaristen joukkojen — talonpoikaiston, pikkuporvariston, sivistyneistön — vapauttaminen porvarillisten aatteiden vaikutuksesta, niiden saaminen sosialististen aatteiden kannattajiksi on sen vuoksi vielä eräs työläisten ideologisen taistelun tärkeä tehtävä.

Poliittinen taistelu Työläisten luokkataistelun korkein muoto on poliittinen taistelu.

Tämän taistelun välttämättömyyden proletariaatti alkaa tuntea jo puolustaessaan taloudellisia vaatimuksiaan. Kapitalistien puolella on porvarillinen valtio, joka auttaa näitä murtamaan ja tukahduttamaan lakkoja, asettelee esteitä ammattiliittojen ja muiden työväenjärjestöjen toiminnalle jne. Itse elämä siis suuntaa työväenluokkaa taisteluun ei vain „omaa” kapitalistiaan vastaan, vaan myös porvarillista valtiota vastaan, joka puolustaa koko kapitalistiluokan etuja.

Toisaalta on kehittynyt poliittinen taistelu mahdollista vain silloin, kun työväenluokka tai vaikkapa vain sen johtava osa on luokkatietoisuuden läpikukema ja tajuaa oikein etunsa.

Työväenluokan poliittinen taistelu käsittää yhteiskunnallisen elämän koko alueen, johon liittyvät sen suhteet porvarillisen yhteiskunnan muihin luokkiin ja kerroksiin, porvarilliseen valtioon ja sen toimintaan. „Työväenluokan tietoisuus”, V. I. Lenin kirjoitti, „ei voi olla todella poliittista tietoisuutta, elleivät työläiset ole oppineet vastaamaan *kaikkiin ja kaikenkaltaisiin* mielivallan ja sarron, väkivallan ja väärinkäytösten tapauksiin, *millaisia luokkia* nämä tapaukset koskenevatkaan...”¹¹ Tämä edellyttää läheistä yhteyttä työväenluokan etujen puolustamisen ja laajassa mielessä käsitettyjen demokraattisten oikeuksien ja vapauksien puolesta käydyin taistelun välillä, porvariston kansanvastaista ulkopoliittikkaa vastaan ja monissa maissa kansallisen riippumattomuuden puolesta jne.

Kaikki nämä työväenluokan poliittisen toiminnan suunnat ovat sinänsä tärkeitä, varsinkin nykyoloissa. Mutta poliittisen taistelun kaikkien tehtävien rajoittaminen tähän ei olisi oikein. „Eikä riitä se”, kirjoitti Lenin, „että luokkataistelu muodostuu todelliseksi, johdonmukaiseksi, kehittyneeksi vasta sitten, kun se ulottuu politiikan alalle... Marxilaisuus tunnustaa luokkataistelun täysin kehittyneeksi, „yleiskansalliseksi” *vasta* sitten, kun se ei ainoastaan ulotu politiikan alalle, vaan ottaa politiikastakin olennaisimman, valtiovallan järjestämisen”¹². Tässä marxilainen eroaa tusinaliberaalista, joka on valmis tunnustamaan politiikan alallakin luokkataistelun, mutta sillä nimenomaisella ehdolla, että siitä suljetaan pois työläisten taistelu kapitalismin kukistamiseksi ja valtiovallan valloittamiseksi.

Sanotusta on käynyt selville, miksi marxilais-leniniläinen teoria, joka näkee kaikenlaisen luokkataistelun perussyyn luokkien aineellisissa, taloudellisissa eduissa, korostaa samalla politiikan ensisijaisuutta talouteen nähden, erottaa työväenluokan taistelun poliittisen muodon korkeimmaksi muodoksi, pitää kaikkea luokkataistelua poliittisena. Taloudellinen ja ideologinen taistelu eivät ole itsetarkoitus; niin suuri kuin niiden merkitys onkin, niiden kummankin on alistuttava palvelemaan työläisten korkeampia, poliittisia tavoitteita ja tehtäviä, heidän poliittista taisteluaan, joka yksin voi turvata työväenluokan taloudellisen perusedun — riistosta vapautumisen.

Työväenluokka käy poliittista taistelua tilanteen vaatimusten mukaisesti mitä moninaisimmin menetelmin mielenosoituksesta, poliittisista lakoista (ts. lakoista tiettyjen poliittisten vaatimusten puolustamiseksi), vaali- ja parlamenttitaistelusta aina aseelliseen kapinaan. Poliittisen taistelun tavoitteet ja menetelmät vaativat toisia, korkeampia työväenluokan järjestyksimuotoja, ennen kaikkea proletariaatin poliittisen puolueen muodostamista. Kuten kokemus on osoittanut, sellaisen puolueen

synty on lainmukainen ilmiö työväenliikkeen historiassa. Poliittinen taistelu vaatii lisäksi, paitsi työväenluokan ja kaikkien työtätekevien ponnistusten yleiskansallista, myöskin niiden kansainvälistä yhdistämistä.

Proletaarinen
vallankumous

Proletariaatin luokkataistelun korkein aste on vallankumous.

Kommunismiin viholliset kuvailevat proletaarisen vallankumouksen vallankaappaukseksi, jonka suorittaa kommunististen „salaliittolaisten” pieni ryhmä. Se on ilkeämielistä valhetta. Marxismi-leninismi ei tunnusta „palatsivallankumousten”, salaliittolaishäpinöiden eikä aseistetun vähemmistön vallankaappaustaktiikkaa. Tämä seuraa loogisesti sosiaalisten prosessien marxilaisesta käsittämisestä. Pohjautuvathan vallankumouksen syyt viime kädessä yhteiskunnan aineellisiin elämänehtoihin, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden väliseen ristiriitaan. Tämä ristiriita saa ilmauksensa valtavien väestökerrosten, luokkien yhteentörmäyksissä, niiden noustessa taisteluun yksityishenkilöiden, ryhmien ja puolueidenkin tahdosta riippumattomien objektiivisten syiden vaikutuksesta. Kommunistinen puolue järjestää joukkojen toimintaa, johtaa joukkoja, mutta ei yritä tehdä vallankumousta näiden „puolesta”, omin voimin.

Työväenluokan sosialistinen vallankumous eroaa kaikista aikaisemmista yhteiskunnallisista vallankumouksista useiden tärkeiden erikoisuuksiensa vuoksi. Pääasiallinen erikoisuus on se, että kaikki aikaisemmat vallankumoukset johtivat ainoastaan riiston muotojen vaihtumiseen, kun taas sosialistinen vallankumous tekee lopun kaikenlaisesta riistosta ja johtaa loppujen lopuksi luokkien hävittämiseen. Se on syvällisin historiassa tunnetuista uudistuksista, yhteiskunnallisten suhteiden täydellinen uudelleenjärjestely alhaalta ylös asti. Sosialistinen vallankumous merkitsee riistäjien luokkayhteiskunnan tuhatvuotisen historian loppua, yhteiskunnan vapauttamista kaikista sorron muodoista, ihmisten todellisen veljeyden ja yhdenvertaisuuden aikakauden alkua, ikuisen rauhan pystyttämistä maan päälle, ihmiskunnan täydellistä sosiaalista tervehdyttämistä. Tässä on proletaarisen vallankumouksen valtava yleisinhimillinen sisältö. Se on mitä tärkein käännekohta ihmiskunnan kehityksessä.

Sosialistisen vallankumouksen luonne määrää kansanjoukkojen uuden osuuden vallankumouksellisessa mullistuksessa. Työtätekevien joukot osallistuivat aktiivisesti aikaisempiinkin vallankumouksiin, jotka tähtäytyivät orjanomistajia ja feodaalierroja vastaan. Mutta siellä ne esittivät pelkän iskujoukon osaa raivaten uudelle riistäjäluokalle tietä valtaan. Olihan vallankumouksellisen mullistuksen tuloksena vain riiston yhden muodon vaihtuminen toiseen!

Työväenluokan vallankumouksessa on asia toisin. Siinä työläiset, jotka muodostavat työtätekevien joukkojen huomattavan (monissa maissa huomattavimman) osan, eivätkä esitä ainoastaan

iskujoukon, vaan myös hegemonin, vallankumouksen innoittajan ja johtajan osaa. Työväenluokan voitto johtaa ihmisen riiston täydelliseen lopettamiseen, kaikkien työtätekevien vapauttamiseen kaikenlaisesta sorrosta.

Proletaarinen vallankumous on siis työtätekevien joukkojen oma vallankumous, ne tekevät sen itseään varten. Ei ole ihmeeltävä, että työtätekevät tuovat ilmoille sosialistisen vallankumouksen aikana valtavaa luovaa voimaa, nostavat keskuudestaan esiin huomattavia johtajia ja vallankumoustaistelijoita, luovat uusia vallan muotoja, jotka eroavat kaikista, mitä historia tuntee. Esimerkkinä tästä ovat sosialistiset vallankumoukset Venäjällä, Kiinassa ja kaikissa kansandemokratian maissa.

Sosialistinen vallankumous käsittää jokaisessa kapitalistisessa maassa jotakuinkin pitkän kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden. Sosialistinen vallankumous alkaa poliittisesta vallankumouksesta, ts. työväenluokan suorittamasta valtiovallan valloittamisesta. Vain työväenluokan vallan pystyttämisen kautta voi tapahtua siirtyminen kapitalismista sosialismiin.

Sosialistisen vallankumouksen historiallisena tehtävänä on tuotannonvälineiden kapitalistisen yksityisomistuksen ja ihmisten välisten kapitalististen tuotantosuhteiden lakkauttaminen, niiden korvaaminen tuotannonvälineiden yhteiskunnallisella, sosialistisella omistuksella, sosialistisilla tuotantosuhteilla. Mutta tämän muutoksen toteuttaminen on mahdotonta niin kauan kuin valta on porvaristolla. Porvarillinen valtio on pääesteenä kapitalistisen järjestyksen toiseksi muuttamisen tiellä. Se palvelee uskollisesti riistäjiä, suojelee näiden omaisuutta. Ennen kuin voidaan hallitsevilta luokilta ottaa pois omaisuus ja luovuttaa se koko yhteiskunnalle, on kapitalisteilta otettava pois valtiovalta ja nostettava valtaan työtätekevä kansa. Porvariston valtio on korvattava työtätekevien valtiolla.

Sellaisen valtion muodostaminen on välttämätöntä vielä senkin vuoksi, että vain valtiovallan avulla työväenluokka voi ratkaista ne valtavat rakentavat tehtävät, jotka sosialistinen vallankumous sille asettaa.

Aikaisempien vallankumousten oli suoritettava pääasiallisesti hävitystehtäviä. Tämä näkyy selvästi porvarillisten vallankumousten esimerkistä. Niiden tarkoituksena oli pääasiallisesti lakaista pois feodaaliset suhteet, katkaista samalla kahleet, jotka vanha yhteiskunta oli asettanut tuotannon kehitykselle, ja raivata tietä kapitalismin jatkuvalla kasvulle. Siten porvarillinen vallankumous täytti perusosaltaan tehtävänsä. Varsinaiset kapitalistiset taloudelliset suhteet olivat kuitenkin syntyneet ja kehittyneet jo pitkän aikaa feodaalisen järjestelmän puitteissa. Tämä oli mahdollista, koska porvarillinen ja feodaalinen omistus ovat kaksi *yksityisomistuksen* muotoa. Vaikka niiden välillä oli ristiriitoja, ne voivat kuitenkin jonkin aikaa elää rinnakkain.

Sosialistinenkin vallankumous täyttää vanhentuneiden suhteiden, kapitalististen ja melko usein myös enemmän tai vähemmän voimakkaina säilyneiden feodaalisten jätteiden hävittämistehtävää. Mutta hävittämistehtäviin tässä tulevat lisäksi valtavan laajamittaiset ja hyvin monisäikeiset sosiaaliset ja taloudelliset rakentavat tehtävät, jotka muodostavat tämän vallankumouksen pääsisällön.

Sosialistiset suhteet eivät voi syntyä kapitalismin puitteissa. Ne syntyvät työväenluokan vallanoton *jälkeen*, kun työtätekevien valtio kansallistaa kapitalistien omistamat tuotannonvälineet, tehtaat, kaivokset, liikenteen, pankit jne. ja muuttaa ne yhteiskunnalliseksi, sosialistiseksi omaisuudeksi. On selvää, että tätä ei voida tehdä ennen vallan siirtymistä työväenluokalle.

Mutta kapitalistisen omistuksen kansallistaminen on vasta alkuja niille vallankumouksellisille muutoksille, joita työväenluokka suorittaa. Sosialismin siirtymiseksi on sosialistiset taloudelliset suhteet ulotettava koko talouteen, järjestettävä uudelleen kansan taloudellinen elämä, luotava tehokas suunnitelmatalous, järjestettävä uudelleen sosialistiselle pohjalle yhteiskunnalliset ja poliittiset suhteet, ratkaistava monimutkaisia tehtäviä kulttuurin ja kasvatuksen alalla. Kaikki tämä on valtavaa rakentavaa työtä, ja sen suorittamisessa sosialistinen valtio esittää poikkeuksellisen tärkeää osaa. Se on tärkein väline työtätekevien käsissä sosialismia ja sitten myös kommunismia rakennettaessa. Jos siis väitetään, kuten opportunistit tekevät, että sosialismia voidaan rakentaa jättämällä poliittinen valta porvaristolle, niin se merkitsee ihmisten pettämistä, vahingollisten harhaluulojen kylvämistä heidän keskuuteensa.

Työväenluokan poliittinen vallankumous voi tapahtua eri muodoissa. Se voi toteutua aseellisen kapinan tietä, kuten tapahtui Venäjällä lokakuussa vuonna 1917. Erikoisen suotuisissa olosuhteissa on mahdollista myös rauhanomainen vallan siirtyminen kansalle, ilman aseellista kapinaa ja kansalaisotaa. Mutta missä muodossa proletariaatin poliittinen vallankumous tapahtuneekin, se on aina luokkataistelun kehittymisen korkein aste. Vallankumouksen tuloksena pystytetään proletariaatin diktatuuri, ts. työväenluokan johtamien työtätekevien valta.

Otettuaan vallan työväenluokka joutuu ratkaisemaan kysymyksen, mitä on tehtävä vanhalle valtiokoneistolle, poliisilaitokselle, oikeuslaitokselle, hallintoelimille jne. Aikaisemmissa vallankumouksissa uusi luokka mukautti valtaantulonsa jälkeen vanhan valtiokoneiston omiin tarpeisiinsa ja hallitsi sen avulla. Se oli mahdollista, koska vallankumoukset johtivat yhden riistävän luokan herruuden vaihtumiseen toisen riistävän luokan herruuteen.

Työväenluokka ei voi kulkea sellaista tietä. Poliisilaitos, santarmisto, armeija, oikeuslaitos ja muut valtion elimet, jotka

vuosisatoja ovat palvelleet riistäjäluokkia, eivät voi yksinkertaisesti siirtyä palvelemaan niitä, joita ne ennen sortivat. Valtio-koneisto ei ole tavallinen kone, joka ei välitä kuka sitä ohjaa: veturinkuljettaja voidaan vaihtaa, mutta veturi kuljettaa junaa kuten ennenkin. Mitä tulee porvarilliseen valtiokoneistoon, niin jo sen luonne on sellainen, ettei se voi palvella työväenluokkaa. Porvarillisen valtiokoneiston kokoonpano ja rakenne on sovellettu täyttämään tämän valtion perustehtävää — työtätekevien pitämistä porvariston vallanalaisuudessa. Sen vuoksi Marx sanoi, että kaikki aikaisemmat vallankumoukset ovat vain täydentäneet vanhaa valtiokoneistoa, kun taas työväen vallankumouksen tehtävänä on murskata se ja korvata se omalla, proletaraisella valtiolla.

Uuden valtiokoneiston luominen on tärkeää senkin vuoksi, että se auttaa laajojen kansanjoukkojen tuomista työväenluokan puolelle. Väestö joutuu alituisesti tekemisiin vallanelinten kanssa. Ja kun työtätekevät näkevät, että valtiokoneistossa työskentelevät kansan keskuudesta lähteneet ihmiset, kun he näkevät, että valtionelimet pyrkivät tyydyttämään työtätekevien eivätkä rikkaiden jokapäiväiset tarpeet, niin se selvittää paremmin kuin mikään agitaatio joukoille, että uusi valta on kansan omaa valtaa.

Millä tavalla vanhan valtiokoneiston hävittäminen tapahtuu, se riippuu monista seikoista, muun muassa siitä, oliko vallankumous väkivaltainen vai rauhanomainen. Kaikissa olosuhteissa pysyy valtiovallan vanhan koneiston hävittäminen ja uuden luominen kuitenkin proletaraisen vallankumouksen ensivuoroisena tehtävänä.

Sosialistisen vallankumouksen tärkein ja ratkaiseva voima voi olla vain työväenluokka. Se ei kuitenkaan suorita vallankumousta yksinään. Työväenluokan edut ovat samat kuin kaikkien työtätekevien edut, ts. väestön valtaenemmistön edut. Tämän vuoksi mahdollistuu vallankumousta johtavan työväenluokan liittoutuminen mitä laajimpien työtätekevien joukkojen kanssa.

Työväenluokan liittolaisten joukot ryhtyvät kannattamaan sosialistisen vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin voimaansaattamisen tunnusta tavallisesti vähitellen eikä välittömästi. Historian kokemus todistaa, että proletarinen vallankumous voi kasvaa porvarillis-demokraattisesta vallankumouksesta, sorrettujen kansojen kansallisesta vapausliikkeestä sekä fasisminvastaisesta ja imperialisminvastaisesta vapaustaistelusta.

Proletarinen vallankumous esittää valtavia vaatimuksia työväenluokan puolueille. Joukkojen taistelun päättävä ja taitava johtaminen, jota marxilaiset puolueet toteuttavat, on eräs proletaraisen vallankumouksen voiton pääehdoista.

Sosialististen vallankumousten aikakausi on kokonainen vaihe ihmiskunnan kehityksessä. Ennemmin tai myöhemmin sosialistiset vallankumoukset tulevat kaikkia kansoja ja kaikkia maita käsittäviksi. Proletaariset vallankumoukset saavat eri maissa omalaatuisia muotoja riippuen konkreettisista historiallisista olosuhteista, kansallisista erikoisuuksista ja perinteistä. Mutta sosialistiset vallankumoukset noudattavat kaikissa maissa yhteisiä lainmukaisuuksia, jotka marxilais-leniniläinen teoria on osoittanut.

6. LUKU

KANSANJOUKKOJEN JA YKSILÖN MERKITYS HISTORIASSA

Riistävien luokkien ideologit vääristelevät erikoisen uutterasti kysymystä kansanjoukkojen ja yksilön osuudesta historiassa. Koettaessaan puolustella mitättömän vähemmistön „oikeutta” sortaa enemmistöä he ovat aina pyrkinet alentamaan kansanjoukkojen merkitystä yhteiskunnan elämässä ja kehityksessä. Kansaa, tavallisia ihmisiä, työtätekeviä joukkoja on kuvattu tyhmäksi laumaksi, joka on jo luonnostaan ennalta määrätty alistumaan ehdottomasti vieraaseen tahtoon, sietämään nöyrästi puutetta ja alennusta.

Sellaisten katsomusten kannattajille kansanjoukot ovat vain historiallisen prosessin passiivinen objekti, parhaimmassa tapauksessa „suurmiesten” — kuninkaiden, sotapäälliköiden, lainlaatijoiden jne.— tahdon harkintakyvyttömiä täyttäjiä. Tuollaiset subjektiiviset teoriat eivät ainoastaan puolustele järjestelmää, jonka vallitessa kourallinen riistäjiä sortaa väestön enemmistöä, vaan myös perustelee sisäpolitiikkaa, joka tähtää demokratian hävittämiseen ja fasistisen järjestyksen pystyttämiseen. Juuri tällainen järjestys, vakuuttavat taantumukselliset ideologit, voikin turvata suurmiehille mahdollisuuden esteettömästi, pimeän lauman väliintuloa pelkäämättä „luoda” historiaa, toteuttaa oman tahtonsa. Näin hitleriläiset ja muut fasistit perustelivat joukkojen oikeuttomuutta ja „fyyrerin” kaikkivoipaisuutta.

Paitsi tätä subjektiivista käsitystä yksilön merkityksestä historiassa porvarillisten ideologioiden keskuudessa esiintyy myös fatalistinen katsomus, jonka mukaan ihmiset eivät voi vaikuttaa millään tavalla tapahtumien kulkuun. Tällaista katsomusta tyrkyttävät ihmisille erikoisen itsepintaisesti kirkonmiehet, jotka väittävät, että yhteiskunnan elämä ja kehitys ovat jumalallisen tarkoituksen, sokean sallimuksen, kohtalon seurausta. „Ihminen päättää, mutta jumala säättää”,— siinä on heidän järkeilynsä ydin.

Fatalistinen teoria väheksyy yhtä suurena määrin kuin subjektiivinenkin kansanjoukkojen merkitystä yhteiskunnan kehityksessä. Kumpikin lähtee siitä väärästä käsityksestä, että yhteiskunnallinen kehitys tapahtuu miljoonaisten työtätekevien joukkojen toiminnan ja taistelun ulkopuolella, ja kumpikin palvelee omalla tavallaan työtätekevien halveksimisesta kiinnostuneiden riistajaluokkien ideologisia tarkoituksia.

Marxilainen teoria on osoittanut sekä fatalististen että subjektivististen historiankäsitysten koko valheellisuuden. Selvittämällä historiallisen prosessin lainmukaisuuden marxismileninismi on nähnyt kansanjoukoissa sen perusvoiman, joka ilmaisee historiallista välttämättömyyttä ja joka esittää *määräävää osaa* yhteiskunnallisessa kehityksessä.

1. Kansanjoukot historian luojina

Kansanjoukkoja ovat ennen muuta ne luokat ja yhteiskuntakerrokset, jotka panevat liikkeelle yhteiskunnallisen tuotannon ja elävät omalla työllään, ts. työtätekevien joukot. Ne yhdessä muodostavat yhteiskunnan perusosan, sen valtaenemmistön. Mistä konkreettisista luokista ja kerroksista kansanjoukot muodostuvat, se riippuu aikakaudesta ja yhteiskuntamuodon luonteesta. Näin ollen „kansanjoukot” käsitteen käyttäminen ei missään määrin vapauta luokkanäkökohdasta, sen liikkeen konkreettisen luokkasisällön selvittämisestä, johon nämä kansanjoukot osallistuvat.

Kansanjoukkojen tuotannollinen toiminta yhteiskunnan elämän ja kehityksen ratkaisevana ehtona Joukkojen tuotannollisella toiminnalla on ensiarvoinen merkitys yhteiskunnan elämässä. Ne luovat työvälineitä, parantelevat niitä, kartuttavat työtottumuksia ja jättävät ne perinnöksi seuraaville sukupolville, tuottavat kaikki aineelliset hyödykkeet, joita ilman yhteiskunta ei voisi tulla toimeen päivääkään.

Yhteiskunta- ja talousmuotojen vaihtuessa on muuttunut tuottajien luokkaluonne, mutta heidän tuotannollinen toimintansa on aina ollut, on ja tulee olemaan luonnollinen välttämättömyys, yhteiskunnan olemassaolon ensimmäinen ehto. „...Miltälaisia muutoksia tapahtuneekin yhteiskunnan ylimmissä, tuottamattomissa kerroksissa”, Engels korostaa, „yhteiskunta ei voi tulla toimeen ilman tuottajien luokkaa. Tämä luokka on siis välttämätön kaikissa olosuhteissa, vaikka on tuleva se aika, jolloin se ei ole enää luokka, jolloin se käsittää koko yhteiskunnan”¹.

Tuotantoa kehittävien miljoonien tavallisten ihmisten jokapäiväinen työskentely ei ainoastaan turvaa yhteiskunnalle kaikkea välttämätöntä sen olemassaoloa varten, vaan luo myös aineellisen pohjan yhteiskunta- ja talousmuodon

johdonmukaiselle vaihtumiselle toiseen, ts. etenevälle kehitykselle, ihmiskunnan edistykselle.

Jo pelkästään kansanjoukkojen tuotannollinen toiminta riittäisi sen seikan tunnustamiseen, että kansanjoukot ovat todellisia historian luoja. Mutta niiden merkitys yhteiskunta-kehityksessä ei rajoitu tähän.

Kansanjoukot ja politiikka

Joukot esittävät suurta osaa myös poliittisessä elämässä. Ilman niiden poliittista toimintaa ei voida ajatella yhteiskunnan kehitystäkään eikä varsinkaan yhteiskunnallisia vallankumouksia. Nouskoon vallankumouksen seurauksena valtaan mikä luokka tahansa, niin tämän vallankumouksen pääasiallisena liikkeellepanevana voimana ovat aina olleet kansanjoukot.

Vallankumousten aikoina kansanjoukkojen luova osuus ilmenee erikoisen voimakkaana. „Vallankumoukset ovat sorrettujen ja riistettyjen juhlaa”, Lenin kirjoitti. „Kansanjoukko ei kykene milloinkaan esiintymään niin aktiivisena uuden yhteiskunnallisen järjestelmän luojana kuin vallankumouksen aikana. Sellaisina aikoina kansa kykenee tekemään ihmeitä...”²

Yhtä suuri on kansanjoukkojen merkitys myös kansallisessa vapaustaistelussa, maansa puolustamisessa vierasmaalaisia anastajia vastaan, oikeutetuissa sodissa.

Riistävät luokat ovat aina sanoneet olevansa kansallisten etujen ainoita puolustajia. Mutta kuten tosiasiat osoittavat, suurimpien kansallisten koettelemusten hetkinä asiaa ei ole ratkaisut kourallinen riistäjiä, vaan kansa, joukot, jotka ovat nousseet ase kädessä puolustamaan synnyinmaata ja taistelleet uhrautuvasti sen riippumattomuuden puolesta.

Venäjän kansan laajojen joukkojen unohtumaton ja uhrautuva taistelu esitti ratkaisevaa osaa Venäjän vapauttamisessa tataarien ikeestä ja maan puhdistamisessa Napoleonin sotajoukoista vuonna 1812. Työtätekevien sankaruutta saavat kiittää kansallisesta riippumattomuudestaan monet muutkin maat — Italia, joka oli pitkän aikaa kantanut vierasmaalaisen herruuden iestä, Bulgaria, Serbia, Kreikka ja muut Balkanin maat, jotka olivat saaneet kokea raskaita kärsimyksiä Turkin vallan alaisuudessa, jne.

Meidän aikanamme juuri työtätekevien miljoonajoukot pelastivat Euroopan fasisisesta orjuudesta saatuaan voiton fasismistä. Tärkeää osaa tässä historiallisessa voitossa esittivät Neuvostoliiton kansat, jotka kantoivat harteillaan fasisminvastaisen sodan raskaimman taakan.

Siirtomaiden ja riippuvuussuhteessa olevien maiden kansanjoukkojen uhrautuvuuden ansiosta monet niistä ovat jo vapautuneet siirtomaaikeestä ja toiset ovat saavuttamassa vapautensa ja kansallisen riippumattomuutensa.

Historian „rauhallisina” aikoina ei kansanjoukkojen merkitys riistoyhteiskunnan poliittisessä elämässä ole yhtä selvästi näh-

tävissä. Hallitsevat luokat käyttävät kaikkia fyysisen ja henkisen pakotuksen keinoja — poliisia ja armeijaa, oikeuslaitosta ja uskontoa, hallintokoneistoa ja kouluja — pyrkiessään supistamaan kansanjoukkojen politiikassa esittämän osan vähimmäismäärään, tukahduttamaan niiden poliittisen aktiivisuuden tai suuntaamaan sen näille luokille vaarattomaan uomaan. Tämä on riistoon perustuvan yhteiskuntajärjestelmän erottamaton piirre. Työtätekeviä voidaan sortaa, heidän työnsä hedelmät voidaan anastaa vain alistamalla joukot poliittisesti, turvaamalla loisloukkien herruuden poliittisessa elämässä. Sen vuoksi työtätekevät joukot voivat määrätä politiikasta vain sen jälkeen, kun riistäjien valta on kukistettu.

Mutta tämä ei merkitse, että kansanjoukot eivät esittäisi minkäänlaista osaa poliittisessa elämässä kapitalistien tai muiden riistäjien herruuden vallitessa. Poliitiikka on sitkeän luokkataistelun, ennen kaikkea riistäjien ja riistettyjen välisen taistelun aluetta. Sen lopputulokset eivät riipu ainoastaan hallitsevien luokkien tahdosta, vaan myös sitkeydestä ja päättäväisyydestä, jolla työtätekevät puolustavat etujaan, todellisesta voimasuhteesta tässä taistelussa.

Kansanjoukot voivat kapitalisminkin olosuhteissa vaikuttaa olennaisesti hallitsevan luokan politiikkaan, estämällä taantumusvoimien kansanvastaisten aikeiden toteuttamisen ja pakottamalla hallitsevat piirit tekemään myönnytyksiä monissa tärkeissä sisä- ja ulkopoliittikan kysymyksissä. Sellainen työtätekevien päivittäinen poliittinen taistelu, kuten edellisessä luvussa jo huomautettiin, esittää suurta osaa yhteiskunnan kehityksessä.

Kansanjoukkojen osuus kulttuurin kehittämises-
sä

Kieltäen työtätekevien, tavallisten ihmisten pystyvyyden luovaan toimintaan taantumukselliset ideologit pyrkivät erittäin kiihkeästi antamaan väärän kuvan kansanjoukkojen osuudesta kulttuurin kehittämises-
sä. Henkinen kulttuuri, he väittävät, on „valittujen” työn tulosta, vain kourallista nerokkaita ihmisiä ihmiskunta saa kiittää tieteen, kirjallisuuden ja taiteen kehityksestä.

Ensi katsannolta nämä väitteet saattavat näyttää oikeilta. Todellakin, miltei kaikilta henkisen luomistyön aloilta voidaan luetella kymmenittäin nimiä, sellaisia kuin Newton, Lomonosov ja Einsteinin fysiikassa, Mendelejev ja Butlerov kemiassa, Darwin ja Mitsurin biologiassa, Shakespeare ja Tolstoi kirjallisuudessa, Beethoven ja Tšaikovski musiikissa, joita ilman on vaikeaa kuvitellakaan nykyaikaista kulttuuria.

Marxilaiset antavat täyden arvon kulttuurin nerokkaille edustajille. Mutta he näkevät selvästi, että kulttuurin kehitykseen ovat myös kansanjoukot, työtätekevät antaneet erittäin arvokkaan panoksen. Nimenomaan he ovat laskeneet perustan ihmiskunnan koko henkiselle kulttuurille, luoneet olosuhteet sen edistykselle.

Tunnettua esimerkiksi on, että kirjallisuus ja taide kehittyivät pitkän aikaa yksinomaan kansan luovana työnä. Kansan eepilliset runoelmat, bylinat, sadut, tarinat, sananlaskut ja laulut ovat olleet se perustus, jonka pohjalla ammattikirjailijat ja -runoilijat ovat kehittäneet kirjallisuutta. Aivan samoin kansan kuvaama ja koristelutaide sekä kansan rakennustaide ovat laskeneet perustan sitä seuranneelle taiteilijain ja arkkitehtien luomistyölle. Kansantaiteella on nykyisinkin itsenäinen taiteellinen arvo ja se on myös kuvien ja kuvauskeinojen ehtymätön aarreaitta, innoituksen lähde kirjailijoille ja taiteilijoille. Juuri kansantaiteessa syntyy ja muotoutuu jokaisen maan taiteen ja kirjallisuuden kansallinen muoto.

Kansan luova työ on laskenut perustan myös tieteelle. Meissä herättävät ihmettelyä lahjakkaiden tiedemieskykyjen sellaiset saavutukset ja keksinnöt kuin uudet energialähteet, ihmeteltävän vaikuttavat rokotteet, erikoislaatuiset koneet ja uudet aineet, jotka uudistavat elämäämme. Mutta yhtä hämmästyttävää kuin nämä saavutukset oli niiden kansanjoukkojen luova suurteko, joka jokapäiväisessä työssä tempasivat luonnolta pienin murusin sen ensimmäiset salaisuudet, keksivät tulen, löysivät keinot viljan kasvattamiseen ja metallien sulattamiseen, keksivät ensimmäiset työkalut ja parantelivat niitä, kokosivat alkutiedot ihmistä ympäröivistä olioista ja ilmiöistä.

Kulttuurin kehityksen varhaisilla asteilla työtätekevät joukot olivat näin ollen kaikkien kulttuuriarvojen välittömiä luoja.

Tilanne ei voinut olla muuttumatta henkisen työn erottua ruumiillisesta, sen jälkeen, kun hallitsevat riistäjäluokat ja heidän etujaan palvelevat yhteiskuntakerrokset monopolisoivat valtiollisen toiminnan mukana myös toiminnan kirjallisuuden, taiteen ja tieteen aloilla. Kokonaisen taloudellisten ja poliittisten toimenpiteiden järjestelmän avulla muutettiin kaikki henkisen työn tärkeimmät muodot, niiden mukana myös kulttuurin alalla tehtävä työ, omistavien erikoisoikeudeksi. Kansanjoukkojen vieroittaminen kulttuurista, heidän pysyttämisenä pimeydessä tuli riistäjien käsissä yhdeksi heidän luokkaherruutensa takeista.

Sellaiset olosuhteet luonnollisesti rajoittivat työtätekevien joukkojen aktiivista osallistumista tieteen, taiteen ja kirjallisuuden kehittämiseen.

Nykyajan porvariston ideologit keinottelevat voimaperäisesti tällä seikalla. He todistelevat, että henkisen työn monimutkaiset muodot, jotka liittyvät politiikan ja talouden johtamiseen sekä luovaan työhön kulttuurin alalla, ovat muka mahdollisia vain „valituille”, niin sanotulle „valiojoukolle”, ts. riistoyhteiskunnan hallitsevien luokkien edustajille. Sitä vastoin nämä „teoretikot” julistavat työtätekevät kansanjoukot älyllisesti „ala-arvoisiksi”, jotka pystyvät tekemään vain „karkeaa” ruumiillista työtä.

Todellisuudessa äly ja lahjakkuus eivät ole luokkaoikeutta. Sellaiseksi etuoikeudeksi tulee riistoyhteiskunnassa vain älyn ja

lahjakkuuden mahdollisuus ilmaista itseään politiikan, tieteen, taiteen ja kirjallisuuden aloilla. Tämä mahdollisuus annetaan luokkayhteiskunnassa tavallisesti niille, jotka ovat lähtöisin varakkaista luokista.

Ja voidaan vain ihmetellä niiden monien tuhansien työtätekevien älyn, lahjakkuuden ja tahdon voimaa, jotka ovat riistoyhteiskunnankin olosuhteissa pystyneet näyttämään mihin kykenevät, antamaan olennaisen panoksen henkisen kulttuurin mitä erilaisimmilla aloilla tai tulleet eteviksi poliitikoiksikin. Sellaisia esimerkkejä on historiassa paljon. Talonpoikaisperheiden pojista Newtonista ja Lomonosovista tuli aikakautensa suurimpia tiedemiehiä. Tavallinen metsätyömies Abraham Lincoln esitti merkittävää osaa USA:n kansalaissodan aikana ja hänet valittiin presidentiksi. Kaupunkilaisalhaisosta lähteneestä Maksim Gorkista tuli suuri kirjailija. Voidaan luetella vielä paljon sellaisia nimiä. Mutta jokaista tällaista nimeä kohti tulee satoja ja tuhansia kansan keskuudessa esiintyneitä lahjakkuuksia, jotka ovat tuhoutuneet pääsemättä esiin. Riistoyhteiskunnan historia on kansan keskuudessa esiintyvien lahjakkuuksien todellinen hautausmaa.

Eräs sosialismin merkittävimmistä paremmuuksista onkin juuri siinä, että se tekee lopun tästä suurimman yhteiskunnallisen rikkauden, ihmislahjakkuuksien mielettömästä tuhlauksesta. Lakkauttaessaan kaikki säätyetuoikeudet, kaikki poliittiset ja taloudelliset etuoikeudet sosialismi luo edellytykset ihmisten kykyjen kaikinpuoliselle kehittämiselle ja järkipäiselle käyttämiselle, mikä jo sinänsä johtaa edistyksen valtavaan jouduttamiseen yhteiskuntaelämän kaikilla aloilla.

Mitä Ajatuksella kansanjoukkojen ratkaisevasta merkityksestä yhteiskunnallisessa kehityksessä on tärkeä sija marxismin-leninismin teoriassa. Se antaa yhteiskuntatieteelle avaimen historiallisen prosessin ymmärtämiseen, poistaa sen kaikkien ennen Marxia esitettyjen historia-teorioiden suurimman vajavaisuuden, että ne eivät ulottuneet kansanjoukkojen toimintaan. Samalla yhteiskunnan tutkimus suuntautuu tarkastelemaan kansanjoukkojen toimintaa ja niiden elämän ehtoja, mitä ilman historian kulkua ei voida ymmärtää.

Marxilais-leniniläisille puolueille ja näiden puolueiden jokaiselle jäsenelle on kansanjoukkojen historiassa esittämisen osan oikea käsittäminen käytännöllisen toiminnan ohjenuora. Se auttaa erottamaan kaikista työn aloista tärkeimmän — organisatorisen, ideologisen ja kasvatuksellisen työn työläisten ja kaikkien työtätekevien keskuudessa, keskittämään huomion ja voimat siihen. Historia tuntee paljonkin puolueita, niiden joukossa työtätekevien etujen puolustamista varten muodostettuja puolueita, jotka ovat kadonneet poliittiselta areenalta nimenomaan sen vuoksi, etteivät ole ymmärtäneet sellaisen työn merkitystä

eivätkä osanneet liittää ympärilleen joukkoja. Niinpä yhtenä pääsyynä „Narodnaja volja”-puolueen romahdukseen Venäjällä oli, että sen johtajat aliarvioivat joukkoja, ihannoivat kaikin tavoin „kriittisesti ajattelevien persoonallisuuksien” toimintaa ja rajoittivat taistelunsa sortajia vastaan yksilöteroriin.

Marxilais-leniniläisen teorian ajatuksella kansasta historian luoja on suuri merkitys myös työtätekeville joukoille itselleen. Paljastamalla erään kaikkien riistäjien sydämelle rakkaimman myytin — tarun, jonka mukaan ihmisyyhteiskunta saa muka olla kaikesta kiitollinen kouralliselle valittuja, joita ilman se ei muka voi elää eikä kehittyä, tämä ajatus herättää työtätekevien joukkojen itsetietoisuutta, innostaa niitä vapaustaisteluun, valaa niihin uskoa taistelunsa voitolliseen päätökseen viemisestä ja mahdollisuudesta toteuttaa sellaisen yhteiskunnan ihanteet, missä joukot ovat itse täysivaltaisia isäntiä.

Marxilainen oppi kansanjoukkojen ratkaisevasta merkityksestä historiassa herättää samalla työtätekevissä syvällisen vastuuntunnon yhteiskunnan kohtaloista. Se osoittaa heille, ettei pidä toivoa „pelastajaa” ja että ainoa sankari, joka voi vapauttaa kansat sorrosta ja uudistaa yhteiskunnan ihmiskunnan enemmistön toiveiden mukaisesti, ovat itse työtätekevät.

2. Yksilön merkityksestä historiassa

**Johtajien toiminta
historiallisen prosessin
välttämättömänä
aineksena**

Todistaessaan, että kansanjoukot esittävät ratkaisevaa osaa yhteiskunnan historiassa, marxilainen teoria antaa samalla tärkeän sijan etevien ihmisten, johtajien toiminnalle ja osoittaa, että he täyttävät yhteiskunnalle välttämätöntä tehtävää. Tämä ei koske vain tiedemiehiä, kirjailijoita ja taiteilijoita, joiden työn puuttuessa ei nykyoloissa olisi ajateltavissa tieteen ja kulttuurin kehitys, vaan tämä koskee samassa määrin myös yhteiskunnallisia ja poliittisia toimihenkilöitä, joukkojen, edistyksekkien luokkien ja poliittisten puolueiden johtajia.

Mikään yhteiskuntaluokka ei voi hallita yhteiskunnassa muutoin kuin tietynlaisen järjestön avulla. Mutta jokaisella luokkajärjestöllä täytyy toimiakseen olla johto ja siis johtajia. Tämä koskee sekä puolueita että muita yhteiskunnallisia järjestöjä ja myös valtiota. Johtajat viitoittavat ja muotoilevat luokan, valtion ja puolueen politiikan, järjestävät sen täytäntöönpanon sekä ohjaavat tuhansien ja miljoonien ihmisten toimintaa.

Johtajat ovat erityisen välttämättömiä nouseville luokille, jotka käyvät vallankumouksellista taistelua vallasta. Sillä päävoima, jonka sorretti luokka voi asettaa hallitsevan luokan valtiollista organisaatiota vastaan, on vallankumouksellisen järjestön voima. Mutta vallankumouksellinen järjestö ei ole ajateltavissa ilman kokeneita, taitavia ja tarmokkaita johtajia.

„Ei ainoakaan luokka historiassa ole saavuttanut herruutta nostamatta esiin poliittisia johtajiaan, etevimpiä edustajiaan, jotka kykenevät järjestämään liikettä ja johtamaan sitä”³, Lenin kirjoitti.

Johtajien toiminta ei siis ole mitään satunnaista historiallisessa prosessissa, vaan se on objektiivisesti välttämätöntä. Tämä seikka synnyttääkin harhakuvitelmia, että johtajat, nuo tai nämä etevät henkilöt olisivat muka historian liikkeellepaneva voima ja sen luojia. Johtajien toiminta esiintyy tapahtumien pinnalla, se on näkyvintä, havaittavinta ja pistää eniten silmään. Rajoittaen katseensa tähän ilmiöiden pintaan porvarilliset ideologit koettavatkin todistaa, että jotkut etevät ihmiset „luovat” muka kaikki tapahtumat ja että esimerkiksi 18. vuosisadan lopulla ja 19. vuosisadan alkupuolella Euroopassa tapahtuneiden vallankumousten ja sotien syynä oli Ranskan porvarillisen vallankumouksen johtajien ja Napoleonin toiminta, ja työläisten luokkataistelun syynä on kommunististen johtajien harjoittama „kiihotus”.

Todellisuudessa määrää historian kulun suurten yhteiskunnallisten ryhmien, luokkien ja joukkojen taistelu. Ja suurmiesten osuus historiassa voidaan ymmärtää vain tarkastelemalla heidän toimintaansa luokkien taistelun ja suurten yhteiskunnallisten ryhmien toiminnan ja taistelun yhteydessä.

Missä on etevien
historiallisten
henkilöiden voima?

Etevät yhteiskunnalliset henkilöt eivät ole tapahtumien ja liikkeiden luojia, vaan joukkojen ja yhteiskuntaluokkien johtajia. Suurten yhteiskunnallisten ryhmien heille

antama kannatus onkin juuri heidän voimansa alkulähde. Niin lahjakkaita ja viisaita kuin nämä toimihenkilöt sinänsä lienevätkin, ilman sellaista kannatusta he olisivat voimattomia, kykenemättömiä vaikuttamaan mitenkään olennaisesti tapahtumien kulkua. „Kun siis on kysymys niiden liikkeellepanevien voimien tutkimisesta”, Engels kirjoitti, „jotka ovat historiallisten henkilöiden vaikutteiden takana — on se sitten tietoista tai kuten usein sattuu tiedotonta — niiden voimien tutkimisesta, jotka muodostavat viime kädessä historian todelliset liikkeellepanevat voimat, ei ole katsottava niinkään paljon yksityisten henkilöiden vaikutteihin, ei etevimpienkään, kuin niihin vaikutteihin, jotka saavat liikkeelle suuret ihmisjoukot, kokonaiset kansat, ja kussakin kansassa vuorostaan kokonaiset luokat”⁴. Joukkojen ja luokkien vaikutteet taas eivät synny sattumalta. Niissä ilmenee historiallinen välttämättömyys ja lainmukaisuus.

Subjektivistien perusvirhe on siinä, että he eivät osaa edes asettaa oikein kysymystä yhteiskunnallisen kehityksen lainmukaisen luonteen ja etevien ihmisten toiminnan välisistä suhteista, sillä he tarkastelevat yhteiskunnallisia lakeja ja tätä toimintaa toisensa poissulkevinä voimina. Johtajien suuruuden he näkevät taidossa „pitää oman päänsä” ja toteuttaa tahtonsa

kaikesta huolimatta. Siten kuvattuina historian suurmiehet näyttävät samankaltaisilta kuin se Štšedrinin sankari, joka julisti: „Joko laki tai minä”.

Erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden johtajien joukossa on tietenkin esiintynyt ja esiintyy edelleenkin ihmisiä, jotka asettuvat historian objektiivisia lakeja vastaan. Sellaiset johtajat ovat luonteenomaisia taantumuksellisille luokille: näiden luokkien etu vaatiikin, että puolustetaan vanhentuneita yhteiskuntamuotoja, joihin heidän toimeentulonsa ja hyvinvointinsa on sidottu. Sen vuoksi seikkailuhengen leima näiden luokkien johtajien teoissa ei ole satunnaista. Havainnollisena esimerkkinä sellaisesta seikkailuhengestä voidaan mainita Hitlerin teot tai kommunismin hävittämisestä nykyisin haaveilevien imperialististen poliitikkojen toiminta. Mutta sellainen toiminta päättyy aina romahdukseen. Valtioiden ja kansojen historia on näyttänyt tuhansia kertoja toteen, ettei minkäänlainen, ei voimakastahtoisinkaan ihminen, vaikka hänellä olisi rajaton valttakin, voi mielivaltaisesti kumota historian lakeja tai kääntää sitä takaisinpäin.

Kaikkien ihmisten, myös suurmiesten, toiminta tapahtuu tiettyssä yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Nämä yhteiskunnalliset olosuhteet määräävät kehityksen objektiivisen lainmukaisuuden ja ne tekevät, jotka ovat yhteiskunnan ratkaistavina. Edistyksekkien luokkien esiin nostamat etevät henkilöt ovat suuria sen vuoksi, että tajuavat paremmin ja ennemmin kuin muut, mitkä ne tekevät ovat, mitä yhteiskunta tarvitsee edistyksellisessä liikkeessään ja mitä edistyksen puolesta taisteleva luokka tarvitsee. He näyttävät taistelun päämäärän, tien tämän päämäärän saavuttamiseen ja taistelevat valtavalla tarmolla sen puolesta, innostaen mukaansa luokkansa muita edustajia, järjestäen ja johtaen heitä.

Monet ihmiset ovat jättäneet itsestään muiston historiaan, esittäneet siinä jonkinlaista osaa. Mutta ei läheskään kaikkia heitä voida sanoa suurmiehiksi. Suurmiehiä historiassa ovat vain ne etevät henkilöt, jotka teoillaan myötävaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen, palvelevat yhteiskunnallisen edistyksen asiaa. Heidän toimintansa voi jouduttaa historian kulkua, lähentää uuden voittoa, helpottaa edistyksekkien luokkien ja yhteiskunnan tietä tähän voittoon ja lieventää yhteiskunnallisuudessa elämässä uuden synnytyksensä.

Yhteiskunnallinen tarve ja suurmiehet Etevien henkilöiden esiintulokin on erottamattomasti sidottu historialliseen lainmukaisuuteen.

Yhteiskunnassa on aina lahjakkaita ja kyvykkäitä ihmisiä. Mutta vasta yhteiskunnallisen tarpeen ilmaantuminen johtaa näitä tai noita kykyjä, älyllisiä ja luonteen ominaisuuksia omaavien ihmisten esiinnostamiseen, luo sille välttämättömät edellytykset. Erikaisen selvästi tämä ilmenee vallankumousten aikakausina, jolloin yhteiskunnallisten asioiden johtoon nousee

satoja ja tuhansia ihmisiä, jotka vielä äsken olivat olleet tunte-mattomia eivätkä olleet saaneet vanhan järjestelmän oloissa tilaisuutta osoittaa kykyjään ja lahjojaan. Aivan samoin sodan aikoina yhteiskunnallinen tarve luo olosuhteet sotapäälliköiden ominaisuuksilla varustettujen ihmisten esiintuloon.

Kuka nimenomaan on se henkilö, joka nousee esiin kyseisissä yhteiskunnallisissa oloissa, se jää tietenkin sattuman varaan, mutta itse sillä seikalla, että nousee esiin henkilöitä, jotka omi-naisuuksiltaan vastaavat aikakauden tarpeita, on lainmukainen luonne.

Engels kirjoitti: „Se seikka, että juuri tämä suurmies ilmestyy kyseisessä maassa määräämisenä, on tietenkin pelkkä sattuma. Mutta jos syrjäytämme tämän miehen, ilmaantuu kysyntä hänen paikalleen, ja sellainen sijainen löytyy — enemmän tai vähem-män onnistunut, mutta aikaa myöten löytyy. Että Napoleon, juuri tämä korsikkalainen, oli se sotilasdiktattori, joka oli käynyt välttämättömäksi sodan näännyttämälle Ranskan tasavallalle — se oli sattuma. Mutta ellei Napoleon olisi ollut, toinen olisi esit-tänyt hänen osansa. Tämän todistaa se, että aina, kun sellaista miestä on tarvittu, hän on löytynyt: Caesar, Augustus, Cromwell jne.”⁵

Jonkin etevän henkilön ilmaantuminen on sattuman varassa, mutta se ei suinkaan merkitse, että kuka tahansa voi ottaa sellai-sen henkilön paikan ja täyttää hänen historiallisen tehtävänsä. Tämän tehtävän täyttämiseen tarvitaan vastaavia ominaisuuksia ja kykyjä. Sen vuoksi johtajien paikalle nousevat tavallisesti ne henkilöt, joilla nämä ominaisuudet vississä määrin esiintyvät.

Mitä tulee näiden ominaisuuksien luonteeseen, niin se vaih-telee loputtomiin riippuen etevien henkilöiden toimintapiiristä, aikakauden olosuhteista, johtajia esiin nostavien yhteiskunnal-listen liikkeiden luokkaluonteesta jne.

Jokainen luokka nostaa esiin johtajia oman sosiaalisen luon-teensa, yhteiskunnallisen asemansa ja ratkaistavanaan olevien tehtävien mukaisesti. Esimerkiksi työväenluokan johtajille ovat välttämättömiä erikoiset ominaisuudet: vallankumouksellinen päättäväisyys ja rohkeus, joita proletariaatin historiallisen tehtävän luonnekin edellyttää; teoreettinen voima, jota vaatii se, että työ-väenluokan taistelu nojaa tieteelliseen teoriaan; kiinteä yhteys puolueeseen ja joukkoihin, joukkotyön järjestäjän kyvyt ja kokemus, usko työtätekevien luoviin voimiin, taito ei ainoastaan opettaa joukkoja, vaan myös oppia näiltä, jne.

Yksilön palvonta on ristiriidassa marxismin-leninismien kanssa. Marxismi-leninismi lähtee siitä, että luokkien ja kansanjoukkojen toiminta ja taistelu esittävät historiassa ratkaisevaa osaa. Johtajien todellinen merkitys voidaankin ymmärtää vain yhteydessä luokkien taisteluun, kansanjoukkojen toimintaan ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin, joita tämä taistelu synnyttää.

Sellaiseen historiankäsitykseen ei sovi yksilön palvonta — etevän johtajan kumarteleminen ja hänen joittenkin muka ylinhimillisten ansioittensa ja ominaisuuksiensa ylistely. Yksilön palvonta on marxilaisuuden kanssa ristiriidassa olevaa ideologiaa, joka juontaa juurensa feodalismin ja porvarillisen individualismin maailmankatsomuksesta.

Yksilön palvonta luo samalla edellytykset huonolle käytännölle, joka on ristiriidassa sosialistisen liikkeen tarpeiden ja etujen kanssa.

Johtajan ylenmääräinen ylistäminen, hänen ansioittensa liioittelemine tekee, tahdottakoon sitä tai ei, vahingollisen vaikutuksen joukkoihin ja haittaa niiden oikeaa kasvattamista. Yksilön palvonta synnyttää joukkojen keskuudessa virheellisiä käsityksiä, että työtätekevien ratkaistavina olevat tehtävät voisi täyttää joku toinen ja että johtajan kyvyt ja ansiot antaisivat miljoonille johdettaville aiheen luottaa suurmieheen, seurata passiivisesti „esivallan” kaavailuja ja ohjeita, koska se muka tietää ja näkee ennakolta kaiken, vapauttaen samalla sosialistisen liikkeen rivimiehet velvollisuudesta ajatella, tehdä aloitteita, luoda, vaikuttaa aktiivisesti tapahtumien kulkuun. Sellaiset käsitykset heikentävät jokaisen työtätekevän vastuuntuntoa sosialistisen liikkeen kohtaloista ja menestyksestä, heikentävät sitä omasta kohtalostaan määräävien ihmisten äärettömän arvokasta tunnetta, joka on niin selvästi ja vakuuttavasti ilmaistu puoluehymnin „Kansainvälisen” säikeissä:

Ei muuta johtajaa, ei luojaa
kuin kansa kaikkivaltias,
se yhteisönsä säätää, suojaa,
se on turva tarmokas.

Eikä siinä kaikki. Ideologian alalta käytäntöön vietyä yksilön palvonta kaventaa ja järkyttää väistämättömästi sitä erittäin syvälekäypää kansanvaltaisuutta, joka on elimellisesti ominaista sosialistiselle liikkeelle. Se vie niiden taistelun käytännössä muovautuneiden elämän normien rajoittamiseen, jotka auttavat joukkoja osallistumaan aktiivisesti liikkeeseen ja auttavat johtajia ottamaan oppia joukoilta ja yleistämään näiden toiminnan ja taistelun kokemuksia. Sen asemesta muodostuu toisenlaisia elämännormeja, jotka antavat johtajille ylenmäärin oikeuksia siirtäen johtamisen painopisteen yksilöllisiin päätöksiin, määräyksiin ja ohjeisiin. Sellainen käytäntö ei heikennä ainoastaan työtätekevien miljoonajoukkojen halua, vaan tilaisuuttakin aloitteellisuuteen ja koko luovan aktiivisuutensa kehittämiseen.

Samalla yksilön palvonta ehkäisee laajojen joukkojen mukaanvetämistä taisteluun kapitalismia vastaan ja uuden, sosialistisen yhteiskunnan rakentamista. Mutta eräs sosialistisen liikkeen suurimmista etuisuuksista onkin juuri siinä, että se

kykenee herättämään työtätekevien monimiljoonaiset kerrokset aktiiviseen historialliseen luomistyöhön. Taistelussa kapitalismin lopettamisen ja sosialismin rakentamisen puolesta on tärkeää käyttää tätä etuisuutta mahdollisimman suuressa määrin. Sosialistisen liikkeen tehtävät ovat niin suurenmoiset, etteivät etevimmätkään johtajat selviydy niistä koskaan yksinään, ilman kansanjoukkojen aktiivista osanottoa. Nerokkainkaan äly ei korvaa joukkojen ja puolueen kollektiivista älyä, runsain ja monipuolisinkaan henkilökohtainen kokemus ei korvaa miljoonien ihmisten kollektiivista kokemusta, suurinkaan henkilökohtainen uroteko ei korvaa kapitalismia vastaan taisteluun nouseiden ja sosialismia rakentavien työtätekevien joukkojen sankaruutta.

Tästä seuraa johtopäätös, että yksilön palvonta tuottaa suoranaista vahinkoa sosialistiselle liikkeelle, rajoittaen sen mitä suurimpien historiallisten etuisuuksien käyttämisen mahdollisuutta.

Lisäksi tulee yksilön palvontaa harjoitettaessa mahdolliseksi tuoda sosialistiseen liikkeeseen sen luonteelle vieraita, satunnaisia, tarpeettomia ja vahingollisiakin ilmiöitä, jotka johtuvat yksityisten johtohenkilöiden joistakin tietyistä kielteisistä luonteenpiirteistä.

Kuten sanottu, tuo tai tämä henkilö tulee luokan tai liikkeen johtoon teytynlaisten välttämättömien ominaisuuksien vuoksi. Ne juuri tekevätkin hänelle mahdolliseksi peruspiirtein ja pääasiassa ilmentää toiminnassaan kyseisen luokan tai liikkeen tarpeita. Mutta näiden välttämättömien ominaisuuksien ohella johtajien joukkoon nousseella henkilöllä saattaa olla sellaisiakin yksilöllisiä piirteitä, jotka voivat, vaikka ne olisivat toisarvoisia, vaikuttaa tietyissä olosuhteissa kielteisesti hänen yhteiskunnalliseen toimintaansa.

Niinpä J. V. Stalin kohosi johtajien joukkoon useiden ominaisuuksien ansiosta, jotka ovat välttämättömiä sosialistiselle liikkeelle, sellaisten kuin uskollisuus työväenluokan asialle, huomattavat järjestäjän ja teoretikon kyvyt, rautainen tahto ja leppymättömyys taistelussa vihollisia vastaan. Kaikki tämä teki Stalinille mahdolliseksi esittää merkittävää osaa vallankumouksellisessa liikkeessä ja sosialistisessa rakennustyössä Neuvostoliitossa sekä myös kansainvälisessä työväenliikkeessä.

Mutta Stalinin luonteessa oli toisiakin piirteitä — karkeutta, suvaitsemattomuutta toisten mielipiteiden suhteen, sairaalloista epäluuloisuutta ja oikullisuutta. Tavallisissa oloissa nämä kielteiset piirteet eivät olisi voineet aiheuttaa tuntuvaa vahinkoa asialle. Sen olisivat ehkäisseet sosialistisen yhteiskunnan, puolueen ja työväenliikkeen elämännormit, jotka edellyttävät kollektiivista johtoa, joukkojen tehokasta valvontaa johtohenkilöön nähden, laajaa työtätekevien demokratiaa, arvostelua ja itsearvostelua. Mutta tilanne, jossa Stalinin toiminta tapahtui, ei

ollut tavallinen. Sosialismin rakentaminen taloudellisesti takapajuisessa maassa, kapitalismin ympäröimänä, kiivaan luokkataistelun olosuhteissa ja puolueelle vihamielisten virtausten hyökkäillessä vaati erikoista keskitystä. Stalin pyrki viemään sen äärimmilleen, keskittäen itselleen ylenmäärin valtaa, rikkoen kollektiivisen johdon periaatteita, jotka ovat ominaisia kommunistisille puolueille. Sellaisessa tilanteessa hänen kielteiset henkilökohtaiset piirteensä alkoivat vaikuttaa tunnetulla tavalla hänen yhteiskunnalliseen ja puoluetoimintaansa, ja samalla myös puolueen ja maan elämään. Siten syntyi eräitä ilmiöitä, jotka ovat perinpohjin vieraita marxismille-leninismille ja sosialismille yhteiskunnallisena järjestelmänä: luopumista demokraattisista periaatteista useissa tärkeissä politiikan kysymyksissä, sosialistisen laillisuuden raskaita loukkauksia, aiheettomia vainotoimenpiteitä, eräiden täysin kelvottomien, puolueelle vieraiden henkilöiden — jotka olivat hivuttautuneet luottamukseen imartelun ja nöyristelyn avulla — kohottamista tärkeille toimipaikoille.

Nämä kielteiset ilmiöt eivät tietenkään muuttaneet neuvostoyhteiskunnan sosialistista luonnetta. Tuonakin aikana se jatkoi kehitystään sosialistisella tiellä, tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen lujittamisen, tuotantovoimien nopean kasvun, työtätekevien hyvinvoinnin, kulttuurin ja tietoisuuden kohottamisen tiellä. Huolimatta Stalinin persoonan palvonnan kaikista kielteisistä seurauksista maamme kansat saavuttivat tuona aikana merkittäviä voittoja. Mutta saavutukset olisivat olleet vieläkin suuremmat, jollei olisi ollut Stalinin virheitä ja yksilön palvontaa.

Yksilön palvonta on siis vierasta sosialistisen liikkeen koko hengelle ja tarpeille, se ei sovi yhteen marxismin-leninisin kanssa. Ei ollut satunnaista, että Marx, Engels ja Lenin taistelivat aina yksilön palvonnan kaikkia ilmauksia vastaan, olivat ehdottoman suvaitsemattomia imartelua ja ylistyspuheita kohtaan, varoittivat usein työväenluokkaa ja sen puoluetta johtajien kehuskelemisesta ja ylistelemisestä.

Näitä sosialistisen liikkeen perinteitä noudattaen Neuvostoliiton Kommunistinen puolue aloitti Stalinin persoonan palvontaa vastaan päättävän taistelun, johon kuuluvat toisaalta kasvatuksellinen ja ideologinen työ ja toisaalta yksilön palvonnan ilmaantumisen kaikkien mahdollisuuksien ehkäisemiseen, sosialistisen demokratian kehittämiseen ja leniniläisten puolue-elämän normien palauttamiseen suunnatut toimenpiteet. Tällä taistelulla on suuri merkitys koko sosialistiselle liikkeelle.

Porvaristo on yhdessä kaikenkarvaisten reformistien ja revisionistien kanssa yrittänyt käyttää hyväkseen Stalinin persoonan palvonnan arvostelua parjatakseen Neuvostoliittoa ja sosialistista järjestelmää, järkyttääkseen Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen moraalista arvovaltaa ja aiheuttaakseen epäsopua

ja hämminkiä työväenliikkeessä. Mutta nämä yritykset ovat epäonnistuneet. Imperialismin apureiden kaikista ponnisteluista huolimatta on yleisenä tuloksena taistelusta yksilön palvontaa vastaan ollut sosialistisen liikkeen jatkuva nousu, sen eheyden ja yhtenäisyyden lujittuminen.

Marxilais-leniniläiset puolueet ovat osanneet torjua oikeaan aikaan myös johtajien merkitystä koskevat nihilistiset katsomukset ja anarkistiset mielialat, joita sosialismin viholliset ovat yritteliäästi paisutelleet. Taantumus on jo kauan sitten ottanut tavoitteekseen työtätekevien johtajien parjaamisen ja halventamisen, yrittäen siten järkyttää ja hajottaa työväenliikettä. Mutta työtätekevien joukkojen valtaenemmistö ymmärtää, että työväenluokan etevien johtajien arvovallalla ja kansan suosiolla ei ole mitään yhteistä puolueen tuomitseman yksilöpalvonnan kanssa. Arvovalta ja kansansuosio eivät ole yksistään oikeutettua seurausta työväenluokan parhaimpien johtajien toiminnasta. Ne ovat samalla työväenliikkeen tärkeä ase taistelussa sosialismin puolesta. Koko työläisten vapaustaistelun kokemus todistaa sitä. Ilman arvovaltaisia, joukkoihin yhteydessä olevia ja niiden suosiota nauttavia johtajia ei ole järjestynyttä sosialistista liikkettä, ei ole eikä voi olla suuria voittoja taistelussa sosialismin puolesta. Työväenluokan parhaimmat johtajat, jotka ovat kiinteässä yhteydessä kansaan ja johtavat menestyksellisesti työtätekevien taistelua heidän elinotujensa ja ihanteittensa puolesta, esittävät merkittävää osaa historiassa ja ansaitsevat kansan kunnioituksen.

3. Kansanjoukkojen esittämä osa yhteiskunnallisessa ja poliittisessä elämässä nykyaikana

Marxilainen ajatus kansasta historian luojana pitää paikkansa kaikkiin aikoihin ja aikakausiin nähden. Mutta kansanjoukkojen toimintaa on katsottava kehittyvänä. Yhteiskuntamuodon muuttuessa toiseksi muuttuvat ne yhteiskunnalliset olosuhteetkin, joissa kansanjoukkojen työ ja taistelu tapahtuu, ja samalla muuttuu myös niiden esittämä osa elämässä ja yhteiskuntakehityksessä. Siitä lähtien kun yhteiskunta jakautui luokkiin, on näiden muutosten yleinen suunta vienyt sen vaikutuksen kasvuun, joka työtätekevillä joukoilla on yhteiskunnallisen elämän eri puolien kehitykseen ja ennen muuta politiikkaan.

**Kansanjoukkojen
merkityksen
lisääntyminen
politiikassa**

Riistojärjestelmän oloissa hallitsevat riistäjaluokat monopolisoivat yhteiskunnan hallinnon, sen sisäisten ja ulkoisten asioiden hoitamistehtävät. Vastarinta riistäjille,

luokkataistelu, on ainoa kansanjoukkojen käytettävissä oleva keino vaikuttaa politiikkaan. Näissä oloissa määrää työtätekevien sortajia vastaan käymän luokkataistelun taso kokonaan

kansanjoukkojen merkityksen poliittisessa elämässä. Siirryttäessä yhdestä yhteiskuntamuodosta toiseen on tämä taso tullut yhä korkeammaksi.

Orjanomistajain yhteiskunnan historia tarjoaa paljon esimerkkejä orjien uhrautuvasta taistelusta. Orjien luokka oli kuitenkin erikielistä ja eriheimoista joukkoa, joka vaivoin voi yhtyä suureksi yhteiskunnalliseksi voimaksi ja jolla oli varsin alhainen luokkataajunta. Tavallisesti orjakapinoiden osanottajat eivät ajatelleet taistelua orjanomistujärjestelmää vastaan, vaan pyrkivät ainoastaan pakenemaan kotiseudulleen ja hankkimaan sillä tavalla vapautensa.

Feodalismiin siirtyminen antoi työtätekeville laajempia taistelumahdollisuuksia sortajia vastaan. Maaorjatalonpojat elivät ja tekivät työtä kotiseudullaan, puhuivat samaa kieltä ja tajusivat paljon suuremmissa määrin kuin orjat solidaarisuutensa taistelussa feodaalierhoja vastaan. He oppivat vähitellen muodostamaan yhteyksiä kaupunkien köyhälistöön, etsivät liittoa sen kanssa. Talonpoikien taistelu sai usein suuria alueita käsittävien kapinoiden muodon. Siitä huolimatta talonpoikaisliikkeilläkin oli omat elimelliset heikkoutensa, jotka johtuivat talonpoikaiston omasta luokkaluonteesta — kapinoiden paikallinen rajoittuneisuus, organisatorinen heikkous jne.

Työväenluokka kohotti taistelun riistäjiä vastaan korkeimmalle asteelle. Se on historian järjestynein sörretty luokka ja ainoa luokka, joka esiintyy tieteellisen maailmankatsomuksen täydessä asevarustuksessa. Se ei ole ainoastaan kansallinen, vaan kansainvälinenkin voima, jota liittävät yhteen proletaarisen solidaarisuuden lujat siteet. Kaikki tämä tekee työläisten luokkataistelun erikoisen tehokkaaksi, niin että se voi vallankumouksettominakin „rauhallisina” aikajaksoina esittää valtavaa osaa poliittisessa elämässä.

Työtätekevien luokkataistelun kehitys saavuttaa kohokohdansa sosialistisen vallankumouksen kaudella. Sen tuloksena syntyy uusi yhteiskunta, jossa politiikka muuttuu kansanjoukkojen pakottamis- ja kurissapitovälineestä niiden saavutusten ja etujen puolustamisvälineeksi. Se on mitä tärkein murros ihmiskunnan historiassa. Tästä lähtien alkavat työväenluokan ja sen puolueen johtamat kansanjoukot itse määrätä ja suunnata politiikkaa. Virallisen politiikan kohteesta, objektista ne muuttuvat sen subjektiksi. Tämä johtuu sosialistisen yhteiskunnan luonteesta ja saa takeensa koko sen elämänmuodosta.

Kansanjoukot nykyajan ratkaisevana poliittisena voimana Kansanjoukkojen merkityksen lisääntyminen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä on siis historiallisen kehityksen lainmukaisuutta. Mitä vaikeammat tehtävät nousevat yhteiskunnan eteen, mitä syvällisempiä ja perusteellisempiä yhteiskunnallisia muutoksia näiden tehtävien ratkaiseminen vaatii, sitä laajemmat ihmisjoukot esiintyvät tietoisina

historiallisina henkilöinä, yhteiskunnallisten muutosten luojina. Tämä ajatus, kuten Lenin korosti, on eräs syvällisimmistä ja tärkeimmistä marxilaisessa teoriassa ⁶. Se selittää muun muassa, miksi meidän aikakaudellamme — riistäjien herruuden lopullisen luhistumisen ja kommunismin rakentamisen aikakaudella — kansanjoukkojen esittämä osa yhteiskunnallisessa elämässä kasvaa erittäin nopeasti. „Miljoonat ja kymmenet miljoonat ihmiset”, Lenin kirjoitti, „luovat nyt itsenäisesti historiaa” ⁷.

Missä tämä ilmenee konkreettisesti?

Ennen muuta siinä, että maissa, joissa elää kolmannes ihmiskuntaa, ovat kansanjoukot aikaansaaneet perusteellisen historiallisen kääntein tehden ainoa lopun järjestelmästä, joka piti niitä murjottuina, sorrettiina ja nöyrytettyinä. Sosialistisissa maissa työtätekevät ovat tulleet oman elämänsä isänniksi, ainoaksi voimaksi, joka määrää yhteiskunnan kohtaloista. Siten he ovat kumonneet riistäjien sepittelemät tarut, että ilman sortajia yhteiskunta, sen talous, sivistys ja kulttuuri joutuvat väistämättömästi rappiolle ja tuhoutuvat. Sosialististen maiden työtätekevien uroteko on innostavana esimerkkinä koko maailman kansanjoukoille.

Työn ihmisten valtavat joukot ovat heränneet ja lähteneet liikkeelle myös siirtomaissa ja riippuvuussuhteissa olevissa maissa. Aikakausi, jolloin imperialistiset vallanpitäjät eivät ottaneet heitä laskuissaan huomioon vaan kohtelivat kuin vetojuhtia, on jäänyt peruuttamattomasti menneisyyteen. Näiden maiden työtätekevät ovat esittäneet koko maailman kuullen oikeusvaatimuksensa, sen, että he ovat samanlaisia ihmisiä kuin kaikki muutkin ja vaativat inhimillisiä toimeentulon ehtoja. Kymmenen vuoden kuluessa tämä on aiheuttanut olennaisia muutoksia koko maailmankuvaan, tehnyt lopun planeettamme väestön jakamisesta kouralliseen täysin oikeuksin varustettuja kansakuntia, jotka ratkaisevat maailman kohtalot, ja sorrettujen ja riistettyjen „värillisten” kansojen toista miljardia ihmistä käsittävään joukkoon, jota imperialistit kiusasivat kauan aikaa saamatta rangaistusta.

Suuria muutoksia on tapahtunut kapitalististenkin maiden työtätekevien asemassa. He eivät vielä ole vapautuneet sorrosta. Mutta voidaanko heidän merkitystään poliittisessa elämässä verrata edes siihen mitä oli muutama vuosikymmen sitten, menneistä historiallisista aikakausista puhumattakaan? Tänään on työtätekevästä niissäkin maissa, joissa riistäjät vielä hallitsevat, tullut suuri voima, jota imperialistiset vallanpitäjätkään eivät voi jättää pois laskuistaan. Työtätekevillä on poliittiset puolueensa, usein huomattava edustus valituissa valtaelimissä, oma lehdistönsä ja mitä erilaisimmat järjestönsä. Tavallisten ihmisten harrastus yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kysymyksiin, sellaisiininkin, joita vielä aivan äskettäin eivät saaneet käsitellä muut kuin ammattipoliitikot, on kasvanut valtavassa määrässä.

Työtätekevien etummaisoin osa, joka käsittää etunsa selvästi, oppii yhä paremmin hallitsemaan näiden etujen puolesta käytävän taistelun tärkeimpiä muotoja.

Porvarillisten maiden kansanjoukkojen kasvava vaikutus politiikkaan avaa niille laajoja näköaloja menestykselliseen taisteluun välittömien taloudellisten ja poliittisten etujensa puolesta. Erittäin tärkeää on, että mahtavan sosialistisen järjestelmän ja yhä laajenevan rauhanvyöhykkeen olosuhteissa kansanjoukoille ilmaantuu ensimmäisen kerran historian aikana mahdollisuus ehkäistä uusi sota, joka hävitystekniikan ollessa nykyisellä tasollaan uhkaa satojen miljoonien ihmisten olemassaoloa.

Työtätekevien poliittisen aktiivisuuden voimistuminen avaa niille uusia mahdollisuuksia myös taistelussa lopullisten päämääriensä puolesta, tekee uuden, sosialistisen yhteiskunnan syntymisen läheisemmäksi, vaivattommammaksi ja helpommaksi, ja suotuisissa olosuhteissa tekee mahdolliseksi rauhanomaisen siirtymisen sosialismiin.

Työtätekevien miljoonajoukkojen mukaantulolla historialliseen luomistyöhön on näin ollen valtava merkitys nykyaikaisen yhteiskunnan koko elämälle. On luonnollista, että porvaristo ja työväenluokka suhtautuvat eri tavoin tähän aikakautemme tärkeään ilmiöön.

Taantumuksellinen porvaristo näkee kansanjoukkojen vaikutuksen kasvun yhteiskunnallisessa elämässä uhkana kapitalistisen järjestelmän olemassaololle, alituisena esteenä mieleisensä sisä- ja ulkopolitiikan harjoittamiselle. Työtätekevien miljoonajoukkojen mukaantulo tietoiseen historialliseen luomistyöhön herättää sen vuoksi taantumusporvariston poliitikkojen ja ideologien keskuudessa mitä suurinta levottomuutta ja hämminkiä. He toittavat pakokauhun vallassa, että nyt on tulossa „massojen yhteiskunnan”, „lauman herruuden” aikakausi, joka rikkoo historian normaalin kulun, uhkaa yhteiskuntaa kaikilla mahdollisilla onnettomuuksilla.

Mutta porvaristo ei tyydy vain panettelemaan joukkoja. Se ponnistaa kaikkensa supistaakseen työtätekevien osuuden politiikassa vähimmäismäärään, riistääkseen heiltä mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnan elämään ja kehitykseen. Siitä ovat todistuksina imperialistisen porvariston sotaretki demokratiaa vastaan, sitkeät yritykset saattaa voimaan fasistinen järjestys, jonka tarkoituksena onkin tehdä olemattomaksi joukkojen vaikutus yhteiskunnalliseen elämään.

Tämän ohella taantumusporvaristo turvautuu taidokkaasti kehitettyyn valehteluun ja demagogiaan, koettaa saada joukot mukaansa ja alistaa nämä vaikutusvaltaansa. Tämä on viimeinen panos kansanvastaisten voimien pelissä. Sellaisten tempujen vaaraa ei ole aliarvioitava. Imperialistien puolellahan on paitsi miljardeissa laskettavia varoja ja mahtavaa propaganda-

koneistoa, myös työtätekevien henkisen orjuuttamisen valtava kokemus, jota on kartutettu vuosisatoja kestäneen pääoman herruuden aikana. Käyttämällä hyväkseen kansanjoukkojen erään osan, varsinkin pikkuporvarillisten aineiden takapajuisuutta on taantumusporvaristo usein onnistunut saamaan puolelleen ja tekemään politiikkansa välikappaleeksi huomattavia väestökerroksia. Niin kävi fasistisessa Saksassa ja fasistisessa Italiassa. Varsin suuri osa kapitalististen maiden työtätekevästä on tänäänkin porvariston vaikutuksen alaisena.

Ei edes niissä maissa, joissa työväenluokka on päässyt valtaan, maailmanporvaristo jätä käyttämättä pienintäkään mahdollisuutta hajaannuksen aiheuttamiseksi työtätekevien riveissä; se tunkeutuu jokaiseen rakoon, käyttää hyväkseen jokaista virhettä alistaakseen vaikutusvaltaansa vaikkapa pienenkin osan joukoista. Unkarin tapahtumat syksyllä vuonna 1956 ovat siitä kaunopuheisena todistuksena.

Mutta miten porvaristo uurastaneekaan, millaisia juonia se punoneekaan, se ei voi kulkea samaa matkaa kansanjoukkojen kanssa. Se voi jonkin aikaa pettää työtätekevien jotakin osaa, mutta pysyen riistävänä ja sortavana luokkana se ei koskaan voi muodostaa heidän kanssaan lujaa liittoa. Siitä syystä kansanjoukkojen esittämän osan kasvaminen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä on taantumusporvariston heikkouden lähde, sen herruuden lähestyvän luhistumisen merkki.

Toista on työväenluokka. Se itse muodostaa merkittävän, monissa maissa suurimman osan työtätekevästä väestöstä, kansanjoukoista. Eikä siinä kaikki. Perusetujen syvä yhteisyys liittää työväenluokkaa kaikkiin muihin työtätekeviin niin porvaristoa vastaan käytävän taistelun kuin uuden, sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön ajanakin. Siitä syystä kansanjoukkojen vaikutuksen kasvaminen yhteiskunnan elämässä on työväenluokan voiman, sosialismin asemien lujittumisen lähde, sen suuri historiallinen saavutus.

Mutta tämä ei vapauta työväenluokan tietoisinta osaa, sen marxilais-leniniläistä etujoukkoa, pitämästä huolta yhteyksien lujittamisesta joukkoihin. Porvaristoa vastaan käytävän kiivaan luokkataistelun oloissa sellainen yhteys ei synny automaattisesti. Se vaatii jokaisen kommunistin, jokaisen tietoisien työtätekevän alituisia ponnistuksia ja huomiota. Taistelu joukoista pysyy nykyisinkin marxilais-leniniläisten puolueiden politiikan perustana. Miljoonien uusien ihmisten mukaantulo yhteiskuntapoliittiseen elämään tuo entistä kärkevämmin esille heidän yhdistämisensä, järjestämisensä ja kasvattamisensa tehtävän. Siitä, miten menestyksellisesti tämä tehtävä ratkaistaan, riippuu monessa suhteessa työtätekevien vapausliikkeen nykyaikana ilmaantuneiden ennennäkemättömien mahdollisuuksien käyttäminen.

Kansanjoukkojen merkityksen kasvaminen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä johtaa historiallisen kehityksen,

yhteiskunnallisen edistyksen vauhdin jättiläismäiseen nopeuttamiseen. Tämä vauhti on lisääntynyt meidän aikanamme siinä määrin, että jokaista vuosikymmentä voidaan sen sisällön ja ihmiskunnan kulkeman tien merkityksen puolesta verrata aikaisemman historian kokonaisuun vuosisatoihin.

Kehityksen jouduttaminen nykyaikana on sosialismiin ja kommunismiin johtavan liikkeen jouduttamista.

Lenin kirjoitti: „Voitto tulee olemaan riistettyjen puolella, sillä heidän puolellaan on elämä, heidän puolellaan on lukumäärän voima, joukkojen voima, niin sanotun „yksinkertaisen kansan”, työläisten ja talonpoikien koko uhrautuvan, aatteellisen, rehellisen, eteenpäin ryntäävän, uuden rakentamiseen heräävän, tarmon ja lahjakkuuksien koko jättiläismäisen varaston ehtymättömien lähteiden voima. Heidän puolellaan on voitto”⁸.

7. LUKU

YHTEISKUNNALLINEN EDISTYS

1. Yhteiskunnan kehityksen etenevä luonne

Yhteiskunnan kehitys tapahtuu kokonaisuutta katsoen house-
vassa linjassa, se on edistystä, etenevää liikettä alemmista
muodoista korkeampiin. Marxilainen teoria tekee tämän johto-
päätöksen historiallisen prosessin tieteellisestä analyysistä, ei
subjektiivisten halujen ja toiveiden perusteella, vaan tarkoin
objektiivisten kriteerioiden perusteella, jotka tarjoavat mahdolli-
suuden päätellä, mikä yhteiskunnan tyyppi ja mikä kausi sen
kehityksessä ovat edistyksellisempiä.

Edistyksen kriteeriot Edistyksen objektiiviset kriteeriot ovat eri-
laisia elämän eri aloilla. Edityksestä
ihmisten terveydenhoidon ja aineellisen hyvinvoinnin alalla
voimme esimerkiksi päätellä keskimääräisen iän perusteella.
Kulttuurin edityksestä antavat kuvan sellaiset tosiasiat kuin
luku- ja kirjoitustaitoisten ja myös keski- ja korkeakoulun käy-
neiden ihmisten prosenttiluku, koulujen ja kirjastojen, tieteellisten
laitosten ja teattereiden määrä jne. Samanlaisia edityksen
kriteerioita voidaan löytää myös monista muista yhteiskunta-
elämän piireistä.

Mutta tehdäkseen päätelmiä koko yhteiskunnan eikä vain sen
eri puolien etenevästä kehityksestä tarvitaan toisenlaista kritee-
riota — yleisintä, universaalista. Marxilais-leniniläinen tiede
pitää sellaisena kriteeriona, ts. tuon tai tämän yhteiskuntamuod-
on edityksellisyyden osoittimena *tuotantovoimien kehitystä*.
Edityksellisempi on se yhteiskuntamuoto, joka avaa uusia
mahdollisuuksia tuotantovoimien kehitykselle, turvaa niiden
nopeamman kasvuvauhdin, saavuttaa niiden korkeamman tason.

Mistä syystä marxilaiset antavat juuri tälle kriteeriolle ensi-
sijaisen merkityksen?

Ennen muuta siitä syystä, että tuotantovoimien kehitys on
välitön edityksen osoitin sellaisella mitä tärkeimmällä alalla

kuin ihmisten toimeentulovälineiden tuotannossa. Kehittäessään tekniikkaa sekä kartuttaessaan työtottumuksia ja ympärillään olevaa luontoa koskevia tietoja ihmiset vapautuvat vähitellen sokeiden luonnonvoimien vallasta, oppivat hallitsemaan niitä, käyttävät ja muokkaavat yhä laajemmin luontoa omaksi hyväkseen. Siten tuotantovoimien kehitys määrää ihmisen luonnosta saaman vallan asteen. Mutta kysymys ei ole vain tästä. Tuotantovoimien kehityksestä riippuu viime kädessä edistys yhteiskuntaelämän muillakin aloilla — yhteiskunnallisten suhteiden, kulttuurin ym. aloilla.

Tunnettuahan esimerkiksi on, että vasta sen jälkeen, kun ihmisen työ alkoi tuottaa itsensä tuottajan elämän ylläpitoon välttämättömien toimeentulovälineiden ohella vielä lisätuotettaakin, saattoi osa yhteiskunnan jäsenistä vapautua ruumiillisesta työstä ja ryhtyä harrastamaan tiedettä, taidetta ja kirjallisuutta. Tämä taas johti ensimmäisiin vakaviin saavutuksiin henkisessä kulttuurissa.

Ollen edellytyksenä yhteiskuntamuotojen toisiaan seuraaville vaihtumisille tuotantovoimien kehitys johtaa sellaisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin, jotka mahdollistavat edistyksen yhteiskuntaelämän erilaisilla tärkeillä aloilla. Luokkayhteiskunnan historian kuluessa lakkautettiin työtätekevien henkilökohtaisen riippuvuuden ja sorron karkeimmat muodot — orjuus ja sitten maaorjuus. Tuotantovoimien kehityksen mukana kohosi työtätekevien kulttuuri, heidän tietoisuutensa ja järjestyneisyytensä. Sen tuloksena voimistui yhteiskunta- ja talousmuodosta toiseen kansanjoukkojen yhteiskunnallinen ja poliittinen aktiivisuus ja niiden yhteiskunnan elämässä esittämä osa.

Tuotantovoimien kehitys, joka on edellytyksenä muutoksille taloudellisessa järjestelmässä, valmistee viime kädessä ihmiskunnan täyttä vapauttamista niiden yhteiskunnallisten voimien ikeestä, jotka olivat vaikuttaneet tuhansien vuosien kuluessa yhtä sokeasti, väkivaltaisesti ja hävittävästi kuin luonnonvoimat. Kysymys on riistojärjestelmän yhteiskunnallisista ja taloudellisista suhteista, joiden vallitessa aineellisia hyödykkeitä tuottavat ihmiset eivät voi määrätä niistä, ja kokonaiset luokat, jotka muodostavat yhteiskunnan enemmistön, joutuvat alistumaan pienen sortajaryhmän valtaan, menettävät oikeuden päättää omasta työstään, kohtalostaan ja elämästäänkin.

Tuotantovälineiden yksityisomistus, ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto ja yhteiskunnan jakautuminen vihollisluokkiin ovat vieraiden yhteiskunnallisten voimien aikaansaaman ihmisten orjuuttamisen perusta. Vasta sitten, kun tuotantovoimat ovat saavuttaneet riittävän korkean kehitystason, ihmiskunta voi päästä riistosta ja vapautua sitä orjuuttavista antagonistisen luokkayhteiskunnan yhteiskunnallisista ja taloudellisista suhteista; tämä tapahtuu sosialismin vallitessa. Sen päästyä voitolle ja sitä mukaa kuin kommunismia rakennetaan ihmiset oppivat

hallitsemaan yhteiskunnallisen kehityksen voimia, mikä tarjoaa mahdollisuuden ottaa uusi ratkaiseva askel eteenpäin luonnonvoimien alistamisessa ihmiselle sekä toteuttaa näiden voimien tietoinen ja suunnitelmallinen käyttäminen koko yhteiskunnan hyväksi.

„Ihmiä ympäröivien elinehtojen piiri, joka tähän asti on hallinnut heitä, joutuu nyt ihmisten hallinnan ja valvonnan alaiseksi, ihmisten, joista nyt ensi kerran on tullut tietoisia ja todellisia luonnon valtiaita, koska he itse voivat määrätä omasta yhteiskunnallistetusta elämästään... objektiiviset, vieraat voimat, jotka siihen saakka hallitsivat historiaa, joutuvat ihmisten itsensä valvottaviksi. Vasta siitä alkaen ihmiset tulevat itse täysin tietoisesti tekemään historiaansa, vasta siitä alkaen heidän liikkeellepanemillaan yhteiskunnallisilla syillä tulee olemaan etupäässä ja alati kasvavassa määrässä myös heidän tahtomansa vaikutukset. Se on ihmiskunnan hyppäys välttämättömyyden valtakunnasta vapauden valtakuntaan”¹ (*Engels*).

Ottaessamme tuotantovoimien kehityksen ratkaisevaksi edistyksen kriteerioksi tulemme väistämättömästi johtopäätökseen yhteiskunnan kehityksen etenevästä luonteesta. Onhan tuotantovoimien taso tämän kehityksen toisesta vaiheesta toiseen tapahtuessa kohonnut, jokainen yhteiskuntamuoto on avannut uusia mahdollisuuksia tekniikan ja työn tuottavuuden kasvuille ja yhteiskunnallisessa tuotannossa tapahtuneiden muutosten jälkeen on tapahtunut edistyksellisiä muutoksia koko yhteiskuntaelämässä.

Siitä tosiasiasta, että tuotantovoimien kehitys on yhteiskunnallisen edistyksen perusta, seuraa toinenkin johtopäätös: yhteiskunnan etenevä liike, tämän liikkeen suunta on historiallinen välttämättömyys. Tämä merkitsee, etteivät yksityiset ihmiset eivätkä kokonaiset luokatkaan voi pysähdyttää yhteiskunnan etenevää kehitystä, eivät voi muuttaa mielin määrin sen suuntaa.

Senkaltaisia yrityksiä on, kuten tunnettua, tehty usein, mutta ne ovat aina päättyneet täydelliseen romahdukseen. Millaisia epätoivoisia yrityksiä imperialismi onkaan tehnyt palauttaakseen kapitalistisen järjestelmän Neuvostomaahan! Mutta kaikki nämä yritykset ovat päättyneet häpeälliseen romahdukseen. Samanlaisen romahduksen kokivat USA:n imperialistit yrittäessään asettaa esteitä sosialistisen vallankumouksen tielle Kiinassa ja muissa kansandemokratian maissa, säilyttää siellä aikansa yli eläneen taantumusjärjestelmän.

Nykyaikakautena yhteiskunnallinen edistys liittyy erottamattomasti sosialismiin siirtymiseen. Kapitalismi on käyttänyt mahdollisuutensa loppuun. Sen tuotantosuhteet ovat muuttuneet tuotantovoimien kehityksen kahleiksi. Näiden suhteiden säilyttäminen käy yhä raskaammaksi ja vaarallisemmaksi yhteiskunnalle.

Puolustaessaan yhteiskunnan etenevän kehityksen ajatusta marxismi-leninismi ilmaisee nykyajan vallankumouksellisimman luokan, työväenluokan katsomuksia ja etuja. Tämä luokka ei pelkää tulevaisuutta, se on täynnä uskoa edistykseen, joka tuo vapautuksen ei ainoastaan tälle luokalle itselleen, vaan myös koko ihmiskunnalle.

**Imperialistisen
porvariston ideologit
ovat edistykseen
vihollisia**

Toisin on nykyaikaisen porvariston laita. Muututtuaan taantumukselliseksi, laskusuuntaan kulkevaksi luokaksi se luopuu edistykseen ajatuksesta, jota sen eturivin edustajat puolustivat kiihkeästi 18. vuosisadan lopulla ja 19. vuosisadan alussa. Meidän aikamme porvaristolle ovat paljon mieluisempia teorit, jotka eivät puolusta edistystä, vaan pysähdystilaa tai vieläpä yhteiskunnan takaperointakin liikettä. Tässä on erityisesti sen menestyksen salaisuus, jonka saksalaisen taantumuksellisen filosofin O. Spenglerin esittämä teoria historian kurimuksesta (eli „kierrosjakso“-teoria) on saavuttanut porvarillisessa maailmassa ja jota nykyisin saarnaa englantilainen historioitsija ja sosiologi A. Toynbee. Tämän teorian mukaan jokainen yhteiskunta kulkee kehityksessään pakolliset vaiheet: kevät—kesä—syky—talvi, tai lapsuus—nuoruus—kypsyys—vanhuus. Tämän ympyrän täyttyminen merkitsee kyseisen yhteiskunnan tuhoa, sen paluuta kehityksensä lähtökohtaan. Uusi kierrosjakso ei ole edistystä vaan ainoastaan uusi kierros historian ikuisessa ympyrässä. Sovelletuna nykyiseen aikakauteen tämän täytyy Spenglerin, Toynbeen ja heidän kannattajiensa mielestä merkitä, että vaikka porvarillinen sivistys onkin joutunut rappiotilaan (mitä eivät edes kapitalismin puolustelijat voi kieltää), sen tuho ja vaihtuminen toiseen, ts. sosialistiseen sivistykseen ei muka merkitse edistystä, vaan on päinvastoin siirtymistä yhteiskunnallisen kehityksen alemmalle asteelle, josta alkaa uusi kierrosjakso.

Monet porvariston puolustelijat valitsevat toisenlaisen menetelmän taistellessaan tieteellistä sosialismia vastaan. Kieltäen historian lainmukaisuuden he hylkäävät yhteiskunnallisen kehityksen ja edistykseen käsitteenkin ja ehdottavat, että sen sijaan puhuttaisiin vain „sosiaalisesta muutoksesta”. Tällä muutoksella on heidän mielestään satunnainen luonne, se voi tapahtua mihin suuntaan tahansa mitä erilaisimpien seikkojen vaikutuksesta. Sellainen katsomus, selittää länsisaksalainen sosiologi L. von Wiese, tekee mahdolliseksi „pidättyä kaikista päätelmistä siihen nähden, tapahtuuko kehitys huonompaan vai parempaan päin ja onko olemassa syy-yhteyttä menneisyyden ja nykyisyyden ja varsinkin tulevaisuuden välillä, ja rajoittua toteamaan pelkkä vaihtuminen ja muutos”. Näin nykyiset porvarilliset sosiologit luopuvat luokkaetujensa vuoksi 19. vuosisadan tieteen tärkeästä

saavutuksesta — objektiivisten lakien alaisen etenevän kehityksen käsitteestä.

Laajalti levinneitä ovat porvarillisessa ideologiassa myös katsomukset, joiden mukaan edistys, etenevä kehitys on mahdollista vain tieteessä ja tekniikassa, mutta ei yhteiskunnallisten suhteiden, politiikan ja moraalin alalla (niin sanottu „moraalisen jälkeenjäämisen” eli „moraalisen irrottumisen” teoria). Nämä yhteiskunnallisen elämän alueet määräytyvät taantumuskellisten teoreetikkojen mielestä „ihmisluonteen” ikuisten, muuttumattomien ominaisuuksien mukaisesti, jotka sysäävät ihmisiä väkivaltaan, rikoksiin, hyökkäyksiin jne. Tieteen ja tekniikan kehitys muka antaa näille hävityspyrkimyksille vain uuden, yhä vaarallisemman asean. Sillä tavalla kapitalismin puolustelijat koettavat vyöryttää lahoavan kapitalistisen järjestelmän synnyttämät onnettomuudet ja mätäpaiseet tarunomaisen „ihmisluonteen” tilille.

Pyrkinessään suojelemaan kapitalismia arvostelulta näiden katsomusten kannattajat julistavat suurimmaksi pahaksi tieteen ja tekniikan kehityksen. Varsin usein he saarnaavat avoimesti paluuta feodaaliseen järjestelmään, maalaiselämään ja kirkon valtaan kaikilla yhteiskunnallisen elämän aloilla, väittäen, että vain siten voidaan vielä pelastaa ihmiskunta lähestyvältä katastrofilta.

Miten lohduttomaksi ja synkäksi porvariston ideologit kuvittelevat yhteiskunnan tulevaisuuden, siitä voidaan päätellä eräiden kaunokirjallisuuden tuotteiden, sellaisten kuin A. Huxleyn, E. M. Forsterin ja muiden kirjailijoiden utooppisten romaanien perusteella.

Näistä romaaneista ei löydä jälkeäkään luottamuksesta tulevaisuuteen, valoisista toiveista, elämänmyönteisestä optimisista, joiden sävyttämiä olivat useimmat menneisyyden utooppiset romaanit. Parhainta, mitä nykyisten porvarillisten utopioiden laatijat ennustavat maailmalle, on yhteiskunta, missä tietty aineellinen hyvinvointi on saavutettu täydellisen demokratiasta, kulttuurista ja ihmisarvosta luopumisen hinnalla, yhteiskunta, jossa asuvat kaikkea inhimillisyyttä vailla olevat, koneen tylsiksi lisäkkeiksi ja sen orjiksi tulleet ihmiset. Melko usein he ennustavat ihmiskunnalle vieläkin synkempää tulevaisuutta — paluuta raakalaisuuteen. Sivilisaatiosta, niin nämä „profeetat” julistavat, jää jäljelle vain kaupunkien raunioita ja vanhoja hautoja, joista villiintyneiden ja turmeltuneiden ihmisten nälkäiset laumat hankkivat itselleen vaatteita ja koristeita.

Lohduton pessimismi kyllästäää nykyisen taantumusporvariston koko ideologian ja sen kulttuurin synnyttäen taiteessa rappiollisia suuntauksia ja moraalittomuutta. Nämä synkät mielialat eivät ole satunnaisia. Kapitalismin valtakausi lähestyy loppuaan, kapitalismi pystyttää nykyisin esteitä yhteiskunnallisen edistymisen tielle. Ja sokeudella, joka on olennaista kuolevan

luokan ideologeille, nykyajan porvarilliset teoretikot ja kirjailijat samaistavat luokkansa kohtalon ihmiskunnan kohtalon kanssa, kuvaavat tämän luokan rappion ja väistämättömän tuhon yleensä koko sivilisaation rappioksi ja tuhoksi.

Edistyksen mahdollisuuden kieltävät teoriat eivät kuitenkaan kuvasta ainoastaan kapitalismin rappiota vaan myös nykyajan porvariston tiettyä poliittista etuakin. Tuollaisten teorioiden avulla porvariston ideologit pyrkivät riisumaan työtätekevät henkisesti aseista, herättämään heissä ajatuksen kapitalismia vastaan tähdätyn taistelun hyödyttömyydestä. Edessä on väistämätön taaksepäinmeno, rappio ja tuho; taistelu paremman, edistyksellisemmän järjestelmän puolesta on mieletöntä — tämä on sitä mitä porvariston apurit tahtovat todistaa työtätekeville.

Marxilais-leniniläinen teoria asettaa porvarillisten povariakkojen synkkiä ennustuksia vastaan tosiasioihin nojaavat tieteiliset väittämät, että yhteiskunnan historia tarjoaa kuvan edistyksestä, lainmukaisesta liikunnasta alemmista muodoista korkeampiin ja että yhteiskunnan etenevä liike ei ole ainoastaan ihmiskunnan menneen vaan nykyisenkin historian laki ja että edessä on väistämätön ja lainmukainen siirtyminen korkeampaan, edistykselliseen yhteiskuntamuotoon — kommunismiin. Sellainen historiankäsitys on työväenluokan maailmankatsomuksen tärkeä ainesosa.

Yhteiskunnan etenevän liikkeen lainmukainen luonne ei suinkaan merkitse, että tämä liike tapahtuu itsestään, ihmisten tietoisesta toiminnasta riippumatta. Tosiasiallisestihan ihmisten, puolueiden ja luokkien toiminta, joka tähtää yhteiskunnan muuttamiseen, sen edistykselliseen uudistamiseen on lainmukaisuuden edellyttämää. Ja mitä tietoisempaa, järjestyneempää, päättävämpää ja määrätietoisempää tämä toiminta on, mitä laajempiin joukkoihin se ulottuu, sitä perusteellisempää ja nopeampaa on edistys. Tästä on todistuksena itse se tosiasia, että meidän aikakaudellemme ominainen yhteiskunnallinen kehitys on nopeutunut suunnattomasti, kun liikkeelle ovat lähteneet tietoiseen historialliseen luomistyöhön heränneet miljoonaiset ihmisjoukot. Niillä on voimaa lakaista pois kaikki esteet, joita taantumus pystyttää edistyksen tielle.

Koko yhteiskunnallinen käytäntö vahvistaa marxilaisen maailmankatsomuksen historiallisen optimismin aiheellisuuden. Tämä optimismi ilmentää työväenluokan varmuutta tulevaisuudestaan, sen vakaumusta sosialismin paremmuudesta ja voitokkuudesta. Samalla marxilais-leniniläinen käsitys yhteiskunnallisesta edistyksestä on työtätekevien mahtava ase heidän vapaustaistelussaan. Se antaa heille selvän tietämyksen näköaloista, innostaa ja kannustaa heitä taistelussa uuden kommunistisen yhteiskunnan rakentamiseksi, synnyttää reippautta ja lujaa uskoa tämän taistelun menestykseen.

2. Yhteiskunnallinen edistys riistoyhteiskunnassa ja sosialismin vallitessa

Väittäessään, että yhteiskunnan historia on liikuntaa noususuuntaan, marxilainen teoria samalla ottaa täysin määrin huomioon historiallisen prosessin monimutkaisuuden ja ristiriitaisuuden. Historiaa ei saa kuvitella sopusointuisena, keskeytymättömänä ja esteettömänä yhteiskunnan liikkeenä eteenpäin. Tiede on todistanut yhteiskunnallisen kehityksen etenevän luonteen. Mutta kiistatonta on sekin, että tämä etenevä liike on vain yleinen tendenssi, joka toteutuu ankarassa taistelussa ja raivaa tiensä tilapäisten poikkeamien ja perääntymisten kautta.

Tiede on koonnut jo paljon tosiasioita, joista näkyy, että eri maiden historiassa on ollut paljon pysähdystilan ja taantumisen kausia, tapauksia, jolloin tietyt sivilisaatiot ovat tuhoutuneet. Juuri näillä edellisten aikakausien yhteiskunnallisen kehityksen erikoisuuksilla taantumukselliset ideologit keinottelevatkin koettaessaan kumota itse edistyksen ajatuksen.

Todellisuudessa sellaiset seikat osoittavat vain yhteiskunnallisen edistyksen ristiriitaisuuden ja epätasaisuuden riistoyhteiskunnan olosuhteissa. „Koska sivilisaation perustana on yhden luokan riistäminen toisen toimesta”, Engels kirjoitti antagonistisista luokkayhteiskunnista, „niin koko sen kehitys tapahtuu alituudessa ristiriidassa”².

Tämän ristiriidan eräs ilmaus on se, että maat jotka ovat päässeet toisten edelle riistäjien herruuden vallitessa, ovat pidättäneet ja tukahduttaneet jälkeenjääneiden kehitystä, työntäneet niitä usein vieläkin kauemmas taaksepäin, rakentaneet oman kukoistuksensa tuhattujen sivilisaatioiden pirstaleille. Ihmiskunnan etenevä kehitys tapahtui niin ollen pitkän aikaa hyvin kapeassa rintamassa eikä kaikkien maiden ja kansojen suljetuin rivein. Pienen mutta vastustamattomasti virtaavan puron lailla on edistys raivannut tietään lukemattomien esteiden lävitse lisäten vain vähitellen voimaansa ja vauhtiaan, muutuen lopulta väkeväksi ja vuolaaksi virraksi, joka tempaa mukaansa koko ihmiskunnan.

Mutta kysymys ei ole vain siitä. Yhden ja saman yhteiskunnan sisälläkin on kaikinainen edistys toisten kohdalla merkinnyt taantumista toisille, kaikinainen yhden luokan vapauttaminen on merkinnyt toiseen kohdistunutta uutta sortoa.

Myös yhteiskuntaelämän eri puolien kehitys on jäänyt äärimmäisen epätasaiseksi. Esimerkiksi orjanomistajain yhteiskunnan vaihtuminen feodaaliseen avasi Länsi-Euroopan maissa tilaa tuotantovoimien kehitykselle, toi orjuuden tilalle maaorjuuden. Mutta alistettuaan henkisen kulttuurin katolisen kirkon tukahduttavaan vaikutusvaltaan se heitti yhteiskunnan kulttuurin alalla taaksepäin, antiikin Kreikkaan ja Roomaan verrattuna. Vasta vuosisatojen kuluttua omaksuttiin uudelleen ja sitten

kehitettiin edelleen antiikin maailman saavutuksia tieteessä, taiteessa ja filosofiassa. Tällaisia esimerkkejä voitaisiin luetella kymmenittäin. Muutenhan ei kehitys voinutkaan tapahtua yhteiskunnassa, jossa hallitsevat sokeat, ihmisten tiedostamattomat, heidän vaikutuksensa ulkopuolelle jäävät yhteiskunnalliset ja taloudelliset voimat.

Klassillisena esimerkkinä edistyksen epätasaisuudesta ja ristiriitaisuudesta riistojärjestelmän olosuhteissa voidaan mainita kapitalistisen yhteiskunnan historia.

**Edistyksen ristiriidat
kapitalismin
vallitessa**

Kapitalismi on ollut suuri askel eteenpäin edistyksen tiellä. Riittää, kun muistetaan tuotantovoimien nopea kehitys kapitalismin vallitessa, mahtavan teollisuuden luominen, tieteen ja tekniikan nopea kasvu ja vihdoin kaikkiin edellisiin yhteiskuntamuotoihin verraten korkein työtätekevien luokkataistelun kehitystaso. Mutta niistä historiallisista menestyksistä, joita kapitalismi on tuonut ihmiskunnalle, on maksettu uskottoman korkea hinta.

Jo tämän yhteiskunnan synty tiesi raskaita kärsimyksiä kansanjoukoille. Kapitalistisen tuotannon synty ei ollut ajateltavissa ilman tuotannonvälineitä vailla olevien työläisten armeijan muodostamista. Sen vuoksi kapitalismin alkusoittona oli kansanjoukkojen omaisuuden pakkoluovuttaminen, joka toimeenpantiin säälimättömän julmasti. Tämän aikakauden teot, kuten Marx on sanonut, on merkitty ihmiskunnan aikakirjoihin miekan ja tulen leimuavalla kielellä.

Kapitalististen suhteiden voiton jälkeen toi jokainen uusi askel edistyksen tiellä jatkuvasti hyvää toisille ja pahaa toisille, nousua yhteiskunnan elämän toisella alalla ja rappiota toisella. „Meidän aikanamme”, Marx sanoi, „kaikki on kuin raskaana ristiriitaisuudesta. Näemme, että koneet, joilla on ihmeellinen voima supistaa ihmistyön käyttöä ja tehdä se tuloksellisemmaksi, tuovat ihmisille nälkää ja nääntymystä. Uudet, tähän asti tunteuttamattomat rikkauden lähteet muuttuvat joittenkin kunnallisten, käsittämättömien noituuksien vuoksi kurjuuden lähteiksi. Tekniikan voitot näkyvät olevan ostettuja moraalisien rappion hinnalla. Näyttää siltä, että sitä mukaa kuin ihmiskunta alistaa valtaansa luonnon, ihmisestä tulee toisten ihmisten orja tai sitten oman halpamaisuutensa orja. Tietenkään puhdas valo ei nähtävästi voi loistaa muuten kuin vain tietämättömyyden synkällä taustalla. Kaikki keksintömme ja koko edityksemme näyttävät johtavan siihen, että aineelliset voimat tehdään älyllisiksi, mutta ihmisen elämä, jolta on riistetty sen älyllinen puoli, madalletaan pelkän aineellisen voiman tasolle”³.

Kapitalismille on luonteenomaista, että toisten maiden kehitys tapahtuu toisten maiden kansojen kärsimysten ja onnettomuuksien kustannuksella. Niin sanotun „sivistyneen maailman” — johon on laskettu kuuluvaksi mitätön luku Euroopan ja

Pohjois-Amerikan kapitalistisia maita — talouden ja kulttuurin myrskyisestä kehityksestä ovat maksaneet hirvittävän hinnan maapallon väestön enemmistönä olevat kansat, jotka asuvat Aasiassa, Afrikassa, Latalalaisessa Amerikassa ja Australiassa. Näiden mantereiden muuttaminen siirtomaiksi loi mahdollisuuden kapitalismin nopealle kehitykselle Lännessä. Mutta orjuuteuille kansoille se toi hävitystä, kurjuutta ja hirveää poliittista sortoa. Siirtomaavaltaa muodostettaessa ei „kulttuurinen” Eurooppa ainoastaan tuhonnut muiden mantereiden monia sivilisaatioita (esimerkiksi inka-, maya- ja atsteekkikansojen sivilisaation Amerikassa, Afrikan ja Aasian maiden monia sivilisaatioita), vaan hävitti sukupuuttoon kokonaisia kansoja. Esimerkiksi Tasmanian kansa tuhoutui tällä saarella toimeenpannun siirtomaavalloituksen aikana viimeistä miestä myöten. Australian alkuasukasväestö supistui 300.000:sta 47.000 henkeen. Amerikan aluetta „käyttöön otettaessa” tuhottiin noin 30 miljoonaa intiaania. Ja Afrikan „käyttöönotto” johti noin 100 miljoonan neekerin tuhoamiseen tai väkivaltaiseen siirtämiseen orjina valtameren taakse.

Itsessään Euroopassa toi eräiden maiden (länsieurooppalaisten) nopea kehitys mukanaan toisten (itäeurooppalaisten) maiden taloudellisen orjuuttamisen, mikä johti näiden kehityksen hidastumiseen.

Edistyksen äärimmäinen ristiriitaisuus kapitalismin olosuhteissa on luonteenomaista myös kunkin kyseisen maan eri seuduille. Kaupunkien ja teollisuuskeskusten suhteellisen nopeaan kehitykseen liittyy tavallisesti maataloutta harjoittavien seutujen (esimerkiksi USA:n etelävaltioiden ja Italian eteläosan) jälkeensä jääneisyys ja rappiotila.

20. vuosisadan alussa, jolloin kapitalismi siirtyi viimeiseen, imperialistiseen vaiheeseensa, sen tuotantosuhteet muuttuivat esteeksi yhteiskunnan edelleen kehittymisen tiellä. Yhteiskunnallisten suhteiden, politiikan, moraalin, kulttuurin ja taiteen alalla monopolien herruudesta tuli taantumisen, taaksepäinmenon aiheuttaja. Siitä ovat havainnollisena todisteena fasisistien valtioiden käytäntö ja myös taantumukselliset, fasisistiset pyrkimykset suurimpien nykyisten kapitalistimaiden yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä. Tosin ei tieteen ja tekniikan nopea kehitys lakkaa imperialisminkaan aikakaudella. Mutta tällä alalla tapahtuvaa edistystä käytetään kapitalismin oloissa finanssiharvainvallan etupyyteiden hyväksi, mutta työtätekeville se tuo uusia onnettomuuksia. Talouspulien seuraukset tulevat vieläkin tuhoisammiksi. Teknilliset parannukset, joita tehdään tuotannon yleisen kehitysvauhdin aletessa ja markkinain supistuessa, merkitsevät työtätekeville joukoille alituista työttömyyttä. Sodat käyvät entistä tuhoisammiksi ja niiden kestäessä käytetään nykyaikaisen sivilisaation suurimpia tieteellisiä ja

teknillisiä saavutuksia miljoonien ihmisten surmaamiseen ja vallavien aineellisten arvojen hävittämiseen.

Edistys
sosialismin vallitessa

Edistyksen antagonistiset ristiriidat eivät suinkaan ole yhteiskunnan etenevän kehityksen ikuisia seuralaisia. Ne ovat vain riistoyhteiskunnan omalaatuisten olojen synnyttämiä ja katoavat sen mukana. Tämä merkitsee, ettei pelastusta näistä ristiriidoista pidä etsiä paluusta sivuutetun kehityksen asteille, vaan taistelusta edistyksen jouduttamisen puolesta, sosialismin puolesta. Vasta sosialismin voiton jälkeen, on Marx sanonut, „inhimillinen edistys lakkaa olemasta sen inhottavan pakanallisen epäjumalan kaltainen, joka ei tahtonut juoda nektaria muutoin kuin surmattujen pääkalloista”⁴.

Mitkä ovat yhteiskunnallisen edistyksen peruspiirteet sosialismin vallitessa?

Ennen kaikkea siitä hyötyvät kaikki työtätekevät, eikä kourallinen valittuja. Kaikkien aikaisempien yhteiskuntamuotojen synty toi ehdottomasti mukanaan orjuutusta, onnettomuuksia ja puutetta yhä uusille väestökerroksille ja kokonaisille luokille, jotka muodostivat yhteiskunnan enemmistön. Orjanomistusjärjestelmä saattoi syntyä vasta sen jälkeen, kun työtätekevien suurimmasta osasta oli tehty orjia, feodaalinen järjestelmä sen jälkeen, kun talonpojat oli kytketty turpeeseen ja kapitalistinen sen jälkeen, kun pikkuomistajien joukot olivat joutuneet häviöön. Sosialismi sitä vastoin vapauttaa sorretut ja riistetyt. Siinä ei ole etuoikeutettuja luokkia. Kaikki edistyksen hedelmät koituvat työtätekevien hyväksi. Kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuurin keskeytymätön kasvu ja työtätekevien demokratian kukoistus ovat sosialistisen kehityksen laki.

Kaikki tämä ei tietenkään merkitse, että sosialismin rakentaminen tapahtuu vaikeuksista. Sosialismia on rakennettava olosuhteissa, joissa imperialistinen leiri tekee sille kiivasta vastarintaa ponnistaen viimeisetkin voimansa kuristaakseen sosialistiset maat. Lisäksi ovat historialliset olosuhteet muodostuneet sellaisiksi, että sosialismin tielle lähtivät ensimmäisinä maat, joiden talous ja kulttuuri olivat suhteellisen takapajuisia. Näiden maiden kansojen oli tehtävä sosialistisen rakennustyön kulussa lisäksi sekin työ, jonka kapitalismi oli jättänyt tekemättä — luotava uudenaikainen teollisuus, voitettava kapitalismia edeltäneiden yhteiskuntamuotojen jäännökset taloudessa, kulttuurissa ja ihmisten tajunnassa. Kaikki tämä on vaatinut työtätekeviltä lisäponnistuksia ja uhrauksia, joita taloudellisessa suhteessa kehittyneempien maiden kansoilla ei tule olemaan ryhtyessään rakentamaan sosialismia. Ja kuten historia on todistanut, eivät vaikeudet, joita ensimmäisinä kapitalismista luopuneet kansat ovat sosialismin voiton tähden kestäneet, ole mitenkään verrattavissa niihin onnettomuuksiin ja kärsimyksiin, joihin kapitalistisen orjuuden säilyttäminen olisi heidät tuominut.

Edistyksen luonteenomainen piirre sosialismin vallitessa on edelleen se, ettei etenevästi kehity ainoastaan yhteiskuntaelämän jokin yksityinen puoli vaan tämä elämä kokonaisuudessaan. Niinpä tuotannon ja teknillisen edistyksen vääjäämättömään kehitykseen yhtyy sosialistisissa maissa kulttuurin, demokratian jne. nopea kehitys.

Toisin kuin kapitalismin aikana ei etenevä liike sosialismin vallitessa tapahdu yksityisten maiden, seutujen ja kansakuntien kustannuksella, vaan kaikkien sosialististen maiden ja kansakuntien sekä myös jokaisen erillisen maan kaikkien osien ja koko väestön yhtenäisellä rintamalla. Tämä johtaa eri maiden ja seutujen kehitysasteen tasoittumiseen. Edistyneemmät auttavat jälkeensäjääneitä poistaen siten kapitalismilta perityn kansojen taloudellisen, poliittisen ja sivistyksellisen kehityksen epätasaisuuden.

Socialismin oloissa yhteiskunnallinen edistys tulee yhä suuremmassa määrin ihmisten tietoisien ja suunnitelmanmukaisen toiminnan tulokseksi. Talouden suunnitelmallinen luonne johtaa tuotantovoimien kasvuvauhdin merkittävään nopeuttamiseen, vapauttaa yhteiskunnan monista menetyksistä. Sangen tehokkaasti vaikuttaa myös tieteellisen tutkimustyön suunnittelu sekä kulttuurirakennustyön ja ammattitaitoisten kaaderien valmentamisen suunnittelu.

Mitä tärkein edistyksen erikoisuus ja mahtava tekijä sosialismin vallitessa on laajojen kansanjoukkojen oma välitön, aktiivinen ja tietoinen osallistuminen uuden yhteiskunnan rakentamiseen. Se on mahdollista vain yhteiskunnassa, jonka kehitys on kokonaisuudessaan alistettu palvelemaan työläetekevien etuja.

Socialismin vallitessa tapahtuvan edistyksen etuisuudet takaavat historiassa ennennäkemättömän vauhdin yhteiskunnan etenevälle kehitykselle. Neuvostovallan vuosina on aikaisemmin takapajuisena olleella Venäjällä onnistuttu luomaan voimakas talous, poistamaan luku- ja kirjoitustaidottomuus *, kohottamaan kulttuuri, tie ja taide korkealle tasolle. Yhteiskunnallisen edistyksen ennennäkemättömät mahdollisuudet muodostavat sosialistisen järjestelmän erään pääetuisuuden. „...*Vasta* sosialismista”, kirjoitti V. I. Lenin, „alikaakin nopea, varsinainen, todella joukkoluontoinen väestön *enemmistön* ja sitten koko väestön osanotolla tapahtuva edistys yhteiskunta- ja yksityiselämän kaikilla aloilla”⁵.

Tämä liike tulee jatkumaan vieläkin nopeampaa vauhtia, kun kommunismi on voittanut, sillä kommunismi ei merkitse

* Vuonna 1906 eräässä venäläisessä aikakauslehdessä laskettiin, että luku- ja kirjoitustaidottomuuden poistamiseksi Keski-Aasian väestön keskuudessa tarvittaisiin (silloin vallinneen sivistystason kasvunopeuden mukaisesti) ...4600 vuotta. Sosialismin oloissa tämä tehtävä onnistuttiin täyttämään satoja kertoja nopeammin!

historiallisen kehityksen loppua, vaan erittäin nopean ja käytännöllisesti katsoen loputtoman edistyksen alkua luonnonvoimien hallitsemisen, ihmisen persoonallisuuden voimien ja kykyjen kehityksen, yhteiskunnan kaikkien jäsenten herkeämättä kasvavien aineellisten ja henkisten tarpeiden täydellisen tyydyttämisen tiellä.

3. Marxismi-leninismi ja yhteiskunnallisen edistyksen ihanteet

Työväenluokan maailmankatsomuksen tärkeän osan muodostavat yhteiskunnallisen edistyksen ihanteet — käsitykset proletariaatin taistelun päämääristä ja tämän taistelun tuloksena rakennettavasta yhteiskunnasta.

Koettaessaan heikentää sitä voimaa, jolla marxilaisuus vetää ihmisiä puoleensa, porvariston ideologiset apurit ovat ahertaneet kovasti vääristelläkseen marxilaista käsitystä yhteiskunnallisen edistyksen ihanteista. Heitä kuunnellessa tulee sellainen kuva, että proletariaatin maailmankatsomuksella ei ole mitään tekemistä humanismin, sivistyksen, yksilön vapauden eikä ihmisten onnen kanssa. Tällaiset korkeat ihanteet, väittävät marxilaisuuden arvostelijat, ovat täysin vieraita karkealle materialismille, joka ei muka huomaa mitään muuta kuin ihmisten „alhaiset” aineelliset tarpeet.

Tuollaiset väitteet antavat marxilaisuudesta ilkeän irvikuvan, ne ovat tunnotonta keinottelua poroporvarillisilla käsityksillä materialismista. Ivaten näitä kuvitelmia Engels kirjoitti, että „poroporvari ymmärtää materialismilla ylensyömistä, juopottelua, silmäinpyyntöä, lihanhimoa ja elämänkoreutta, rahanhimoa, sautuutta, ahneutta, liikevoiton kiskontaa ja pörssihuijausta, sanalla sanoen kaikkia niitä iljettäviä paheita, joita hän itse hiljaisuudessa harjoittaa”⁶.

Marxilaisella materialismilla ei ole mitään yhteistä tuollaisen irvikuvallisten käsitysten kanssa. Parhaimpana todistuksena siitä on jo se tosiasia, että johdonmukaisimmat materialistit, kommunistit, ovat osoittaneet olevansa sellaisia korkeiden yhteiskunnallisten ihanteiden, kansan vapauden, riippumattomuuden ja onnen uhrautuvia puoltajia, jollaisia ei ole synnyttänyt mikään muu historiassa tunnettu liike.

Totta on, että toisin kuin „kylläisten” luokkien ideologit, jotka eivät koskaan ole tunteneet puutetta ja hätää, marxilaiset ovat sitä mieltä, ettei voida puhua minkäänlaisesta ihmisten onnesta niin kauan kuin joukot elävät kurjuudessa, kärsivät nälkää ja puutetta. Mutta se ei lainkaan merkitse, että he pitäisivät yhteiskunnallisen edistyksen ainoana tarkoituksena yhteiskunnan kaikkien jäsenten vaatettamista ja ravitsemista, puutteesta vapauttamista. Marxilaiset yhteiskunnallisen edistyksen ihanteet ovat verrattomasti laajemmat ja rikkaammat. Ne

käsittävät yhteiskuntaelämän kaikki puolet, eivät ainoastaan taloutta vaan myös politiikan, kulttuurin ja moraalin. Niiden olennoituma on kommunistinen yhteiskunta.

Kommunismien rakentamisen — sellaisen yhteiskunnan rakentamisen, jossa tehdään kerta kaikkiaan ja ikuisiksi ajoiksi loppu yksityisomistuksesta, riistosta, luokkien ja valtion olemassaolostakin — on voinut asettaa päämääräkseen vain työväenluokka. Mutta se ei merkitse, että sellaiset sosialistisen ja kommunistisen yhteiskunnan piirteet kuin yleinen hyvinvointi, kansallinen yhdenvertaisuus, rauha kansojen välillä, poliittinen vapaus ja demokratia, kulttuurin kukoistus, veljellisen yhteistyön suhteet yksityisten ihmisten ja kokonaisten kansojen välillä, persoonallisuuden kaikinpuolinen kehitys jne. olisivat ainoastaan työväenluokan ihanteita. Todellisuudessa nämä ihanteet ovat yhteisiä kaikille työtätekeville, kaikille edistyksellisille ihmisille, ihmiskunnan valtaenemmistölle.

Tässä ei ole mitään ihmeteltävää. Onhan yhteiskunnallisilla ihanteilla — ihmisten käsityksillä toimintansa korkeimmista päämääristä, onnellisesta tulevaisuudesta — kuten kaikilla aatteilla juurensa ihmisten yhteiskunnallisen elämän ehdoissa. Mutta riistoyhteiskunnan olot eivät suista ainoastaan työläisiä vaan kaikki työtätekevät kaikenlaisiin onnettomuuksiin. Tämä vie väistämättömästi siihen, että monet yhteiset pyrkimykset ja toiveet yhdistävät työläisiä ja muiden työtätekevien luokkien edustajia. Itse elämä, jokapäiväinen kokemus osoittaa heille, millaisista nurinkurisuuksista yhteiskunta on vapautettava, jotta ihmiset voisivat elää vapaina ja onnellisina.

Elämän ehtojen samankaltaiset piirteet tekevät käsitettäväksi myös määrätynlaisen periytyvyyden nykyajan työväenluokan ja menneen ajan työtätekevien joukkojen ihanteissa. Kummatkin ovat syntyneet luokkataistelussa riistäjiä vastaan työtätekevien etuja puolustettaessa. Marxilaisuus ei ole, kuten Lenin korosti, lahkolaisoppi, joka olisi syntynyt sivussa maailmansivistyksen kehityksen valtatiestä. Eikä tämä koske ainoastaan marxilaista filosofiaa ja taloustiedettä, jotka ovat muodostuneet yleistyksenä ja yhteenvetona koko maailman tieteen kehityksestä, vaan myös marxilaisia yhteiskunnallisen edistyksen ihanteita. Niissä on olennoitunut kaikki parhain, edistyksellinen, mitä on ollut menneen ajan työtätekevien joukkojen ja edistyksellisten luokkien ihanteissa. Sosialismi ja kommunismi ovat niiden jaloimpien ihanteiden reaalista toteutumista, jotka ihmiskunta on vaikealla tiellään luonut.

Tämä ei tietenkään merkitse, että marxilaisiin yhteiskunnallisen edistyksen ihanteihin sisältyisivät kaikki menneisyyden ja nykyajan työtätekevien luokkien ihanteet. Epäproletaaristen työtätekevien luokkien kuvitelmissa ihanteellisesta yhteiskuntajärjestyksestä on ollut ja on melko paljon väärää, työväenluokalle kelpaamatonta, utooppista, sellaista, mikä marxismin-

leninismiin oli välttämättömästi hylättävä tai ainakin kriittisesti uusittava.

Yhteiskunnallisen edistyksen marxilaisen ihanteen tunnusmerkillinen peruspierre on, ettei se pohjaudu hyviin toiveisiin vaan yhteiskunnan tulevien kehitysasteiden *tieteelliseen ennakkonäkemykseen*. Marxilainen teoria, joka perustuu yhteiskunnallisen kehityksen lainmukaisuuksien syvälliseen ymmärtämiseen, muuttaa ikivanhan unelman paremmasta tulevaisuudesta ja onnellisesta elämästä varmaksi tiedoksi siitä yhteiskunnallisen kehityksen asteesta, johon historian lait, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden objektiivinen kehitysprosessi ja luokkataistelun kehitysprosessi nykyisessä yhteiskunnassa välttämättömästi johtavat.

Voidaan kysyä: miksi historian lait, jotka tähän saakka ovat johtaneet vain riiston ja sorron yksien muotojen vaihtumiseen toisiin, ovat nyt yhtäkkiä antaneet tilaa ihmisten valoisimpien toiveiden ja odotusten toteuttamiselle? Mitä tämä on? Satunnais-tako, onnellinen yhteensattumako?

Ei, se ei ole satunnaista. Kuten aikaisemmin on jo huomautettu, työtätekevien unelmat onnellisesta tulevaisuudesta ovat muodostuneet tietyllä aineellisella pohjalla, ne olivat heidän riistoyhteiskunnassa kokemiensa elämänehtojen synnyttämiä. Sisällöltään työtätekevien luokkien sosiaaliset ihanteet ovat aina tavalla tai toisella liittyneet ihmisten vapauttamiseen niistä rasituksista ja onnettomuuksista, joihin riistojärjestelmä suistaa heidät. Tästä johtuu, että siitä hetkestä alkaen, jolloin yhteiskunnan lainmukainen kehitys tuo päiväjärjestykseen tämän järjestelmän lopettamisen, tulee työväenluokan ja kaikkien työtätekevien ihanteiden toteuttaminen mahdolliseksi ja välttämättömäksi, muuttuu utooppisesta haaveesta tieteellisesti perustelluksi ennakkonäkemykseksi.

„Katsoitpa minne tahansa”, V. I. Lenin kirjoitti, „niin joka askeleella kohtaat tehtäviä, jotka ihmiskunta täysin pystyy ratkaisemaan *viipymättä*. Esteenä on kapitalismi. Se on koonnut kasoittain rikkautta — ja tehnyt ihmisistä tämän rikkauten *orjia*. Se on ratkaissut mitä monimutkaisimpia tekniikan kysymyksiä — ja pysäyttänyt teknillisten parannusten toteuttamisen käytännössä väestön miljoonajoukkojen kurjuuden ja pimeyden ja toisaalta muutamien harvojen miljonäärien typerän itaruuden tähden.

Sivistys, vapaus ja rikkaus kapitalismin aikana tuovat mieleen kuvan ylensyöneestä pohatasta, joka mätänee elävältä eikä anna elää sen, joka on nuori.

Mutta nuori kasvaa ja saa yliotteen kaikesta huolimatta”?

Historia on vahvistanut nämä Leninin sanat. Se on osoittanut, että jo sosialistisessa yhteiskunnassa on voinut toteutua paljon siitä, mistä työtätekevät ovat unelmoineet jo kauan sitten. Sosialismin voitto on tehnyt ainiaaksi lopun ihmisen harjoitta-

masta toisen ihmisen riistosta, kansallisesta sorrosta, joukkojen kurjuudesta, luonut historiassa ennennäkemättömät mahdollisuudet persoonallisuuden kukoistukselle, demokratian laajentamiselle jne. Toiset marxilaisuuden yhteiskunnalliset ihanteet, jotka ilmaisevat kansan ja suurimpien ajattelijain vuosisataisia unelmia, toteutetaan kommunismin oloissa, jolloin ihmisten valta luonnonvoimiin ja yhteiskunnalliseen kehitykseen nähdään tuleva mittamattomasti suuremmaksi. Historiallinen kokemus on jo todistanut, että riistojärjestelmän lopettaminen tekee nämä ihanteet reaalisiksi, toteutettaviksi.

Tässä on eräs syy siihen valtavaan voimaan, jolla työväenluokan sosialistiset ja kommunistiset ihanteet vetävät puoleensa mitä laajimpia kansanjoukkoja ja kaikkia edistyksellisiä ihmisiä heidän yhteiskunnallisesta asemastaan riippumatta. Yhä useammat ihmiset hyväksyvät nämä ihanteet ja tulevat vakaumukseen, että niissä on ilmaistu kaikkien työtätekevien unelmien ja toiveiden toteuttamisen ainoa reaalin tie.

Monet taantumuksellisen porvariston kovakalloiset johtajatkin alkavat ymmärtää, että juuri tästä eikä heidän keksimästään kommunistien „salaliittotoiminnasta” on haettava edistyksen ja sosialismin voimien valtaviin menestysten alkulähdettä, ja että he voivat siis taistella kommunismia vastaan vain „rakentavien aatteiden” ja „korkeiden ihanteiden” avulla.

Mutta taantumusporvaristolla ei ole eikä voi olla aatteita ja ihanteita, jotka pystyisivät saamaan sen puolelle laajat kansanjoukot. Siinä on syy, miksi se turvautuu suoranaiseen petokseen, koettaa ottaa käyttöön sille vieraita ja kavaltamiaan vallankumouksellisen nuoruutensa porvarillis-demokraattisia ihanteita tai työtätekevien vapaustaistelulta varastettuja ihanteita. Demokratia, humanismi, vapaus, sivistys ja rauha — nämä sanat ovat meidän päivinämme jatkuvasti porvarillisten propagandanharjoittajien huulilla, vaikka imperialismi, kuten historia on osoittanut, on todellisuudessa rauhan ja kansojen yhdenvertaisuuden, vapauden ja demokratian, humanismin ja sivistyksen pahin vihollinen.

Kommunistiset ja työväenpuolueet ovat aina taistelleet tuollaisia ihmisten pettämisyrityksiä vastaan, yrityksiä kuvata riistojärjestelmän epäinhimilliset olot „ihanteellisiksi”. Marxilaisuuden vastustajat tahtoisivat antaa tästä kommunistien taistelusta sellaisen kuvan, että se on muka ihmiskunnan enemmistön omaksumien ihanteiden vastustamista. Mutta sellaiset väitteet ovat ilmeistä valhetta ja panettelua.

Paljastaessaan porvarillisen demokratian valheellisuuden kommunistit pysyvät demokraattisten ihanteiden vakaumuksellisina puolustajina. He vastustavat *porvarillista* demokratiaa nimenomaan siksi, että ovat *todellisen* demokratian kannattajia, demokratian, joka on kansaa varten ja joka voidaan valloittaa vain lopettamalla riistojärjestelmä. Paljastaessaan *porvarillisen*

humanismin valheellisuuden he eivät vastusta humanismia yleensä, vaan puolustavat juuri *todellista* humanismia, jonka olennoituma kommunismi on. Aivan samoin kommunistit vastustaessaan porvarillista individualismia ja puolustaessaan kollektivismia eivät suinkaan alenna ihmisyyksilön arvoa, kunniaa ja vapautta, vaan hylkäävät ainoastaan yksilön asettamisen kollektiivia ja kansanjoukkoja vastaan, torjuvat yritykset perustella porvarillisen „persoonallisuuden” oikeutta kehittymiseen painamalla alas ja tukahduttamalla satoja ja tuhansia muita henkilöitä.

Paljastaessaan taantumuksellisen propagandan petoksen tämän koettaessa kaunistella kapitalistisen sarron ja riiston kahleita kommunistiset ja työväenpuolueet antavat valtavan panoksen taisteluun yhteiskunnallisen edistyksen ihanteiden puolesta. „Kritiikki”, Marx kirjoitti, „poisti kahleista niitä koristaneet valekukat — ei sitä varten, että ihmiskunta jatkaisi näiden kahleiden kantamista niiden kaikkea iloa ja kaikkea nautintoa vailla olevassa muodossa, vaan sitä varten, että se heittäisi pois kahleet ja kurkottaisi kätensä elävän kukkasen puoleen”⁸.

Meidän aikamme maailman eteen on avautunut reaalin tie niiden valoisimpien ihanteiden toteuttamiseen, joista ihmiskunnan parhaat edustajat ovat unelmoineet. Tämä tie on yhteiskunnan uudistaminen sosialistisilla ja sitten kommunistisilla perusteilla.